

Київський національний торговельно-економічний університет

Кафедра фінансового аналізу та аудиту

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

***«Організація та методика контролю дебіторської заборгованості
суб'єкта господарювання»***

Студентки 2 курсу, групи 4м
спеціальності 071 «Облік і оподаткування»
спеціалізації «Фінансовий контроль»

_____ Хомич Ірина Олегівна

Науковий керівник:
канд. екон. наук

_____ Нежива Марія Олександрівна

Гарант освітньої програми:
д-р. екон. наук, професор

_____ Симоненко Валентин Костянтинович

Київ 2018

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. Науково-теоретичні засади контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання.....	9
1.1. Економічна характеристика дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання.....	9
1.2. Об'єктивна необхідність проведення контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання.....	20
1.3. Особливості методики проведення контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання.....	34
Висновки до розділу 1.....	44
РОЗДІЛ 2. Інформаційне забезпечення контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання.....	45
2.1. Економічна характеристика КП «АТП-026».....	45
2.2. Організаційно-інформаційна модель контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання.....	52
2.3. Особливості облікового відображення операцій з дебіторською заборгованістю суб'єкта господарювання	62
Висновки до розділу 2.....	75
РОЗДІЛ 3. Організація та методика контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання.....	76
3.1. Етапи проведення контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання.....	76
3.2. Методика контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання.....	88
3.3. Шляхи удосконалення організації та методики контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання в умовах використання інформаційних технологій.....	98
Висновки до розділу 3.....	108

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.....	109
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	116
ДОДАТКИ.....	127

ВСТУП

В умовах перманентної фінансово-економічної кризи, невизначеності кон'юнктури внутрішнього та зовнішніх ринків, що супроводжується значними обсягами неплатежів і виникненням дебіторської заборгованості здійснюють свою діяльність вітчизняні суб'єкти господарювання. Існування дебіторської заборгованості є об'єктивним явищем в процесі діяльності суб'єкта господарювання, її виникнення зумовлюється розширенням ринку збуту, подоланням конкуренції за рахунок збільшення обсягів продажу товарів з відстроченням платежу, несвоєчасністю оплати або несплати покупцями. Ці чинники призводять до збільшення дебіторської заборгованості, уповільнення оборотності грошових коштів, що супроводжується необхідністю залучення додаткових джерел фінансування.

Дебіторська заборгованість має великий вплив на фінансові результати суб'єкта господарювання. Важливо проводити постійний контроль дійсного стану дебіторської заборгованості, по-перше, з метою забезпечення мінімальних гарантій для користувачів фінансової звітності відносно достовірності, реальності, повноти і законності приведеної про неї інформації, по-друге, для попередження виникнення можливих кризових ситуацій, а також для прийняття правильних управлінських рішень та для забезпечення умов успішної діяльності суб'єкта господарювання.

Дебіторська заборгованість суб'єкта господарювання є активом, який виникає внаслідок контрактних взаємовідносин суб'єкта господарювання з фізичними та юридичними особами з приводу реалізації продукції, товарів, надання послуг, виконання робіт та інших господарських операцій, надає право на отримання грошових коштів у майбутньому за раніше здійснені операції постачання, відображає заборгованість на користь суб'єкта господарювання на певну дату та слугує інструментом фінансової діяльності.

Виникнення дебіторської заборгованості на суб'єкті господарювання є об'єктивним явищем та зумовлюється розширенням ринку збуту,

подоланням конкуренції за рахунок збільшення обсягів продажу товарів з відстроченням платежу, несвоечасністю оплати або несплати покупцями. Ці чинники призводять до збільшення дебіторської заборгованості, уповільнення оборотності грошових коштів, що супроводжується необхідністю залучення додаткових джерел фінансування. За даними Державної служби статистики України за період з 2008 по початок 2018 р. загальний обсяг дебіторської заборгованості зріс на 151,2 %, а частка дебіторської заборгованості в оборотних активах склала 59-68 %, що є високим показником та потребує постійного контролю керівництвом суб'єкта господарювання з метою забезпечення стабільного розвитку суб'єкта господарювання та показників його діяльності, а саме платоспроможності, фінансової стійкості, рентабельності, ділової активності суб'єкта господарювання.

У сучасних умовах суб'єкти господарювання України мають дуже великі обсяги дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи і послуги, що значно погіршує їх платоспроможність та фінансову стабільність. Створення чіткої та дієвої системи контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання здатне забезпечити його ефективне функціонування. Першочерговими завданнями при здійсненні контролю дебіторської заборгованості є аналіз заборгованості за кожним дебітором та визначення причин її виникнення, перевірка обґрунтованості кожної суми заборгованості, здійснення заходів щодо стягнення заборгованості, регулярне проведення інвентаризації розрахунків.

Контроль дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання є оцінкою дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання, що робить можливим визначення недоліків та прорахунків, виявлення та мобілізацію внутрішньогосподарських резервів, підвищення фінансових показників та поліпшення фінансово-господарської діяльності суб'єкта господарювання в цілому. Метою контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання є: забезпечення систематичного спостереження за

достовірністю облікових та звітних даних про наявність і зміну сум дебіторсько-кредиторської заборгованості; своєчасністю перерахування коштів кредиторам і відшкодування належних боргів із дебіторів; правильністю пред'явлення претензій і вчасністю їх погашення, дотриманням розрахунково-платіжної дисципліни на рівні її впливу на платоспроможність суб'єкта господарювання, що забезпечує його нормальну фінансово-господарську діяльність.

Актуальність даної теми обумовлюється тим, що питання організації та методики контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання є досить актуальними, досліджуються як науковцями, так і практикуючими бухгалтерами, контролерами, аудиторами й менеджерами.

Проблематика пов'язана з організацією та методикою контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання є надзвичайно актуальною. Окремі питання розглядалися у працях Т.В. Барановської, В.С. Белозерцева, М.Т. Білуха, І.О. Бланка, О.А. Боровик, І.О. Бугай, Т.А. Бурової, Ф.Ф. Бутинця, Ю.А. Вериги, І.О. Власової, С.Ф. Голова, З.В. Гуцайлюка, О.Б. Дорош, Є.В. Дубровської, Є.В. Калюги, В.В. Карпенко, М.М. Коцупатрого, Я.Д. Крупки, М.В. Кужельного, М.Б. Кулинич, В.Г. Лінника, О.Г. Лищенко, А.А. Мазаракі, Н.М. Малюги, Н.Л. Марусяк, Є.В. Мниха, К.О. Назарової, Н.В. Новицької, А.В. Озерана, О.А. Петрик, І.В. Присяжнюк, В.В. Сопко, Н.М. Ткаченко, М.Г. Чумаченка, Е.Ф. Югас, А.В. Янчева та ін. Аналіз спеціальних джерел дав змогу констатувати, що, незважаючи на значні здобутки у дослідженні вказаних проблем, в умовах постійних змін законодавства, питання контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання є актуальними для подальшого дослідження. Малодослідженими залишаються питання практичної реалізації організації та методики контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання, що становить значний науковий інтерес.

Метою дослідження є обґрунтування теоретичних і методологічних положень, а також розробка практичних рекомендацій щодо удосконалення

організації і методики контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання в сучасних умовах, впровадження міжнародного досвіду та широкого застосування інформаційних технологій.

Для досягнення мети в роботі поставлені наступні *завдання*:

дослідити економічну характеристику дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання;

проаналізувати об'єктивну необхідність проведення контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання;

поглиблення та узагальнення особливостей методики проведення контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання;

ознайомлення з загальною характеристикою діяльності КП «АТП-026»;

сформувати організаційно-інформаційну модель контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання;

проаналізувати особливості облікового відображення операцій з дебіторською заборгованістю суб'єкта господарювання;

описати організацію контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання;

розглянути методику контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання;

розробити шляхи удосконалення організації та методики контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання в умовах використання інформаційних технологій.

Щоб досягнути поставленої мети, в процесі написання роботи важливим значенням є опрацювання нормативно-правової бази, навчально-методичної літератури. Основними *джерелами* інформації про дебіторську заборгованість суб'єкта господарювання є: закони України, а також інші нормативні акти, періодичні видання з науково-дослідними роботами аналітиків і практиків, підручні матеріали, а також первинні документи суб'єкта господарювання. Перелік використаних джерел наводиться в списку літератури.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методологічних та практичних питань, пов'язаних з контролем дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання.

Об'єкт дослідження – процес контролю дебіторської заборгованості КП «АТП-026».

Методи дослідження. При дослідженні теоретико-методичну базу складали загальнонаукові та спеціальні методи пізнання, що ґрунтуються на діалектичному підході до розгляду економічних процесів. Для вирішення поставлених задач використовувалися: методи аналізу і синтезу – для дослідження економічної сутності дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання; системного підходу – для визначення методологічних засад формування системи управління суб'єкта господарювання; економіко-логічні методи: методи загального аналізу (розрахунок абсолютних величин, графічний метод, метод порівняння, метод групування, метод деталізації), табличний метод, метод індукції і дедукції.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в обґрунтуванні теоретико-методичних положень та розробці практичних рекомендацій з удосконалення контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання. На основі одержаних наукових результатів у випускній кваліфікаційній роботі:

удосконалено:

теоретико-методичні засади контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання на основі розробки імперативів контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання, що дає змогу оцінити своєчасність та оптимальність управління дебіторською заборгованістю відповідно до потреб власників суб'єкта господарювання;

набули подальшого розвитку:

порядок проведення контролю, який на відміну від існуючого, доповнений систематизованими даними щодо інформаційного та методичного забезпечення на кожному з етапів контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання та надає можливість удосконалити методику

контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання для оперативного виявлення порушень у сфері управління дебіторською заборгованістю суб'єкта господарювання.

Практична значимість дослідження полягає у впровадженні результатів контролю дебіторської заборгованості на суб'єктах господарювання. Пропозиції та рекомендації впроваджено у практичну діяльність КП «АТП-026» (довідка № 34 від 02.11.2018).

Апробація результатів дослідження. Основні теоретичні та практичні положення розглянуто та обговорено на студентській науковій конференції «Наукові дослідження студентської молоді» (15-16 травня 2018). Тема доповіді: «Ефективність системи ризик-орієнтованого контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання».

Публікації. Результати дослідження опубліковано в збірнику наукових статей «Контроль та аудит» на тему «Контроль дебіторської заборгованості в умовах інклюзивної економіки» (2018).

Для зручності використання матеріалів, що містяться в даній роботі, виділено основні положення та визначення. З метою поглиблення засвоєння відповідної теми використані таблиці, рисунки, формули.

РОЗДІЛ 1. НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ КОНТРОЛЮ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ

Економічна характеристика дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання

Дебіторська заборгованість має великий вплив на фінансові результати суб'єкта господарювання. Важливо проводити постійний контроль дійсного стану дебіторської заборгованості, по-перше, з метою забезпечення мінімальних гарантій для користувачів фінансової звітності відносно достовірності, реальності, повноти і законності приведеної про неї інформації, по-друге, для попередження виникнення можливих кризових ситуацій, а також для прийняття правильних управлінських рішень та для забезпечення умов успішної діяльності суб'єкта господарювання.

Дебіторська заборгованість в сучасному економічному житті є невід'ємним елементом відносин між суб'єктами господарювання, оскільки існують різні умови купівлі товарів, постачання. Для продовження виробничого циклу кожен суб'єкт господарювання бажає поскоріше реалізувати свою продукцію, однак у контрагентів може не бути у повному обсязі грошових коштів, таким чином виникає своєрідна форма кредитних відносин – дебіторська заборгованість. Дебіторська заборгованість полегшує відносини між суб'єктами господарювання оскільки на певний час відстрочує сплату за поставлені товари, однак є явищем негативним, оскільки спричиняє недоотримання грошових коштів, створює передумови для виникнення ризику неповернення. За таких умов суб'єкт господарювання змушений виймати кошти з обороту для створення резервних фондів.

Дебіторська заборгованість суб'єкта господарювання є важливою категорією фінансового управління. ПСБО 10 «Дебіторська заборгованість» [76] визначає дебіторську заборгованість як суму заборгованості дебіторів суб'єкту господарювання на певну дату. Довгострокова дебіторська

заборгованість – сума дебіторської заборгованості, яка не виникає в ході нормального операційного циклу та буде погашена після 12 місяців з дати балансу. Поточна дебіторська заборгованість – сума дебіторської заборгованості, яка виникає в ході нормального операційного циклу та буде погашена протягом 12 місяців з дати балансу.

Під таке трактування підлягає як заборгованість дебіторів, яка утримується суб'єктом господарювання до дати погашення, так і заборгованість дебіторів призначена для перепродажу. Заборгованість дебіторів, що призначена для перепродажу, створюється суб'єктом господарювання з метою отримання прибутку або у вигляді відсотків, дивідендів, тощо, або ж від короткотермінових змін ціни або суми такої дебіторської заборгованості. Тому така заборгованість, згідно П(С)БО 13 «Фінансові активи» [77], є фінансовим активом призначеним для перепродажу і повинна відображатися та оцінюватися в обліку відповідно до цього стандарту. Визначення наведене в П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» [76] є ширшим, оскільки охоплює усю заборгованість суб'єкта господарювання, у тому числі і ту, яка по суті є фінансовими інвестиціями, тобто активами, що утримуються суб'єктом господарювання з метою збільшення прибутку. Відповідно до П(С)БО 13 «Фінансові інструменти» [77] дебіторська заборгованість, що непризначена для продажу – це дебіторська заборгованість, що виникає внаслідок надання коштів, продажу інших активів, робіт послуг безпосередньо боржникові та не є фінансовим активом, призначеним для продажу, а дане тлумачення більш точно розкриває сутність поняття «дебіторська заборгованість».

Дебіторська заборгованість, за своєю суттю, є сумою заборгованостей дебіторів суб'єкту господарювання на певну дату, що виникає внаслідок надання коштів, продажу інших активів, робіт послуг безпосередньо боржникові та не є фінансовим активом, призначеним для продажу. Варто зауважити, що не існує окремого міжнародного стандарту, який регламентує питання відображення в обліку дебіторської заборгованості. Облік дебіторської заборгованості здійснюється відповідно до МСФЗ 7 «Фінансові

інструменти: розкриття» [64], МСБО 32 «Фінансові інструменти: подання» [62] та МСБО 39 «Фінансові інструменти: визнання та оцінка» [63], тобто дебіторська заборгованість відноситься у міжнародній практиці до фінансових активів. При цьому у названих міжнародних стандартах не дається чіткого визначення поняття дебіторської заборгованості. Відповідно до МСБО 39 [63] позики та дебіторська заборгованість – це непохідні фінансові активи з фіксованими платежами, які підлягають визначенню та не мають котирування на активному ринку. Таке тлумачення поняття дебіторської заборгованості є ширшим порівняно з тлумаченнями наведеними у національних стандартах [84, с. 165]. Дебіторська заборгованість – це частина оборотного капіталу, а також вимоги на його отримання у вигляді готівки, матеріальних та інших ресурсів від господарюючих суб'єктів. Дебіторська заборгованість – це матеріальні ресурси, що не оплачені контрагентами, або готівка, що вилучена з кругообігу грошових коштів [81, с. 126].

Основні підходи до тлумачення поняття дебіторської заборгованості [6-7, 10-12, 17, 23-24, 28-29, 33, 39, 40-41, 47, 57, 67, 74, 82, 85, 93, 97] наведено у табл. 1.1.

Таблиця 1.1

Науково-практичні підходи до визначення сутності поняття «дебіторська заборгованість»

Автор	Сутність поняття «дебіторська заборгованість»
Бетехтіна Л.О.	кількісний результат, що виникає в результаті реалізації кредитної політики
Бланк І. О.	фінансовий актив, що є контрактним правом однієї сторони отримати гроші й узгоджується з відповідним зобов'язанням сплати іншою стороною
Власова Н.О.	показник фінансового стану, який являє собою суму заборгованості на користь суб'єкта господарювання на певну дату за наданий комерційний та споживчий кредити покупцям, а також авансування постачальників, щодо яких у суб'єкта господарювання з'являється майнове право вимоги оплати боргу. При цьому такі взаємовідносини мають документальне підтвердження

Демченко Т.А.	сума фінансових зобов'язань чи фінансового боргу, що підлягає погашенню у майбутньому
Ковальчук Н.О.	форма відстрочки платежу – відкритий кредит (неформальна або формальна угода, яка передбачає виконання послуг замовником або реалізацію продукції покупцю з відстрочкою оплати за них). Такий кредит вважається безкоштовним та без чіткого визначення строку
Клюс Ю.І.	неоплачені юридичними та фізичними особами товари (роботи, послуги) та/або вилучені кошти з кругообігу, що мають документальне підтвердження, яке надає право на отримання боргу у вигляді грошових коштів, їх еквівалентів або інших активів
Крамаренко Г. О.	фінансовий актив, який є контрактним правом отримувати грошові кошти або цінні папери від іншого суб'єкта господарювання
Маргасова В.Г.	безвідсоткова позика контрагентам
Носов П.Л.	сума заборгованостей дебіторів суб'єкта господарювання на певну дату, що виникає внаслідок надання коштів, продажу інших активів, робіт, послуг безпосередньо боржникові та не є фінансовим активом, призначеним для продажу
Поддєрьогін А. М.	сума боргів, належних суб'єкту господарювання, фірмі, компанії з боку інших суб'єктів господарювання, а також громадян, які є боржниками та дебіторами суб'єкта господарювання
Сословський В.Г.	сума боргів, які винні суб'єкту господарювання юридичні або фізичні особи та які виникли в результаті господарських взаємовідносин із ними
Чубка О.М.	сума боргів юридичних і фізичних осіб суб'єкта господарювання в готівковій та безготівковій формах, яка виникає внаслідок господарських операцій, що відбулися в результаті минулих подій та підлягають погашенню у майбутньому

Джерело: розроблено автором на основі [6-7, 10-12, 17, 23-24, 28-29, 33, 39, 40-41, 47, 57, 67, 74, 82, 85, 93, 97]

Вищенаведені твердження дозволяють стверджувати, що теоретичним базисом трактування поняття дебіторська заборгованість суб'єкта господарювання виступають певні сутнісні характеристики, через які автори визначають сутність та природу явища заборгованості дебіторів суб'єкта господарювання (рис. 1.1).

Активом може бути визнана тільки дебіторська заборгованість і тільки в тому випадку, якщо: існує ймовірність того, що суб'єкт господарювання одержить майбутні економічні вигоди від такої дебіторської заборгованості; сума дебіторської заборгованості може бути вірогідно оцінена.

Рис. 1.1. Сутнісні характеристики поняття «дебіторська заборгованість суб'єкта господарювання»

Джерело: розроблено автором

Дослідження дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання як кількісного результату його кредитної діяльності зумовлений формою її існування у вигляді певної суми грошових коштів; з огляду на те, що обсяг дебіторської заборгованості характеризує рівень ліквідності, платоспроможності та фінансової стійкості суб'єкта господарювання, вона виступає індикатором його фінансового стану; внаслідок надання позики покупцям на безоплатній основі дебіторська заборгованість, що виникає, може бути охарактеризована як безвідсоткова позика; дебіторська заборгованість виникає внаслідок своєчасної неоплати покупцями в момент відвантаження продукції, сутність може бути визначена як неоплачена продукція; дебіторська заборгованість є результатом контрактних відносин товаровиробників і покупців та надає продавцю право отримання компенсації вартості відвантаженої ним продукції (фінансовий актив) від покупця (фінансове зобов'язання) [67].

Національні стандарти обліку, зокрема П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» [76], дає визначення досліджуваного поняття як суми

заборгованості дебіторів суб'єкту господарювання на певну дату. Своєю чергою, дебіторами визначені юридичні та фізичні особи, які внаслідок минулих подій заборгували суб'єкту господарювання певні суми грошових коштів, їх еквівалентів або інших активів. Отже, облікове визначення дебіторської заборгованості національною методологією бухгалтерського обліку зводиться суто до заборгованості, джерела виникнення якої конкретизуються у понятті «дебітори».

Динамічний розвиток фінансових інструментів зумовлює трансформацію традиційних відносин товарного кредитування у більш складні фінансово-господарські операції, такі як факторинг, використання інструментів заборгованості дебіторів як забезпечення за іншими фінансовими операціями. Сутнісні ознаки дебіторської заборгованості наведено на рис. 1.2 [57].

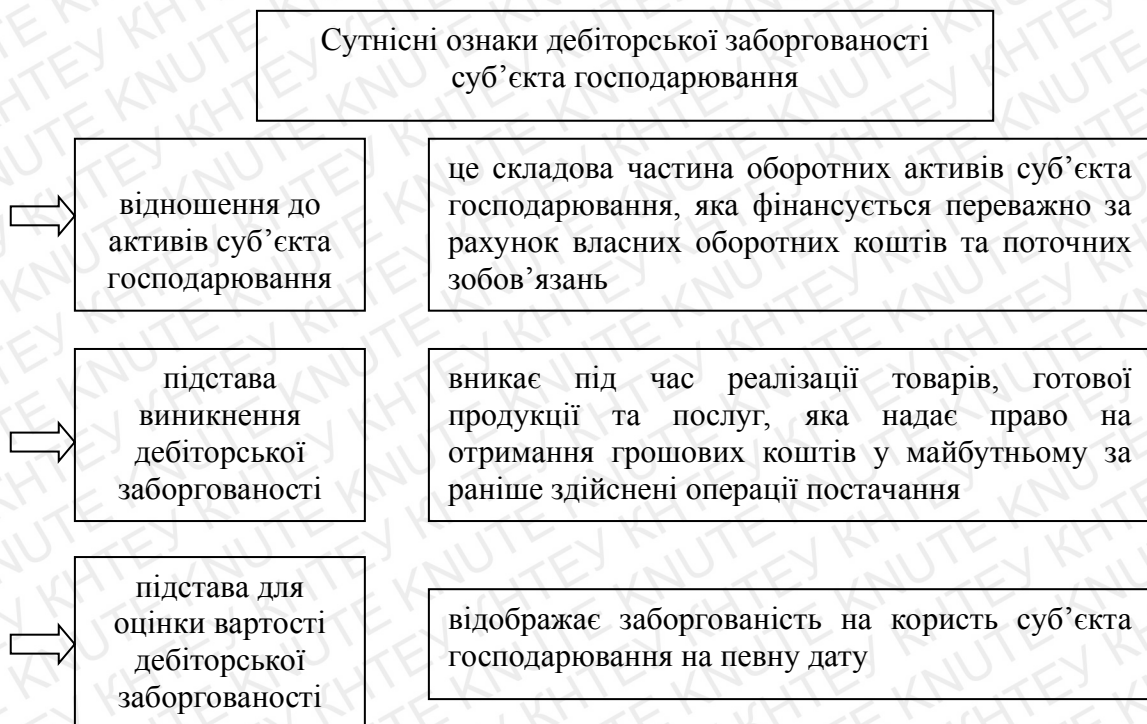

Рис. 1.2. Сутнісні ознаки дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання

Джерело: розроблено автором на основі [57]

З урахуванням наявних теоретичних підходів та сучасних реалій господарської діяльності суб'єктів господарювання доцільним є визначення

облікової сутності економічної категорії дебіторська заборгованість як актив, який виникає внаслідок контрактних взаємовідносин суб'єкта господарювання з фізичними та юридичними особами з приводу реалізації товарів, надання послуг, виконання робіт та інших господарських операцій, надає право на отримання грошових коштів у майбутньому за раніше здійснені операції постачання, відображає заборгованість на користь суб'єкта господарювання на певну дату та слугує інструментом фінансової діяльності.

З точки зору економічного аналізу, контролю та аудиту дебіторська заборгованість відображає ефективність маркетингової політики, характеризує обсяги відволікання коштів із господарського обігу та слугує індикатором фінансового стану суб'єкта господарювання. Поточна дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги визнається активом одночасно з визнанням доходу від реалізації продукції, товарів, робіт і послуг та оцінюється за первісною вартістю. У разі відстрочення платежу за продукцію, товари, роботи, послуги з утворенням від цього різниці між справедливою вартістю дебіторської заборгованості та номінальною сумою грошових коштів та їх еквівалентів, що підлягають отриманню за продукцію, товари, роботи, послуги, така різниця визнається дебіторською заборгованістю за нарахованими доходами у періоді її нарахування [10].

Поточна дебіторська заборгованість, яка є фінансовим активом (крім придбаної заборгованості та заборгованості, призначеної для продажу), включається до підсумку балансу за чистою реалізаційною вартістю. Для визначення чистої реалізаційної вартості на дату балансу обчислюється величина резерву сумнівних боргів.

У сучасній господарській практиці дебіторська заборгованість класифікується за наступними видами [23]:

дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги, строк оплати яких не настав;

дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги, які неоплачені вчасно;

дебіторська заборгованість по векселям отриманим;

дебіторська заборгованість по розрахунках з бюджетом;
дебіторська заборгованість по розрахунках з персоналом;
інші види дебіторської заборгованості.

Згідно з вимогами П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» [76] дебіторська заборгованість має власну структуру і може класифікуватися за різними критеріями. Для більшості суб'єктів господарювання актуальними є питання формування поточної дебіторської заборгованості, оскільки не кожен суб'єкт господарювання здійснює операції з довгостроковими.

Розглянемо більш детально класифікацію дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання [1, 32, 35, 40, 47, 55-60, 66, 71, 92]. Дебіторська заборгованість залежно від строків позовної давності поділяється на:

непрострочена дебіторська заборгованість – це заборгованість, терміни виконання якої на момент складання балансу не наступили. Такі борги можуть бути отримані при належному виконанні боржником своїх зобов'язань, тому така заборгованість реальна для отримання;

прострочена дебіторська заборгованість – це заборгованість, терміни виконання якої на момент складання балансу порушені дебіторами. Вона виникає внаслідок чинників макро- і мікроекономічного характеру. Види боргів:

борги, шанси на отримання яких, не дивлячись на їх прострочений термін, збереглися;

борги, отримати які нереально за певними причинами, – це безнадійна заборгованість.

Залежно від імовірності погашення дебіторську заборгованість розрізняють:

дебіторська заборгованість, імовірність погашення якої оцінюється в інтервалі від 0,7 до 1,0 – це заборгованість, що потенційно може бути погашена;

дебіторська заборгованість, імовірність погашення якої оцінюється в інтервалі від 0,2 до 0,7 – це заборгованість, факт погашення якої є сумнівним

в зв'язку з важким фінансовим становищем боржників. Даний вид заборгованості відносять до сумнівної заборгованості;

дебіторська заборгованість, імовірність погашення якої оцінюється нижче 0,2 – це заборгованість, що не може бути погашена. Ця заборгованість характеризується як безнадійна.

Залежно від оцінки вартості дебіторської заборгованості розрізняють:

первинна вартість дебіторської заборгованості – фактичний обсяг зобов'язань боржника, які підлягають погашенню на час її виникнення;

чиста реалізаційна вартість дебіторської заборгованості – поточна дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги за мінусом резерву сумнівних боргів.

Залежно від характеру відносин, що обумовлюють виникнення дебіторської заборгованості, виокремлюють наступні її види:

дебіторська заборгованість споживачів – надання окремому колу споживачів права на деяку відстрочку платежів за фактично реалізовані товари. Якщо споживачами суб'єкта господарювання виступають фізичні особи, то цей вид дебіторської заборгованості називають споживчим кредитом. Якщо відстрочка є платною, то це комерційний кредит. Формою погашення є фактичне отримання суб'єктом господарювання грошових коштів в безготівковому або готівковому порядку;

дебіторська заборгованість постачальників – певна частина товарів та інших необхідних суб'єкту господарювання матеріальних ресурсів закуповується на умовах попередньої оплати. Виникнення пов'язане з політикою матеріально-технічного постачання. Формою погашення є фактичне отримання суб'єктом господарювання в натурально-речовому вигляді ресурсів, які закуповуються;

дебіторська заборгованість інших контрагентів – суб'єктами виникнення інших дебіторських зобов'язань можуть бути:

робітники суб'єкта господарювання – в зв'язку з отриманням грошових авансів на період відрядження для готівкової закупівлі продуктів, прийому склотари, фінансування інших господарських витрат. Формою погашення

цього виду заборгованості є придбання необхідних суб'єкту господарювання товарів, ресурсів або надання документального підтвердження про витрати; бюджет та позабюджетні фонди, в зв'язку з фактичною сплатою податків в обсягах більших, ніж це передбачено розрахунками. Виникнення дебіторської заборгованості бюджету обумовлене системою сплати податків, за якою звітний період визначається зростаючим підсумком в межах року. Оскільки господарська діяльність суб'єкта господарювання протягом року здійснюється нерівномірно, виникають періоди, в яких обсяг сплати податків у звітному періоді менший, ніж у попередньому. Дебіторська заборгованість бюджету перед суб'єктом господарювання враховується при сплаті податкових платежів;

власники, акціонери суб'єкта господарювання – у зв'язку з законодавчо дозволеним терміном відстрочки між прийняттям зобов'язань із формування статутного фонду та їх фактичним здійсненням. Формою погашення є отримання грошових коштів або інших видів внесків;

дочірні підприємства, філії, представництва – в зв'язку з фактичною передачею в їх розпорядження певного розміру грошових коштів для фінансування поточної діяльності, проведення запланованих спеціальних заходів.

Важливим етапом вивчення сутності та природи явища дебіторської заборгованості є з'ясування факторів її виникнення та нагромадження на суб'єкті господарювання (табл. 1.2) [10].

Таблиця 1.2

Сукупність факторів виникнення та нагромадження дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання

Внутрішні фактори	Зовнішні фактори
обсяги реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	стан економіки країни, збалансованість грошової та товарної маси
структура собівартості продукції	кон'юнктура ринку кредитування
період життєвого циклу виробництва	рівень платіжної дисципліни
наявність матеріально-технічного забезпечення зберігання готової продукції	особливості грошово-кредитної політики Національного банку України

особливості кредитної політики суб'єкта господарювання	динаміка інфляційних процесів
особливості маркетингової політики суб'єкта господарювання	стабільність курсу національної валюти
рівень кваліфікації фінансових менеджерів суб'єкта господарювання	рівень розвитку цільового товарного ринку суб'єкта господарювання
застосування суб'єктом господарювання певних форм розрахунків із дебіторами	специфіка ринку сировинних ресурсів суб'єкта господарювання
наявність та види забезпечення дебіторської заборгованості	політика влади щодо розвитку галузі
стан системи контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання	податкова система в державі та тип податкової політики
конкурентоспроможність продукції (товарів, робіт, послуг)	законодавчо-нормативне регулювання формування статутного капіталу, розподілу прибутку та виплати дивідендів

Джерело: розроблено автором на основі [10]

Управління дебіторською заборгованістю на суб'єктах господарювання пов'язане з оптимізацією розміру й забезпеченням інкасації заборгованості покупців по розрахунках за реалізовану продукцію. З метою ефективного управління цією дебіторською заборгованістю повинна розроблятися й здійснюватися політика управління дебіторською заборгованістю.

Таким чином, дебіторська заборгованість суб'єкта господарювання є активом, який виникає внаслідок контрактних взаємовідносин суб'єкта господарювання з фізичними та юридичними особами з приводу реалізації товарів, надання послуг, виконання робіт та інших господарських операцій, надає право на отримання грошових коштів у майбутньому за раніше здійснені операції постачання, відображає заборгованість на користь суб'єкта господарювання на певну дату та слугує інструментом фінансової діяльності.

Об'єктивна необхідність проведення контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання

Дебіторською заборгованістю є одним з функціональних напрямів управління суб'єктом господарювання, зокрема складовою частиною фінансового менеджменту у вигляді управління дебіторською заборгованістю та маркетингової політики суб'єкта господарювання.

Управління дебіторською заборгованістю здійснюється виходячи з інтересів власників суб'єкта господарювання та може мати місце різна сукупність цільових установок, рангованих за пріоритетністю або упорядкованих у вигляді дерева цілей, які встановлюються власниками залежно від їх менталітету, стадії життєвого циклу суб'єкта господарювання, ринкової ситуації. В сучасній економічній теорії генеральною метою управління слід вважати максимізацію ринкової вартості суб'єкта господарювання шляхом нарощування його капіталізованої вартості та забезпечення зростання добробуту власників. Концептуальні основи наукового дослідження проблеми управління дебіторською заборгованістю можуть бути виражені шляхом формування та ідентифікації об'єкта, суб'єкта, предмета та методу [10].

Виникнення дебіторської заборгованості на суб'єкті господарювання є об'єктивним явищем та зумовлюється розширенням ринку збуту, подоланням конкуренції за рахунок збільшення обсягів продажу товарів з відстроченням платежу, несвоєчасністю оплати або несплати покупцями. Ці чинники призводять до збільшення дебіторської заборгованості, уповільнення оборотності грошових коштів, що супроводжується необхідністю залучення додаткових джерел фінансування. За даними Державної служби статистики України [98] за період з 2008 по початок 2018 р. загальний обсяг дебіторської заборгованості зріс на 151,2 % (рис. 1.3), а частка дебіторської заборгованості в оборотних активах склала 59-68 % (рис. 1.4), що є високим показником та потребує постійного контролю

керівництвом з метою забезпечення стабільного розвитку та показників його діяльності, а саме платоспроможності, фінансової стійкості, рентабельності, ділової активності суб'єкта господарювання.

Рис. 1.3. Динаміка дебіторської заборгованості суб'єктів господарювання України за 2008-2018 рр.

Джерело: побудовано автором на основі [98]

Рис. 1.4. Динаміка частки дебіторської заборгованості в складі оборотних активів суб'єктів господарювання України за 2008-2018 рр.

Джерело: побудовано автором на основі [98]

Управління дебіторською заборгованістю суб'єкта господарювання є важливим питанням для дослідження [13, 18, 43, 58, 61, 80, 95]. У широкому розумінні управління дебіторською заборгованістю суб'єкта господарювання

представляє собою систему теоретико-пізнавальних категорій, базових концепцій, наукового інструментарію та регулятивних принципів управління дебіторською заборгованістю [28].

Управління дебіторською заборгованістю повинне бути спрямоване на вирішення чотирьох основних завдань [28]:

- мінімізація фінансових ризиків, пов'язаних із можливістю збитків від списання безнадійних боргів;

- мінімізація втрат від можливого інфляційного знецінення суми заборгованості;

- мінімізація недоотриманого доходу в зв'язку з неможливістю активного комерційного використання коштів, інвестованих у дебіторську заборгованість;

- мінімізація фінансових ризиків, пов'язаних з можливим дефіцитом грошових коштів, що знаходяться в розпорядженні суб'єкта господарювання.

Маргасова В.Г. завданнями управління дебіторською заборгованістю вважає: сприяння зростанню обсягу продажу шляхом надання комерційного кредиту; зростання прибутку внаслідок зростання обсягу продажу; підвищення конкурентоспроможності за допомогою відстрочки платежу; визначення ступеня ризику неплатоспроможних покупців [57].

На нашу думку, перелік наведених завдань управління дебіторською заборгованістю варто доповнити такими:

- розрахунок прогнозованого розміру резерву сумнівних боргів;

- надання рекомендацій по роботі з фактично або потенційно неплатоспроможними покупцями.

У монографії професора Бланка І.О. [10] визначено, що політика управління дебіторською заборгованістю спрямована на розширення обсягу реалізації продукції і полягає в оптимізації загального розміру цієї заборгованості та забезпеченні її своєчасної інкасації.

Алгоритм управління дебіторською заборгованістю відображений на рис. 1.5 [67].

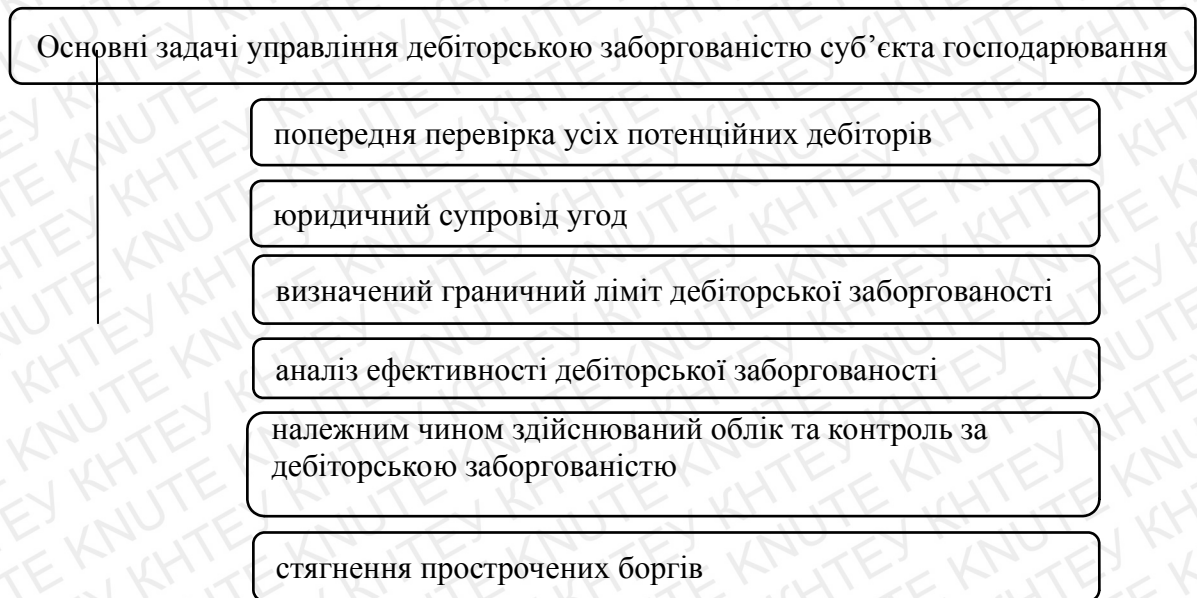

Рис. 1.5. Алгоритм управління дебіторською заборгованістю суб'єкта господарювання

Джерело: розроблено автором на основі [67]

Проблему для суб'єкта господарювання становить прострочення заборгованості, оскільки це вимагає прийняття негайних рішень стосовно можливості отримання коштів для забезпечення фінансування діяльності відповідно до фінансового плану суб'єкта господарювання, обліку простроченої заборгованості, формування резерву сумнівних боргів та розгляд рішення про доцільність проведення факторингу стосовно боргу, а це в свою чергу вимагає правильного відображення цих дій в обліку для формування повної, точної, актуальної інформації. Для забезпечення принципів бухгалтерського обліку, дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи і послуги відображається в бухгалтерській звітності у чистій реалізаційній вартості, що враховує величину резерву сумнівних боргів.

Аналізуючи систему контролю дебіторської заборгованості (табл. 1.3) були наведені і виявлені ряд факторів, що впливають на стан суб'єкта господарювання.

Таблиця 1.3

Фактори, що впливають на стан дебіторської заборгованості

Внутрішні фактори	Зовнішні фактори
обсяг реалізації послуг з відстрочкою платежу	загальний стан економіки в країні
існуюча система розрахунків	інфляційні процеси
фінансовий стан суб'єкта господарювання	коливання курсу валют
кредитна політика суб'єкта господарювання	висока вартість кредитних ресурсів, ефективність грошово-кредитної політики
інкасаційна політика	ринкова кон'юнктура, ємність ринку та ступінь насиченості диктують умови щодо надання відстрочки, зміни строків кредитування, знижок за дострокове погашення боргу, можливості пролонгації боргу
активність, зацікавленість та кваліфікованість керівників	нормативно-правове поле держави
професіоналізм фінансового менеджера	фінансова стабільність і підтримка бізнесу

Джерело: розроблено автором

Контроль дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання повинен здійснюватися, починаючи з відвантаження продукції, проходження розрахункових документів, їх оплати до надходження виручки від реалізації продукції на розрахунковий рахунок. Особливу увагу слід приділяти найбільш крупним і сумнівним видам дебіторської заборгованості по товарному кредиту, а також середньому розміру товарного кредиту, а потім останнім видам дебіторської заборгованості, що сильно не впливають на фінансові результати діяльності. З метою оцінки стану дебіторської заборгованості слід проводити контроль у розрізі розміру заборгованості окремих дебіторів за термінами виникнення боргів. Приступаючи до перевірки та контролю, належить з'ясувати правильність відображення по статтях балансу відповідних залишків заборгованості. Контролер зобов'язаний з'ясувати [53, с. 279]:

причини утворення такої заборгованості і з чєї вини вона утворена, а також її реальність;

дотримання строків позовної давності;

заходи, що вживалися до її погашення;

дотримання вимог проведення інвентаризації розрахунків з дебіторами.

Варто відмітити проблеми при обліку дебіторської заборгованості [87, с. 143]:

якість змісту бухгалтерських записів, що визначається в процесі визнання і оцінювання дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання;
відсутність наукових і практичних розробок можливих форм бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості, що забезпечило б надання якісної бухгалтерської інформації про розрахунки з дебіторами різним користувачам.

На думку Рибалко О.М. [81, с. 128] необхідно проводити всебічний, ефективний, систематичний контроль за станом дебіторської заборгованості. Побудова ефективної системи контролю за рухом і своєчасною інкасацією дебіторської заборгованості необхідна для того, щоб забезпечити надходження інформації не тільки про те, що відбулося, але й про відхилення, які можуть бути. Це потрібно для того, щоб регулювання могло здійснюватися в превентивному порядку. Найбільше значення набуває здійснення контролю, який дозволяє з'ясувати наскільки ефективно та своєчасно відбувається погашення дебіторської заборгованості, наскільки запропонована відстрочка платежу відповідає вимогам ринку.

При здійсненні контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання потрібно приділяти увагу таким питанням [15, с. 88]:

забезпечувати юридичну обґрунтованість кожної суми дебіторської та кредиторської заборгованості;

з'ясовувати їх причини та прораховувати наслідки;

з'ясувати, чи вживаються необхідні заходи щодо стягнення дебіторської заборгованості, чи є реальна можливість погашення дебіторської заборгованості;

з'ясувати, чи проводилася інвентаризація розрахунків і чи не минув строк позовної давності.

Контроль за дебіторською заборгованістю проявляється через політику управління. Політика управління дебіторською заборгованістю суб'єкта господарювання повинна складатися з таких основних елементів:

формування принципів здійснення розрахунків суб'єкта господарювання з контрагентами;

визначення можливої суми фінансових засобів, що інвестуються в дебіторську заборгованість суб'єкта господарювання;

виявлення фінансових можливостей надання комерційного та споживчого кредиту суб'єкту господарювання та формування системи кредитних умов;

забезпечення використання на суб'єкті господарювання сучасних форм рефінансування дебіторської заборгованості

В умовах кризи неплатежів особливо зростає роль ефективного управління дебіторською заборгованістю суб'єкта господарювання, своєчасного її повернення та попередження безнадійних боргів. При цьому слід пам'ятати, що політика управління дебіторською заборгованістю є одночасно складовою не лише фінансової, а й маркетингової стратегії суб'єкта господарювання.

Іноді помилково вважають, що завдання управління дебіторською заборгованістю зводиться лише до збалансування її обсягів з кредиторською заборгованістю. Насправді, зовсім недостатньо, щоб сума дебіторської заборгованості не перевищувала суму кредиторської заборгованості. Адже суб'єкт господарювання зобов'язаний розрахуватися за своїми боргами перед кредиторами незалежно від того, отримує воно борги від своїх дебіторів чи ні. Більш принципове значення, з погляду фінансового менеджменту, має забезпечення доброякісної дебіторської заборгованості та прискорення її оборотності. Для підтвердження цього на рис. 1.6 наведені заходи щодо зменшення розміру дебіторської заборгованості [81].

визначати ступінь ризику не уплати рахунків покупцями

збільшувати коло покупців з метою мінімізації втрат від несплати одним або декількома покупцями

вести оперативний контроль за надходженням готівки

визначення кола потенційних дебіторів та суворе планування дебіторської заборгованості на майбутні періоди

визначення можливості застосування кредитної політики щодо окремих покупців продукції та формування її принципів і умов

аналіз структури та динаміки дебіторської заборгованості

своєчасно визначати сумнівну заборгованість

вести претензійну роботу співпрацюючи з юридичною службою

припиняти дію договорів з покупцями, що порушують платіжну дисципліну

Рис. 1.6. Заходи щодо зменшення розміру дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання

Джерело: розроблено автором на основі [81]

Для забезпечення контролю дебіторської заборгованості та прийняття рішень про її погашення керівництво суб'єкта господарювання повинно володіти достовірною інформацією про всі взаєморозрахунки. Необхідно розробити пакет робочих документів контролера для організації ефективного процесу контролю. Така документація повинна відповідати об'єктивним умовам функціонування та специфіки діяльності суб'єкта господарювання, а також робити можливим отримання усієї необхідної достовірної інформації про стан об'єкта та зіставлення її з плановими. Це дасть змогу чітко окреслити грошові потоки суб'єкта господарювання, а також мінімізувати ризик виникнення заборгованості. Алгоритм виникнення дебіторської заборгованості при реалізації товарів наведений на рис. 1.7. [22], який висвітлює порядок виникнення дебіторської заборгованості.

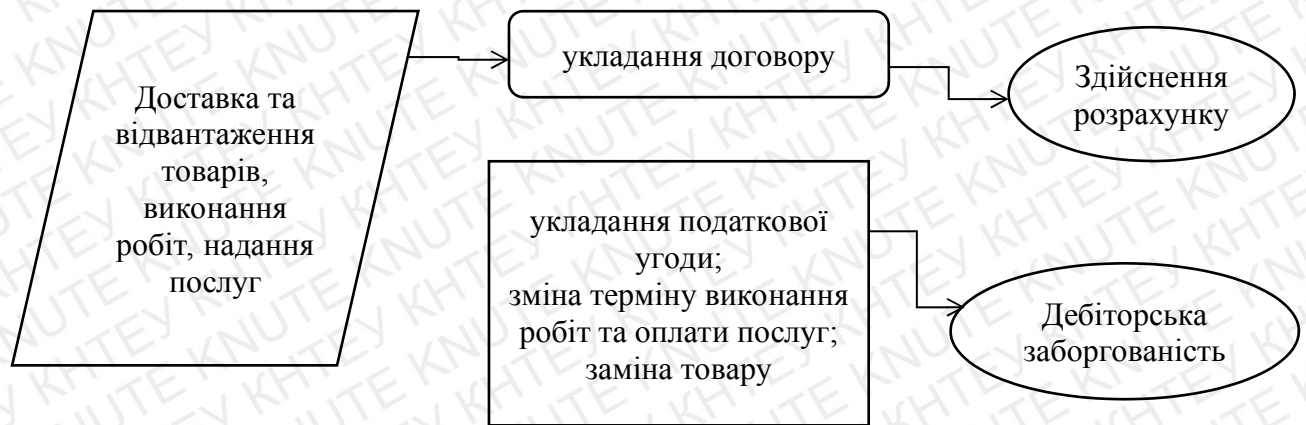

Рис. 1.7. Алгоритм виникнення дебіторської заборгованості при реалізації товарів

Джерело: розроблено автором на основі [22]

На нашу думку, на суб'єкті господарювання було б доцільно до обов'язків головного бухгалтера віднести безпосередній контроль за станом та складом дебіторської заборгованості, оскільки економічне становище в сучасних умовах української економіки є нестійким та балансує на межі кризи. Такий контроль доцільно проводити в декілька етапів [68, с. 47]:

контроль за заборгованістю на основі бухгалтерських записів в регістрах обліку;

контроль на основі первинних документів, що надаються контрагентами та створюються на суб'єкті господарювання;

безперервне спілкування з контрагентами, по яких існує дебіторська заборгованість в певному розмірі;

аналіз платоспроможності потенційного дебітора та створення стабілізаційних фондів на суб'єкті господарювання з метою страхування від ризику безнадійної чи простроченої дебіторської заборгованості;

практичне удосконалення формування дебіторської заборгованості на основі внутрішньогосподарських наказів та практичних дій в бухгалтерії суб'єкта господарювання.

Управління дебіторською заборгованістю є системою принципів та методів підготовки та реалізації управлінських рішень, що приймаються на різних стадіях формування та погашення дебіторської заборгованості та

забезпечують досягнення двох взаємопов'язаних підсистем цілей: в сфері маркетингу (зростання обсягу реалізації продукції підприємства за рахунок зменшення її собівартості та цін реалізації, надання більш сприятливих умов покупцям, зростання конкурентоспроможності); в сфері фінансового менеджменту, обліку, контролю (оптимізація обсягів та зростання якісних параметрів формування дебіторської заборгованості, забезпечення її своєчасного погашення з мінімальними втратами активів та капіталу).

Розробка політики управління дебіторською заборгованістю на плановий період здійснюється за такими напрямками як оптимізація обсягів заборгованості, забезпечення її якості, підвищення швидкості погашення, захист дебіторської заборгованості від інфляції [47]. Розвиваючи таку думку, Бланка І.О. [10] виокремлюються 8 етапів формування політики управління дебіторською заборгованістю:

- аналіз дебіторської заборгованості в попередньому періоді;
- формування принципів кредитної політики відносно покупців;
- визначення можливої суми оборотного капіталу, який може бути інвестований в дебіторську заборгованість по товарному та споживчому кредитах;
- формування системи кредитних умов;
- формування стандартів оцінки покупців та диференціація умов кредиту, що надається;
- формування процедури інкасації дебіторської заборгованості;
- забезпечення використання на суб'єкті господарювання сучасних форм рефінансування дебіторської заборгованості;
- побудова ефективних систем контролю за рухом та своєчасністю інкасації дебіторської заборгованості.

Структурно-логічна модель управління дебіторською заборгованістю містить два напрями роботи: управління дебіторською заборгованістю на стадії формування та управління інкасацією дебіторської заборгованості [53]:

- 1) управління формуванням дебіторської заборгованості. Етапи:

аналіз дебіторської заборгованості – необхідно проаналізувати динаміку дебіторської заборгованості та її склад, що дає можливість визначити зміну обсягів дебіторської заборгованості за період та за окремими групами; зміни, що виникли в її структурі. Аналіз дебіторської заборгованості здійснюється за строками її виникнення. Проводиться динамічний та порівняльний аналіз фінансових коефіцієнтів, що характеризують обсяги формування дебіторської заборгованості: оборотність дебіторської заборгованості, період погашення дебіторської заборгованості, коефіцієнт покриття заборгованості. Оцінюється рівень дебіторської заборгованості. Все це дозволяє оцінити загальні тенденції, з'ясувати проблеми та недоліки, на розв'язання яких повинна бути спрямована подальша робота [83];

формування принципів кредитної та авансової політики. Кредитна політика розробляється відносно дебіторів-покупців товарів та є одним з важливих факторів, що визначають попит на товари та послуги суб'єкта господарювання. Кредитна політика визначається наступними параметрами: термін надання кредиту; стандарти кредитування; політика збору платежів; знижки за оплату в короткі терміни [53, с. 248-253]. Авансова політика розробляється відносно дебітора-постачальника матеріально-сировинних ресурсів та включає регламентацію тих самих параметрів, що й кредитна політика, але з урахуванням особливостей виникнення та погашення дебіторської заборгованості постачальників;

аналіз дебіторської заборгованості та перевірка фінансових можливостей суб'єкта господарювання щодо формування дебіторської заборгованості у визначеному обсязі;

моделювання наслідків реалізації розробленої кредитної та авансової політики на формування прибутку підприємства. Із метою оцінки змін у кредитній політиці з точки зору максимізації прибутку використовується прирістний аналіз, в рамках якого використовуються три базові моделі (1.1, 1.2, 1.3) [42, с. 172-179]:

$$I = \left[(DSO_n - DSO_0) \times \left(\frac{S_0}{360} \right) \right] + V \times \left[\frac{DSO_n \times (S_n - S_0)}{360} \right] \quad (1.1)$$

де S_0 – поточний обсяг реалізації;

S_n – прогнозний обсяг реалізації після зміни кредитної політики;

V – змінні втрати, % від обсягу реалізації;

DSO_0 – обіговість дебіторської заборгованості в днях до зміни кредитної політики;

DSO_n – обіговість дебіторської заборгованості в днях після зміни кредитної політики;

Дана формула використовується, якщо очікується зростання обсягу реалізації. Якщо ж очікується зменшення обсягу реалізації, то формула має наступний вигляд:

$$I = \left[(DSO_n - DSO_0) \times \left(\frac{S_n}{360} \right) \right] + V \times \left[\frac{DSO_n \times (S_n - S_0)}{360} \right] \quad (1.2)$$

Ці дві формули дозволяють з'ясувати, як впливають зміни в кредитній політиці на зміну величини дебіторської заборгованості. Наступна формула показує вплив змін у кредитній політиці на величину прибутку до оподаткування.

$$P = \left[(S_n - S_0) \times (1 - V) + k_1 - (B_n S_n - B_0 S_0) - (D_n S_n P_n - D_0 S_0 P_0) \right] \quad (1.3)$$

де $(1 - V)$ – валова маржа;

k – ціна інвестицій в дебіторську заборгованість;

B_0 – середній обсяг безнадійних боргів при поточному обсязі реалізації, % до обсягу реалізації;

B_n – середній обсяг безнадійних боргів при новому обсязі реалізації, % до обсягу реалізації;

P_0 – частка обсягу реалізації зі знижкою в обсязі реалізації до зміни кредитної політики, %;

P_n – частка обсягу реалізації зі знижкою в обсязі реалізації після зміни кредитної політики, %;

D_0 – поточний процент торговельної знижки (до зміни кредитної політики);

D_n – прогнозний процент торговельної знижки (після зміни кредитної політики).

Аналогічним чином здійснюється і моделювання наслідків реалізації розробленої авансової політики. Ключовим параметром моделювання є ціни закупівлі матеріально-сировинних ресурсів;

реалізація розробленої політики формування дебіторської заборгованості; створення, поповнення, актуалізація картотек, дебіторів. Картотека дебіторів повинна містити вичерпну інформацію про суму боргу, терміни виникнення і погашення заборгованості, форму її погашення, галузеву належність дебітора, його місцезнаходження, банк, що здійснює розрахунково-касове обслуговування, посадових осіб та власників дебітора, його поточне фінансове становище та інші відомості, які є важливими для забезпечення своєчасної інкасації сформованої дебіторської заборгованості [42, с. 172-179];

2) управління інкасацією дебіторської заборгованості передбачає розробку та реалізацію заходів щодо її погашення. Етапи:

розробка внутрішніх стандартів, що регламентують процедуру інкасації дебіторської заборгованості (терміни та форми попереднього та наступних нагадувань дебіторам про дату виконання зобов'язань, можливості та умови пролонгації боргу за наданим кредитом, послідовність застосування досудових засобів інкасації заборгованості, умови порушення справи про банкрутство неспроможних дебіторів);

проведення преферентивних заходів, спрямованих на недопущення виникнення простроченої заборгованості (контроль за перебігом погашення дебіторської заборгованості; своєчасне інформування щодо термінів погашення боргу; стимулювання дебітора щодо своєчасного погашення боргу шляхом надання цільових знижок на нові партії продукції;

здійснення комплексного аналізу простроченої заборгованості (досліджуються обсяги та структура простроченої дебіторської заборгованості за видами, персональним складом прострочених дебіторів; оцінка реальної вартості простроченої дебіторської заборгованості;

аналізуються ймовірні причини невиконання зобов'язань; встановлюється оперативний зв'язок із дебітором на предмет визнання боргу); розроблюються плани заходів по інкасації дебіторської заборгованості та плани-графіки роботи з дебіторами; запровадження постійного моніторингу фінансового та правового положення дебітора. Під фінансовим положенням дебітора розуміють сукупність параметрів, що визначають фінансові можливості виконання взятих зобов'язань. Серед правових параметрів найважливіше значення має ініціювання проти дебітора справи про банкрутство, проведення реорганізаційних процедур, створення дочірних підприємств [42, с. 172-179]. Моніторинг необхіден для обґрунтованого вибору часу та засобів прискорення процесу розрахунків, щоб отримати з боржника хоча б частину належних підприємству коштів.

Таким чином, система управління дебіторською заборгованістю являє собою частину загальної політики управління та маркетингової політики суб'єкта господарювання, спрямованої на розширення обсягу реалізації продукції. Вона полягає в оптимізації загального обсягу дебіторської заборгованості та забезпеченні своєчасної інкасації. Формування системи управління дебіторською заборгованістю суб'єкта господарювання здійснюється за наступними етапами: аналіз дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання в попередньому періоді; формування принципів кредитної політики стосовно покупців; визначення можливої суми оборотного капіталу, що відволікається в дебіторську заборгованість; формування системи кредитних умов; формування стандартів оцінки покупців і диференціація умов надання кредиту; формування процедури інкасації дебіторської заборгованості; забезпечення використання сучасних форм рефінансування дебіторської заборгованості; побудова ефективних систем контролю за рухом та своєчасною інкасацією.

Особливості методики проведення контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання

Здійснення контролю є необхідним для суб'єкта господарювання, оскільки дає змогу дослідити економічну доцільність та правильність господарських операцій, дотримання законності їх здійснення. Завдяки результатам контролю керівництво має можливість вчасно та швидко визначити шляхи вирішення проблем та упередити їх виникнення в майбутньому. Внутрішній контроль є основним джерелом інформаційного забезпечення управління суб'єкта господарювання, який розробляється керівництвом суб'єкта господарювання та спрямований на: забезпечення дотримання законності й економічної доцільності здійснення операцій; збереження майна; попередження, виявлення і виправлення суттєвих помилок та викривлень інформації; належне формування облікових даних та фінансової звітності [25]. Внутрішній контроль є системою безупинного спостереження за ефективністю використання майна суб'єкта, законністю і доцільністю господарських операцій і процесів, збереження грошових коштів і матеріальних цінностей [45]. Внутрішній контроль є процесом, розробленим з метою досягнення поставлених завдань суб'єком господарювання; розпочинається з верхівки суб'єкта господарювання – ради директорів та менеджерів, які створюють і зміцнюють структуру і характер здійснюваних контрольних заходів в організації; прямо чи опосередковано включає в себе всіх працівників; стосується всіх видів діяльності, починаючи з функціональних ланок, таких як маркетинг та операційні підрозділи, до взаємовідносин з іншими суб'єктами господарювання.

Розрахунки з покупцями та замовниками мають динамічний характер, а тому потребують постійного контролю і впливу з боку управлінського персоналу у загальній системі менеджменту суб'єкта господарювання. Ця діяльність нерозривно пов'язана з обробкою великих потоків економічної інформації. Для нормального управління і функціонування потрібна достовірна і

своєчасна інформація про стан дебіторської заборгованості, законність, підтвердженість господарських операцій [38].

Аналізуючи думки вчених [4, 9, 14, 19, 21, 27, 31, 34, 37, 44, 65, 68, 80, 90], контроль дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання є оцінкою дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання, що робить можливим визначення недоліків та прорахунків, виявлення та мобілізацію внутрішньогосподарських резервів, підвищення фінансових показників та поліпшення фінансово-господарської діяльності суб'єкта господарювання.

Метою контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання є: забезпечення систематичного спостереження за достовірністю облікових та звітних даних про наявність і зміну сум дебіторсько-кредиторської заборгованості; своєчасністю перерахування коштів кредиторам і відшкодування належних боргів із дебіторів; правильністю пред'явлення претензій і вчасністю їх погашення, дотриманням розрахунково-платіжної дисципліни на рівні її впливу на платоспроможність суб'єкта господарювання, що забезпечує його нормальну фінансово-господарську діяльність. Основні завдання контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання відображено на рис. 1.8.

Рис. 1.8. Основні завдання контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання

Джерело: розроблено автором

Основні функції контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання:

- аналітична – визначення дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання;
- синтетична – надання рекомендацій для покращення дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання;
- контрольна – перевірка суб'єкта господарювання щодо процесів пошуку резервів поліпшення результатів дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання.

Об'єктом контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання є дебіторська заборгованість, тобто сукупність фінансових ресурсів суб'єкта господарювання, що вилучені з господарського обороту даного суб'єкта господарювання для кредитування закупівельної та збутової діяльності суб'єкта господарювання. Суб'єктом контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання є державні органи спеціальної компетенції та підконтрольні суб'єкти.

Предметом контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання є фінансові відносини між господарюючими суб'єктами, пов'язані з виникненням та погашенням дебіторської заборгованості.

Джерелами інформації при здійсненні контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання є: первинна документація суб'єкта господарювання (договори, рахунки-фактури, видаткові накладні, акти приймання-здачі виконаних робіт, податкові накладні, товарно-транспортні накладні, платіжні доручення, виписки банку, прибуткові касові ордери, розрахунки бухгалтерії); облікові реєстри; фінансова звітність суб'єкта господарювання; акти та довідки про проведення попередніх перевірок, пояснювальні записки відповідальних осіб, аудиторські висновки.

Методи контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання наведено на рис. 1.9. Методичний інструментарій контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання наповнюють: загальнонаукові

методи контролю (аналіз і синтез, індукція і дедукція, аналогія і моделювання, абстрагування і конкретизація, системний аналіз) та специфічні методичні прийоми і процедури (методичні прийоми фактичного контролю; методичні прийоми документального контролю).

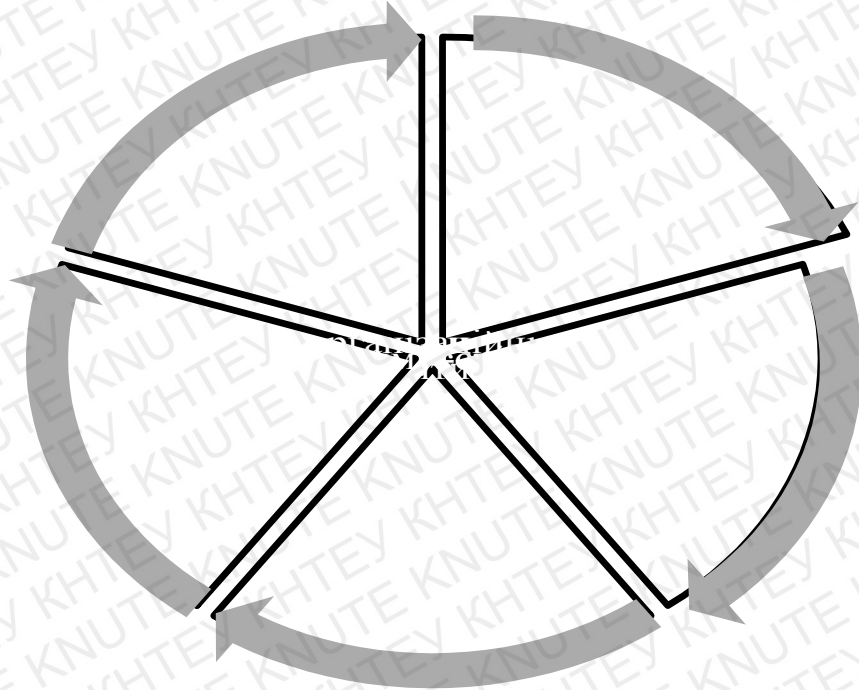

Рис. 1.9. Методи контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання

Джерело: розроблено автором

Контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання має реалізовуватися на підставі методів збору доказів:

аналіз чинного законодавства, методичних розробок, видань і публікацій щодо контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання;

аналіз показників звітності, в тому числі оцінка фінансової стійкості, ліквідності, платоспроможності, ділової активності, рентабельності суб'єкта господарювання, а також абсолютна та відносна динаміка дебіторської заборгованості;

аналіз результатів попередніх перевірок завдяки яким можна оцінити існуючі проблеми у дебіторській заборгованості суб'єкта господарювання;

спостереження, фактичний контроль, опитування, підтвердження, підрахунок, документальні та аналітичні процедури.

Принципи контролю дебіторської заборгованості: загальноправові принципи (законність; юридична рівність; гласність; відповідальність); загальноуправлінські принципи (незалежність; плановірність; систематичність; об'єктивність та достовірність; координація та взаємодія; ефективність; економічність та доцільність; гнучкість); спеціальні принципи (загальність; єдність; конфіденційність; відшкодування шкоди).

Механізм контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання відображено на рис. 1.10 [97, с. 52].

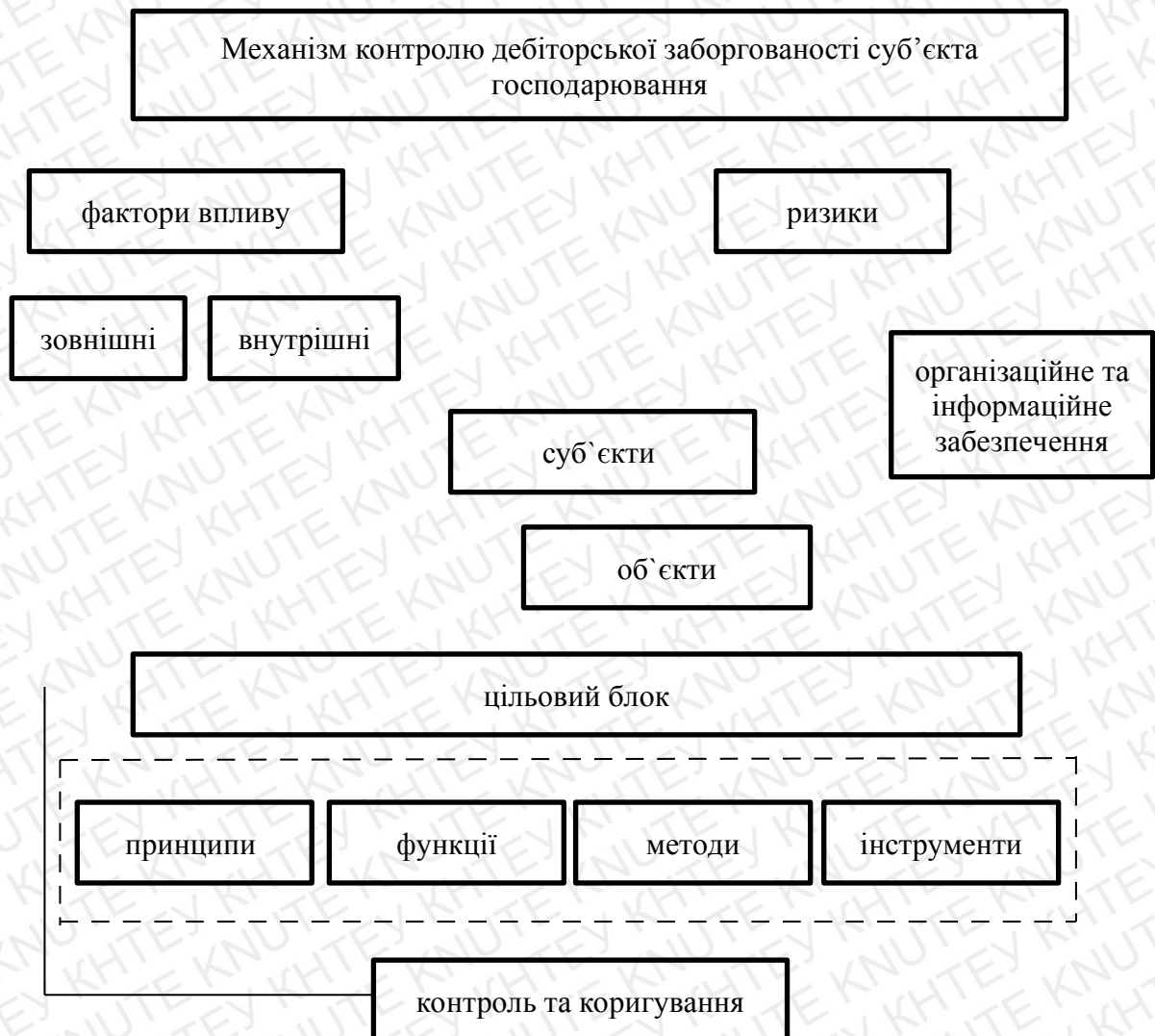

Рис. 1.10. Механізм контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання

Джерело: розроблено автором на основі [97]

Послідовність проведення контролю дебіторської заборгованості може здійснюватись в декілька етапів (рис. 1.11) [94]. Контроль дебіторської

заборгованості суб'єкта господарювання доцільно розпочинати з контролю за виконанням договірних зобов'язань. Укладений між сторонами договір є основою для проведення розрахунків. Господарський договір складається у формі єдиного документа, який підписується сторонами та скріплюється печатками. При укладанні господарського договору сторони мають чітко узгоджувати всі необхідні умови, що включають предмет, ціну та строк дії договору.

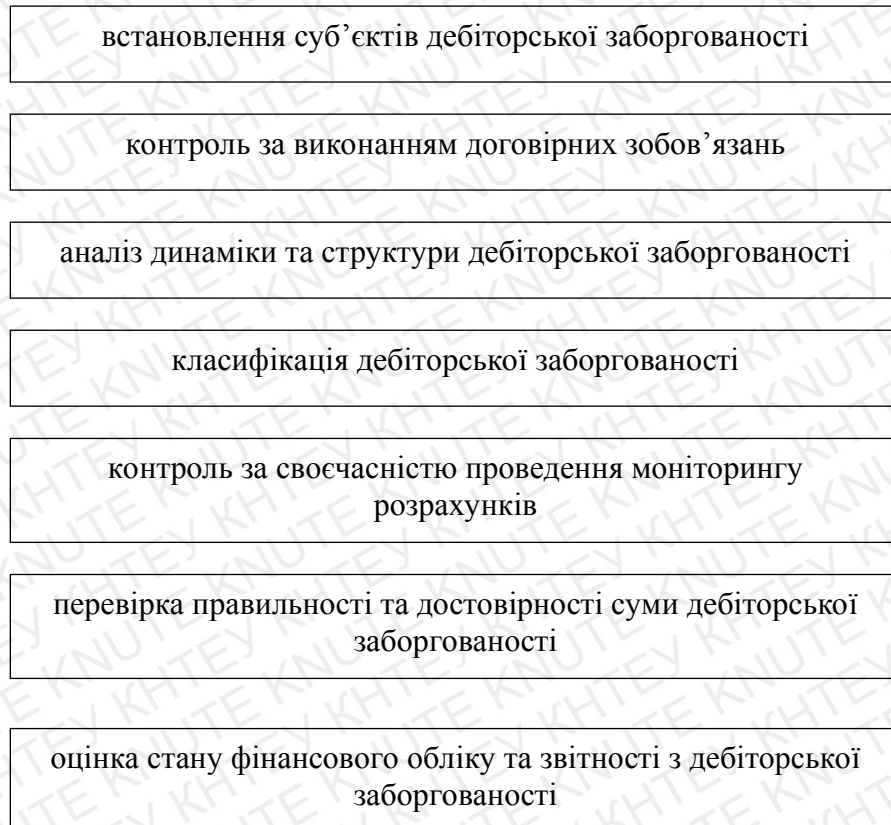

Рис. 1.11. Послідовність проведення контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання

Джерело: розроблено автором на основі [94]

Обов'язки сторін та правові наслідки у разі порушення договірних зобов'язань визначаються Цивільним кодексом України [91]:

покупець зобов'язаний оплатити товар після його прийняття або прийняття товаророзпорядчих документів на нього, якщо договором або актами цивільного законодавства не встановлений інший строк оплати товару; покупець зобов'язаний сплатити продавцеві повну ціну переданого товару;

у разі прострочення оплати товару продавець має право вимагати оплати товару та сплати процентів за користування чужими грошовими коштами; якщо покупець відмовився прийняти та оплатити товар, продавець має право за своїм вибором вимагати оплати товару або відмовитися від договору купівлі-продажу;

якщо продавець зобов'язаний передати покупцеві крім неоплаченого також інший товар, він має право зупинити передання цього товару до повної оплати всього раніше переданого товару, якщо інше не встановлено договором або актами цивільного законодавства.

В процесі господарської діяльності суб'єкт господарювання не завжди проводить грошові розрахунки з покупцями та замовниками одночасно з передачею майна, виконанням робіт чи наданням послуг, тому в суб'єкта господарювання виникає дебіторська заборгованість.

Згідно з Податковим кодексом України [75] дебітор – особа, у якої внаслідок минулих подій утворилася заборгованість перед іншою особою у формі певної суми коштів, їх еквіваленту або інших активів. Відповідно до П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» [76] дебіторами є юридичні та фізичні особи, які внаслідок минулих подій заборгували суб'єкту господарювання певні суми грошових коштів, їх еквівалентів або інших активів, а дебіторська заборгованість – це сума заборгованості дебіторів суб'єкту господарювання на певну дату.

В умовах кризи неплатежів особливо зростає роль ефективного управління дебіторською заборгованістю, своєчасного її повернення та попередження безнадійних боргів. При цьому слід пам'ятати, що політика управління дебіторською заборгованістю є одночасно складовою не лише фінансової, а й маркетингової стратегії суб'єкта господарювання [22].

Залежно від можливості погашення дебіторська заборгованість за товари роботи і послуги поділяється на дійсну, сумнівну та безнадійну. Дійсною дебіторською заборгованістю є така заборгованість, що буде погашена відповідно до умов договору та стосовно якої немає сумнівів щодо її

погашення. Сумнівна дебіторська заборгованість – заборгованість, щодо якої існує невпевненість у її погашенні боржником. Безнадійною є заборгованість, щодо якої існує впевненість у її неповерненні боржником або строк позовної давності якої минув. Контроль за дебіторською заборгованістю суб'єкта господарювання за товари, роботи і послуги доцільно здійснювати в розрізі цих видів.

При здійсненні контролю дебіторської заборгованості за товари, роботи і послуги необхідно звернути увагу на створення та використання резерву сумнівних боргів. Формування резерву сумнівних боргів зумовлено принципом обачності, відповідно до якого методи оцінки, які використовують у бухгалтерському обліку, повинні запобігати заниженню оцінки зобов'язань та витрат і завищенню оцінки активів і доходів суб'єкта господарювання. Резерв сумнівних боргів виступає в ролі інструмента коригування оцінки дебіторської заборгованості [39].

Залежно від обраного суб'єктом господарювання методу нарахування резерву сумнівних боргів в ході контролю оцінці піддається платоспроможність окремих дебіторів, або згрупована дебіторська заборгованість за строками її непогашення. При використанні суб'єктом господарювання коефіцієнта сумнівності для розрахунку резерву сумнівних боргів, необхідно перевірити обґрунтованість розрахованого коефіцієнта та здійснити перерахунок суми нарахованого резерву. Коефіцієнт сумнівності може розраховуватися наступними способами [39]:

- визначення питомої ваги безнадійних боргів у чистому доході;
- класифікації дебіторської заборгованості за строками непогашення;
- визначення середньої питомої ваги списаної протягом періоду дебіторської заборгованості у сумі дебіторської заборгованості на початок відповідного періоду за попередні 3-5 років.

Важливим завданням контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання є контроль за систематичним проведенням інвентаризації розрахунків. При проведенні інвентаризації всім покупцям та замовникам

надсилаються виписки з аналітичних рахунків про їх заборгованість для підтвердження реальності цієї заборгованості. Обов'язковим є проведення інвентаризації один раз на рік перед складанням річної фінансової звітності, однак для своєчасного виявлення сумнівної заборгованості та вжиття заходів щодо її стягнення, доцільним є проведення інвентаризації розрахунків з покупцями та замовниками щоквартально.

При здійсненні контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання необхідно дослідити достовірність та реальність кожної суми заборгованості. З метою покращення репрезентативності результатів контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання можуть складатися різноманітні аналітичні таблиці, які б узагальнювали найважливішу інформацію, отриману під час перевірки. Розподіл сум дебіторської заборгованості за термінами її існування потрібно складати не на підставі фінансових звітів суб'єкта господарювання, а на підставі даних, отриманих з бухгалтерських книг дебіторських заборгованостей, тобто з первинних документів.

Особливо детально під час контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання перевіряють реальність і достовірність кожної суми виникнення розрахунків та підтвердження їх документальної обґрунтованості. Для цього необхідно перевірити, в якому стані знаходиться аналітичний облік цих розрахунків та відповідність його даним первинних документів, а саме накладними та актами виконаних робіт. Це пояснюється тим, що організація розрахунків із покупцями та замовниками багато в чому залежить від стану їх обліку і документального забезпечення. Несвоєчасне виявлення помилок у розрахункових документах в окремих випадках призводить до виникнення спірної заборгованості, порушення термінів пред'явлення за нею претензій [22].

Під час проведення контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання обов'язково досліджується дотримання правильності відображення господарських операцій в обліку за допомогою перевірки

типових кореспонденції рахунків бухгалтерського обліку, що дозволяє виявляти спотворення облікових даних.

Для покращення системи контролю дебіторської заборгованості доцільно [45]:

здійснювати контроль за часткою дебіторської заборгованості в загальній величині оборотних активів, а також за співвідношенням дебіторської та кредиторської заборгованості з метою підтримки фінансової стабільності та платоспроможності суб'єкта господарювання;

здійснювати постійний контроль за дебіторською заборгованістю з розподілом її за строками непогашення для своєчасного реагування та вжиття заходів щодо її погашення;

систематично проводити інвентаризацію розрахунків з покупцями та замовниками для підтвердження реальності сум заборгованостей.

Таким чином, контроль дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання є оцінкою дебіторської заборгованості, що робить можливим визначення недоліків та прорахунків, виявлення та мобілізацію внутрішньогосподарських резервів, підвищення фінансових показників та поліпшення фінансово-господарської діяльності суб'єкта господарювання. Створення дієвої система контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання здатне забезпечити його ефективне функціонування.

Висновки до розділу 1

Дебіторська заборгованість суб'єкта господарювання є активом, який виникає внаслідок контрактних взаємовідносин суб'єкта господарювання з фізичними та юридичними особами з приводу реалізації продукції, товарів, надання послуг, виконання робіт та інших господарських операцій, надає право на отримання грошових коштів у майбутньому за раніше здійснені операції постачання, відображає заборгованість на користь суб'єкта господарювання на певну дату та слугує інструментом його фінансової діяльності. Дебіторська заборгованість відображає ефективність маркетингової політики, характеризує обсяги відволікання коштів із обігу та слугує індикатором фінансового стану суб'єкта господарювання.

Виникнення дебіторської заборгованості на суб'єкті господарювання є об'єктивним явищем та зумовлюється розширенням ринку збуту, подоланням конкуренції за рахунок збільшення обсягів продажу товарів з відстроченням платежу, несвоечасністю оплати або несплати покупцями. Ці чинники призводять до збільшення дебіторської заборгованості, уповільнення оборотності грошових коштів, що супроводжується необхідністю залучення додаткових джерел фінансування (за останні 10 років загальний обсяг дебіторської заборгованості зріс на 151,2 %).

Система управління дебіторською заборгованістю являє собою частину загальної політики управління заборгованістю та маркетингової політики суб'єкта господарювання, спрямованої на розширення обсягу реалізації продукції. Вона полягає в оптимізації загального обсягу дебіторської заборгованості та забезпеченні своєчасної її інкасації.

Контроль дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання є оцінкою дебіторської заборгованості для визначення недоліків та прорахунків, виявлення та мобілізацію внутрішньогосподарських резервів, підвищення фінансових показників та поліпшення фінансово-господарської діяльності суб'єкта господарювання.

РОЗДІЛ 2. ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНТРОЛЮ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ

2.1. Економічна характеристика КП «АТП-026»

Колективне Підприємство «Автотранспортне Підприємство – 0262» (КП «АТП-026») створено відповідно з чинним законодавством України. КП «АТП-026» зареєстровано 12 грудня 1994 р. за № 0306040226/03065 в Ковельській районній державній адміністрації Волинської області. Діяльність підприємства здійснюється відповідно з чинним законодавством України, статутом.

У статуті КП «АТП-026» зазначено: підприємство є юридичною особою, і має відокремлене майно, самостійний баланс, розрахунковий та інші рахунки в установах банків, як на території України так і за її межами, печатку з власним найменуванням, необхідні штампи з власним найменуванням, а також знак обслуговування, фірменні бланки, товарний знак та інші реквізити.

Юридична адреса КП «АТП-026»: 45034, Волинська обл., Ковельський район, селище міського типу Люблинець, вул. Заводська, 7. Фактична адреса: 45034, Волинська обл., Ковельський район, селище міського типу Люблинець, вул. Заводська, 7.

Керівником КП «АТП-026» є Рубель Ігор Костянтинович. Власники КП «АТП-026»: Баєв Ігор Юрійович (32,81 %), Рубель Ігор Костянтинович (34,01 %), Янчук Сергій Володимирович (33,18 %).

КП «АТП-026» є власником активів, джерелами формування яких є: грошові та майнові внески засновників, доходи від господарської діяльності, кредити банків та інших кредиторів, доходи від цінних паперів та володіння корпоративними правами, а також інших джерел.

Статутний капітал КП «АТП-026» формується за рахунок внеску засновників в розмірі 2658800,00 грн.

КП «АТП-026» проводить наступну діяльність: грузові перевози автомобільним транспортом, технічне обслуговування та ремонт моторних транспортних засобів, неспеціалізована оптова торгівля, послуги в області сухопутного транспорту, транспортна обробка вантажів, оренда та управління власною або орендованою нерухомістю, оренда та лізинг автомобілів та легких моторних транспортних засобів, оренда та лізинг вантажних транспортних засобів.

Керівництво КП «АТП-026» визначає стратегічні цілі чере збільшення обсягів транспортних послуг, які надаються та забезпечення беззбитковості господарської діяльності. Основні засоби досягнення поставлених цілей: збільшення обсягу ринку збуту шляхом зниження цін при збільшенні обсягів продажу.

На КП «АТП-026» є достатня кількість різноманітного рухомого складу, у тому числі спеціалізованого. На належній до КП «АТП-026» території розташовуються площадки та криті бокси для збереження, ремонту та обслуговування автотранспорту. Ремонтні майстерні дозволяють здійснювати поточний ремонт агрегатів та вузлів рухомого складу. Все це дає можливість забезпечувати та підтримувати у належному вигляді технічний стан парку автомобілів, а також ремонту та діагностиці вантажних та легкових автомобілів. Перевагами КП «АТП-026» є:

географічне положення, поблизу від основних замовників та пунктів доставки продукції;
великий парк різноманітного автотранспорту, у тому числі спеціалізованого;
наявність необхідної виробничої бази для технічного обслуговування та ремонту рухомого складу;
оптимальне знання ринку продукції, що перевозиться та основних маршрутів перевози.

На КП «АТП-026» використовуються персональні комп'ютери, що використовуються для збору, обробки та накопичення інформації, створення баз даних та їх аналізу. Вони об'єднані в локальні мережі, що суттєво

підвищує ефективність їх використання для прийняття управлінських рішень. Зібрана інформація зберігається як в електронному, так і в паперовому вигляді. На КП «АТП-026» існують невикористані резерви підвищення ефективності маркетингової діяльності.

Перевезення продукції замовника здійснюється в багато міст України. Роботу з постачальниками здійснює відділ технічного обслуговування та відділ збуту. КП «АТП-026» має налагоджені зв'язки з постачальниками палива (бензин, дизельне паливо, газ), запасних частин (в тому числі із закордонними виробниками до закордонних автомобілів, причепів та напівпричепів, а також для вітчизняних автомобілів), автомобільних шин. Таким чином на підприємстві створено запас матеріальних цінностей, що забезпечує ритмічну та безперебійну роботу КП «АТП-026». Рівень забезпеченості КП «АТП-026» оборотними засобами є оптимальним. Розповсюдження транспортних послуг КП «АТП-026» здійснюється напрямку, тобто без посередників.

КП «АТП-026» проводить активну рекламну політику в рамках наявних фінансових можливостей. У якості засобів рекламної інформації використовується розміщення об'яв у газетах, на радіо та на телебаченні. Реклама КП «АТП-026» нанесена на нові тенти автомобілів. Виготовлено рекламні листівки, що мають інформацію про КП «АТП-026», його транспортні можливості та тарифи на перевезення різноманітних вантажів. Емблема КП «АТП-026» нанесена на автомобілі підприємства, фірмові бланки та іншу поліграфічну продукцію.

Організаційну структуру КП «АТП-026» та управлінські зв'язки представлено на рис. 2.1.

Для оцінки діяльності суб'єкта господарювання, а саме КП «АТП-026» варто проаналізувати показники, які характеризують його ринкову привабливість (рис. 2.2-2.6).

Рис. 2.1. Організаційна структура КП «АТП-026»

Джерело: побудовано автором

Частка ринку – відносна частка суб'єкта господарювання в межах сукупної виручки на ринку з точки зору її основної діяльності. Показник (2.1) вказує на ринкову потужність суб'єкта господарювання (рис. 2.2).

$$Ч_p = \frac{B_{ср}}{B_p} \times 100\% \quad (2.1)$$

де $Ч_p$ – частка ринку;

$B_{ср}$ – виручка суб'єкта господарювання;

B_p – виручка ринку.

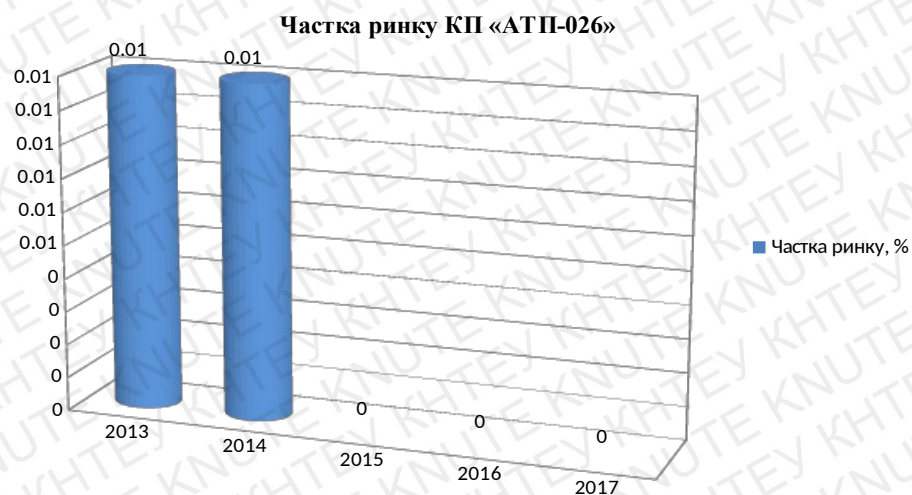

Рис. 2.2. Динаміка частки ринку КП «АТП-026» за 2013-2017 рр.

Джерело: побудовано автором

Місце на ринку – порядковий номер (ранг) суб'єкта господарювання серед інших фірм на ринку її основної діяльності, поранжованих по виручці. Загалом, чим менше значення, тим більший суб'єкта господарювання. Показник залежить не тільки від ринкової потужності, але і від загальної кількості суб'єктів господарювання на ринку (рис. 2.3).

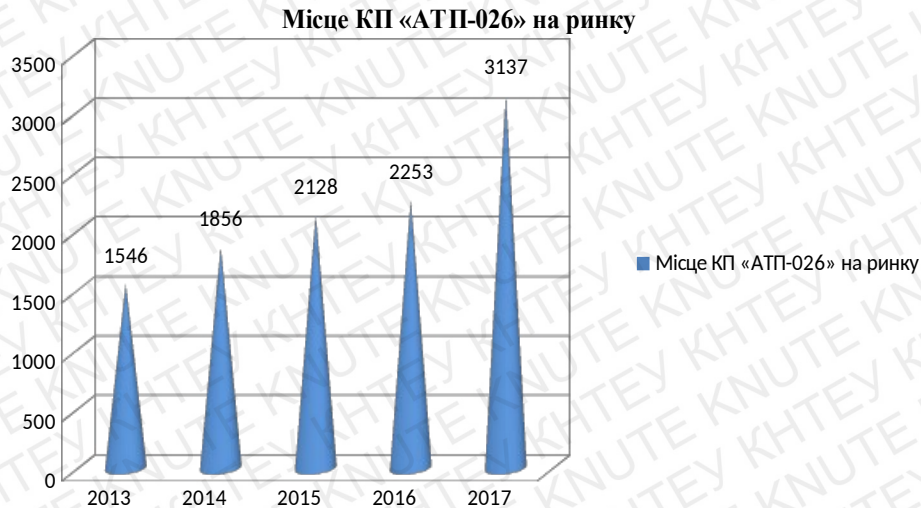

Рис. 2.3. Динаміка місця КП «АТП-026» на ринку за 2013-2017 рр.

Джерело: побудовано автором

Абсолютний приріст виручки (2.2) характеризує збільшення або зменшення чистого доходу суб'єкта господарювання за рік. Хоча високий приріст може свідчити про позитивну динаміку зростання продажів, його слід зіставляти з розміром самої компанії (рис. 2.4).

$$A_n = B_1 - B_0 \quad (2.2)$$

де A_n – абсолютний приріст виручки;

B_1 – розмір виручки за звітний період;

B_0 – розмір виручки за попередній період.

Відносний приріст виручки (2.3) вказує, на скільки відсотків змінився чистий дохід суб'єкта господарювання за рік. Високі темпи приросту можуть свідчити як про позитивну динаміку зростання продажів, так і про низьку базу порівняння, що характерно для нових або невеликих суб'єктів господарювання (рис. 2.5).

Абсолютний приріст виручки КП «АТП-026» за рік

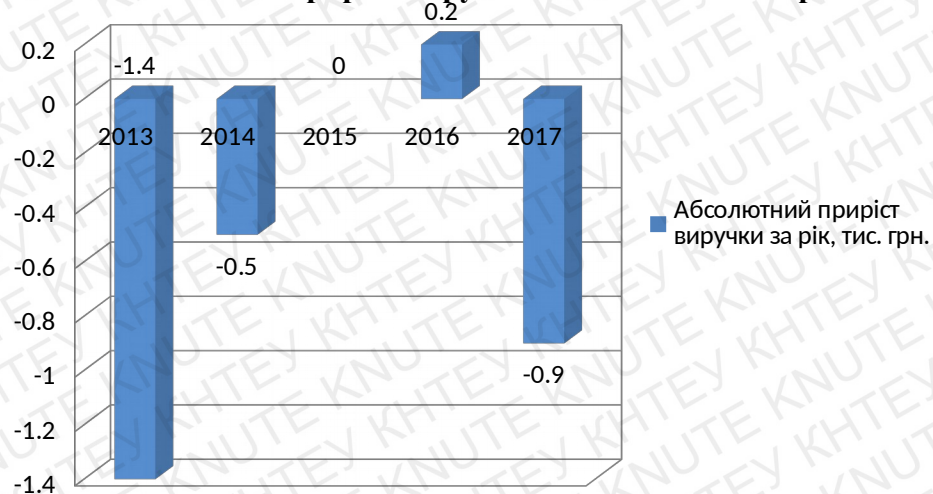

Рис. 2.4. Динаміка абсолютного приросту виручки КП «АТП-026» за 2013-2017 рр.

Джерело: побудовано автором

Відносний приріст виручки слід розглядати в комплексі з абсолютним приростом.

$$B_n = \frac{B_1 - B_0}{B_0} \times 100\% \quad (2.3)$$

де Вп – відносний приріст виручки.

Відносний приріст виручки КП «АТП-026» за рік

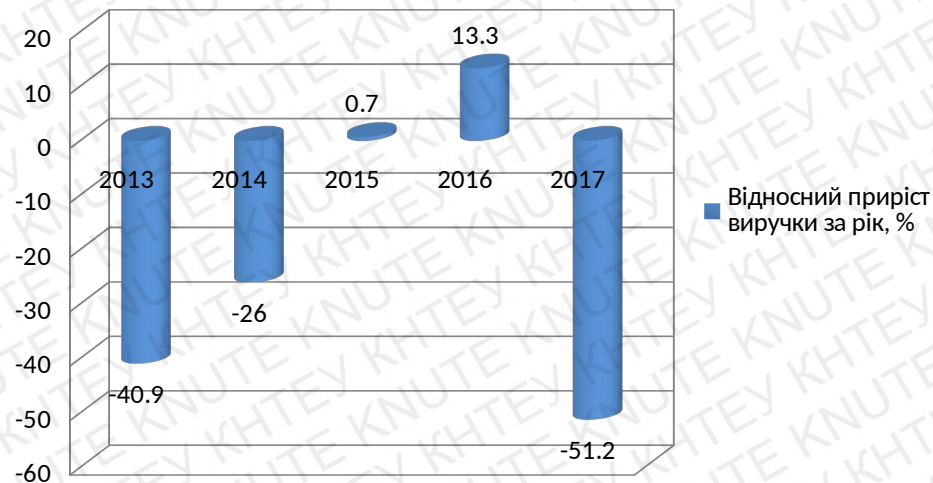

Рис. 2.5. Динаміка відносного приросту виручки КП «АТП-026» за 2013-2017 рр.

Джерело: побудовано автором

Сукупний середньорічний темп зростання виручки (CAGR) (2.4) характеризує стійкість розвитку суб'єкта господарювання за 3 попередні роки. Індикатор вказує, на скільки відсотків зростає в своїй діяльності суб'єкт господарювання в середньому за рік (рис. 2.6).

$$CAGR = \left(\left(\frac{B_1}{B_{-3}} \right)^{\frac{1}{3}} - 1 \right) \times 100 \% \quad (2.4)$$

де B_{-3} – розмір виручки три роки тому.

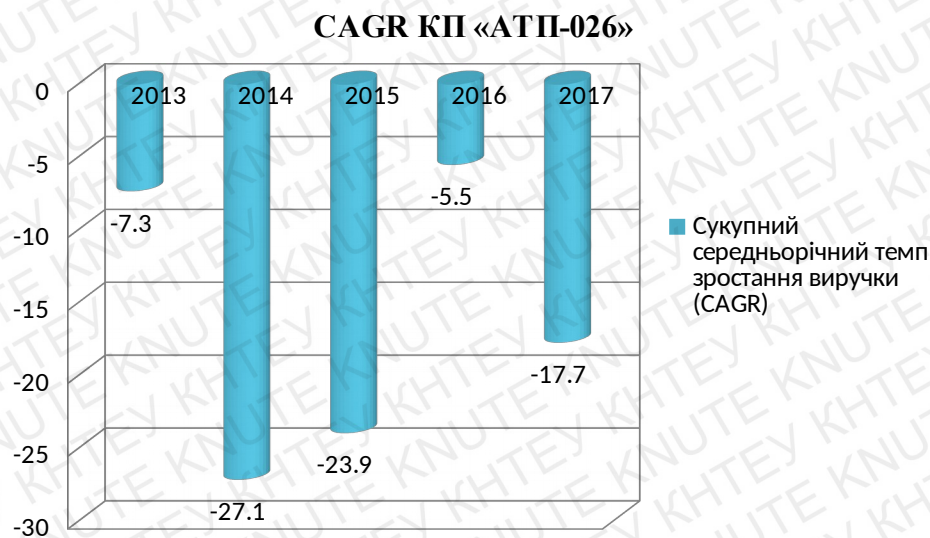

Рис. 2.6. Динаміка сукупного середньорічного темпу зростання виручки (CAGR) КП «АТП-026» за 2013-2017 рр.

Джерело: побудовано автором

Для того, щоб мати краще уявлення про фінансове становище суб'єкта господарювання необхідно провести аналіз показників його діяльності. Для цього використано звітність КП «АТП-026» (додатки А, Б, В, Г, Д). Детально розглянуто в пп. 3.2.

Таким чином, аналізуючи діяльність КП «АТП-026», варто відзначити, що в цілому спостерігається позитивна тенденція, про що свідчать показники діяльності суб'єкта господарювання, наприклад, ріст прибутку склав 284,59 %, проте боргове навантаження зросло на 43,57 %, а рентабельність активів зменшилась на 29,33 %.

2.2. Організаційно-інформаційна модель контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання

Відкрита економіка характеризується орієнтацією на задоволення потреб споживача, саме тому в галузі управління з'явився ряд проблем, що вимагають для свого вивчення нових підходів: організація системи управління дебіторською заборгованістю суб'єкта господарювання, розробка стратегії управління дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання з урахуванням глобальної стратегії, формування системи показників для кількісної оцінки фінансового стану суб'єкта господарювання та ефективності прийнятих управлінських рішень, створення механізму взаємодії суб'єктів господарювання.

Контроль дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання розглядає питання: вивчення економічних аспектів господарських явищ та процесів; виявлення факторів та причин, що їх обумовлюють; розробка заходів з мобілізації виявлених резервів; підвищення ефективності роботи суб'єкта господарювання.

Ефективна оцінка економічних явищ, у вигляді дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання, потребує не лише вивчення явища у взаємозв'язку і взаємозалежності з іншими економічними явищами і процесами, а й дослідження формування, динаміку, структуру дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання, що стає можливим завдяки розробці організаційно-інформаційної моделі контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання.

Організаційно-інформаційна модель контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання є стислою характеристикою контрольного процесу щодо його мети і завдань, суб'єктів і об'єктів дослідження, системи показників, які визначають параметри об'єктів, інформаційного та методичного забезпечення. Організаційно-інформаційної моделі є способом формалізації контролю дебіторської заборгованості суб'єкта

господарювання. Вона складається з шести взаємопов'язаних блоків. Кожен блок загальної моделі визначає процеси та явища, оціночні показники та джерела їх інформації, а також зацікавлених суб'єктів контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання [89].

Організаційні питання, які вирішуються на рівні розробки моделі контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання, стосуються об'єктів, суб'єктів і методів аналізу. Інформаційна сторона моделі визначає створення інформаційної бази контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання, а саме, вибір джерел інформації, інформаційне забезпечення та розробка системи показників. Одним з найважливіших принципів створення інформаційної бази є забезпечення повноти інформації про досліджуваний об'єкт, яка використовується для узагальнення та реалізації результатів контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання.

Організаційно-інформаційною модель контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання складається з шести взаємопов'язаних блоків:

мета і завдання контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання (рис. 2.7);

об'єкти і суб'єкти контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання (рис. 2.8);

система показників контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання (рис. 2.9);

інформаційне забезпечення контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання (рис. 2.10);

методи обробки економічної інформації в контролі дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання (рис. 2.11);

методичні прийоми узагальнення та реалізації результатів контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання (рис. 2.12).

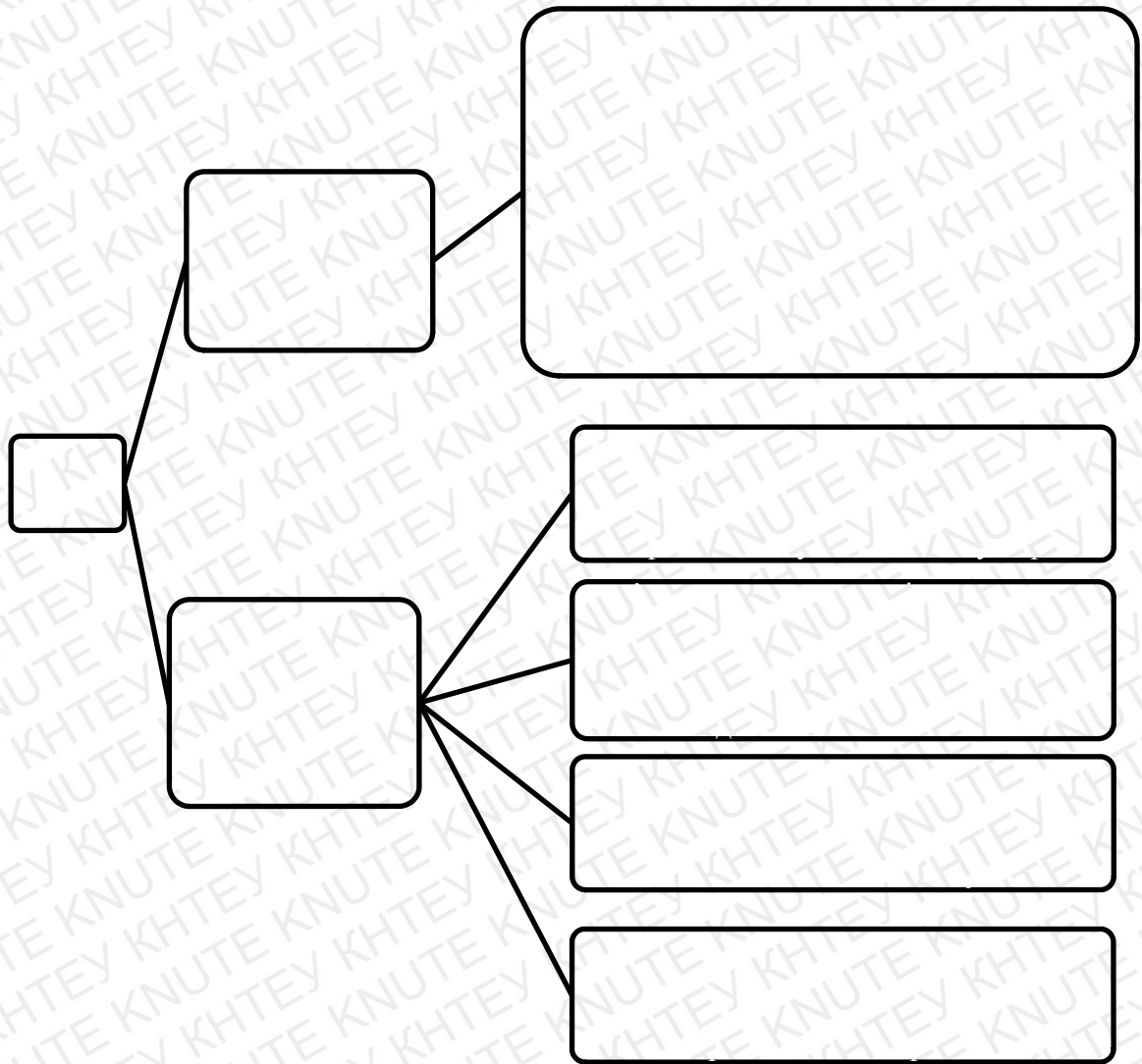

Рис. 2.7. Мета і завдання контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання

Джерело: розроблено автором на основі [89]

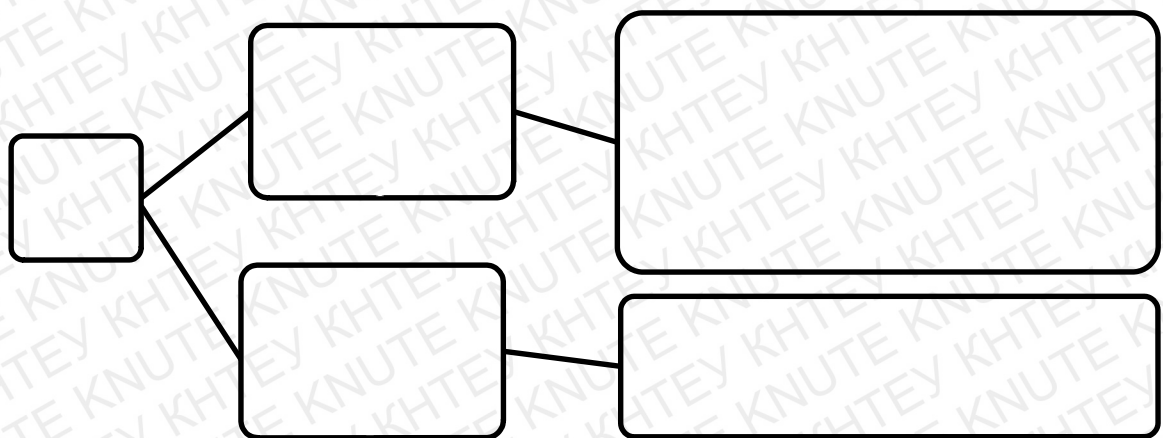

Рис. 2.8. Об'єкт та суб'єкт контролю дебіторської заборгованості

Джерело: розроблено автором на основі [89]

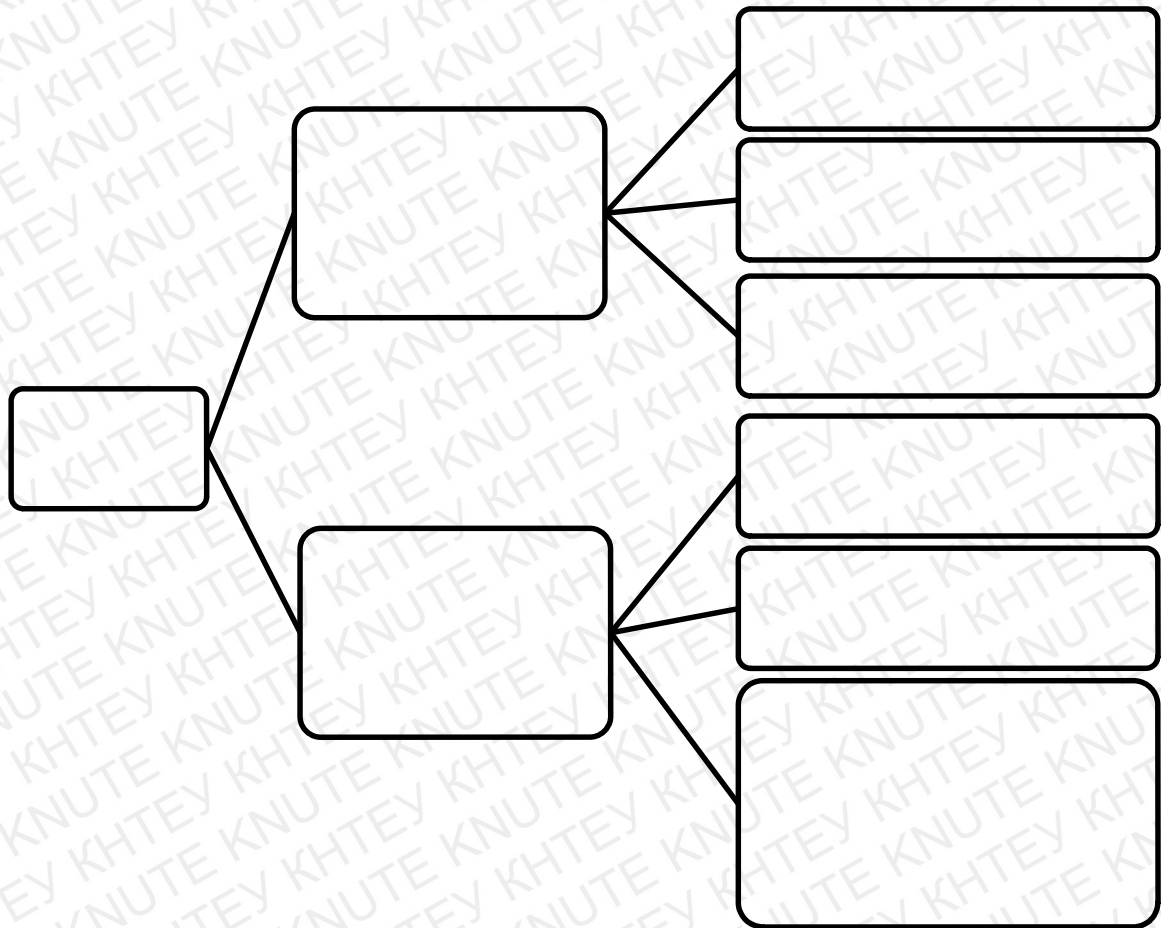

Рис. 2.9. Система економічних показників контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання

Джерело: розроблено автором на основі [89]

Показники контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання можуть бути абсолютними та відносними. До абсолютних показників відносяться показники обсягу: вартісні, натуральні та питомі показники. До відносних показників відносять показники структури, показники інтенсивності процесів та показники динаміки.

Абсолютні показники – це сума дебіторської заборгованості, без використання даних про ці величини аналіз найчастіше не може бути повноцінним. Відносні показники – характеризують відносний у відсотках ступінь ефективності дебіторської заборгованості та дають точне і наочне уявлення про розвиток економічного явища [54, с. 128].

Отримання, обробка, передача та зберігання інформації щодо дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання передбачає застосування системи

економічних показників. У наведеній організаційно-інформаційній моделі дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання економічні показники розподілено на дві групи, які відображають рух інформаційних потоків у системі управління:

абсолютні показники застосовуються переважно для передачі первинної інформації з метою кількісної оцінки параметрів досліджуваного об'єкта; відносні показники формуються внаслідок обробки первинної інформації і по відношенню до абсолютних є вторинними, такими, що утворюються у вихідних потоках інформаційної системи управління.

Розподіл економічних показників є умовним і стосується, перш за все, фактографічної інформації. Що ж до правової, нормативної, довідкової, планової інформації, то ряд первинних даних може передаватися за допомогою відносних показників (ставки податку, облікова ставка НБУ, нормативи фінансової стійкості). Разом з тим, у вихідних інформаційних потоках трапляються абсолютні показники, які утворюються внаслідок економічної обробки інформації і характеризують дебіторську заборгованість, а також абсолютні відхилення цих та аналогічних показників від їх планових та попередніх значень [89, с. 91].

Інформаційне забезпечення контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання має складну структуру і визначається різними чинниками, а саме: рівнем керівництва, цільовим призначенням інформації, складом користувачів.

На особливу увагу заслуговує інформаційна компонента наведеної вище моделі. В організаційно-інформаційній моделі контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання економічну інформацію класифіковано за ознакою середовища, у якому вона утворюється, що призводить до її розподілення на зовнішню та внутрішню. Подальша деталізація передбачає класифікацію економічної інформації за джерелами її формування та напрямками використання.

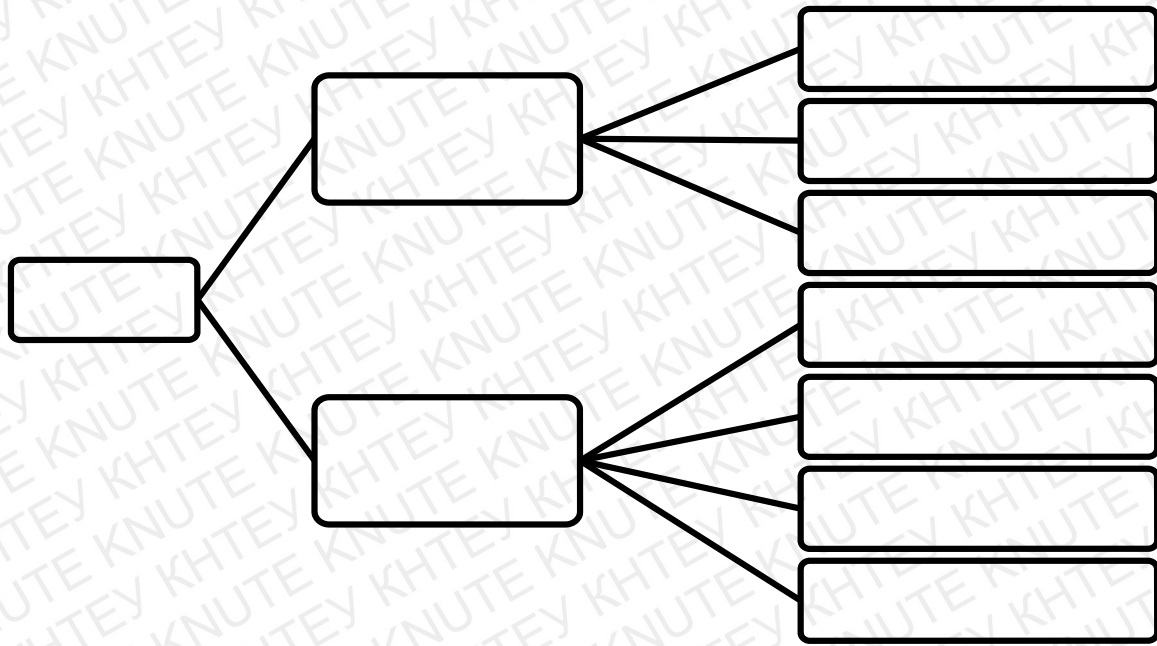

Рис. 2.10. Інформаційне забезпечення контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання

Джерело: розроблено автором на основі [89]

Розподілення інформації за джерелами формування є надзвичайно важливим для ієрархічної побудови вхідних інформаційних потоків на основі взаємної підпорядкованості інформаційних джерел. Джерелом правової інформації є законодавство України. Правова інформація міститься у законодавчих актах вищої юридичної сили, до яких належать закони України, що регулюють діяльність суб'єкта господарювання у галузі фінансових, господарських та трудових відносин.

Нормативна інформація надходить з постанов Кабінету Міністрів України, Національного банку України, наказів Міністерства фінансів України, Державної служби статистики України, інших міністерств та відомств. Нормативна інформація не може вступати у протиріччя з правовою інформацією. Важливим джерелом нормативної інформації щодо дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання є затверджені наказом Міністерства фінансів України План рахунків бухгалтерського обліку та Інструкція про його застосування. Серед основних документів даної групи, що містять інформацію про дебіторську заборгованість суб'єкта

господарювання, треба назвати національні і міжнародні стандарти бухгалтерського обліку, директиви Ради Європейського Економічного Союзу, рекомендації науково-практичних конференцій.

Довідкова інформація міститься у стандартах, прайс-листах, довідниках, каталогах. Інформація, що надходить з даного джерела, не має обов'язкового характеру і враховується в міру її необхідності для вирішення управлінських завдань.

Планова інформація надходить з фінансових планів, бізнес-планів, інвестиційних проектів, кошторисів. На відміну від попередніх видів інформації, вона формується безпосередньо на суб'єкті господарювання, виходячи з потенційних можливостей його розвитку, вимог чинного законодавства та відповідних директивних документів, з урахуванням нормативно-довідкової інформації стосовно обліку, контролю та аналізу дебіторської заборгованості [89, с. 90].

Основними джерелами фактографічної інформації щодо дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання є бухгалтерський та статистичний облік. Додатковими є позаоблікові джерела фактографічної інформації, до яких належать накази, доповідні та пояснювальні записки, протоколи виробничих нарад, акти ревізій, аудиторські висновки. Фактографічна інформація має відображати фактичний стан дебіторської заборгованості, а також внутрішні та зовнішні чинники, що її обумовлюють.

Класифікація інформації щодо дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання за напрямками використання має на меті, перш за все, забезпечення таких функцій управління, як аналіз, контроль і прогнозування дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання: правова, нормативна та довідкова інформація використовується для оцінки, контролю і прогнозування відповідності дебіторської заборгованості чинному законодавству, директивним документам, стандартам бухгалтерського обліку; планова інформація є базою порівняння для аналізу і контролю виконання плану та факторного аналізу дебіторської заборгованості суб'єкта

господарювання; фактографічна інформація застосовується для характеристики абсолютної величини, складу і структури дебіторської заборгованості за певний період, на її основі здійснюється аналіз, контроль і прогнозування дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання.

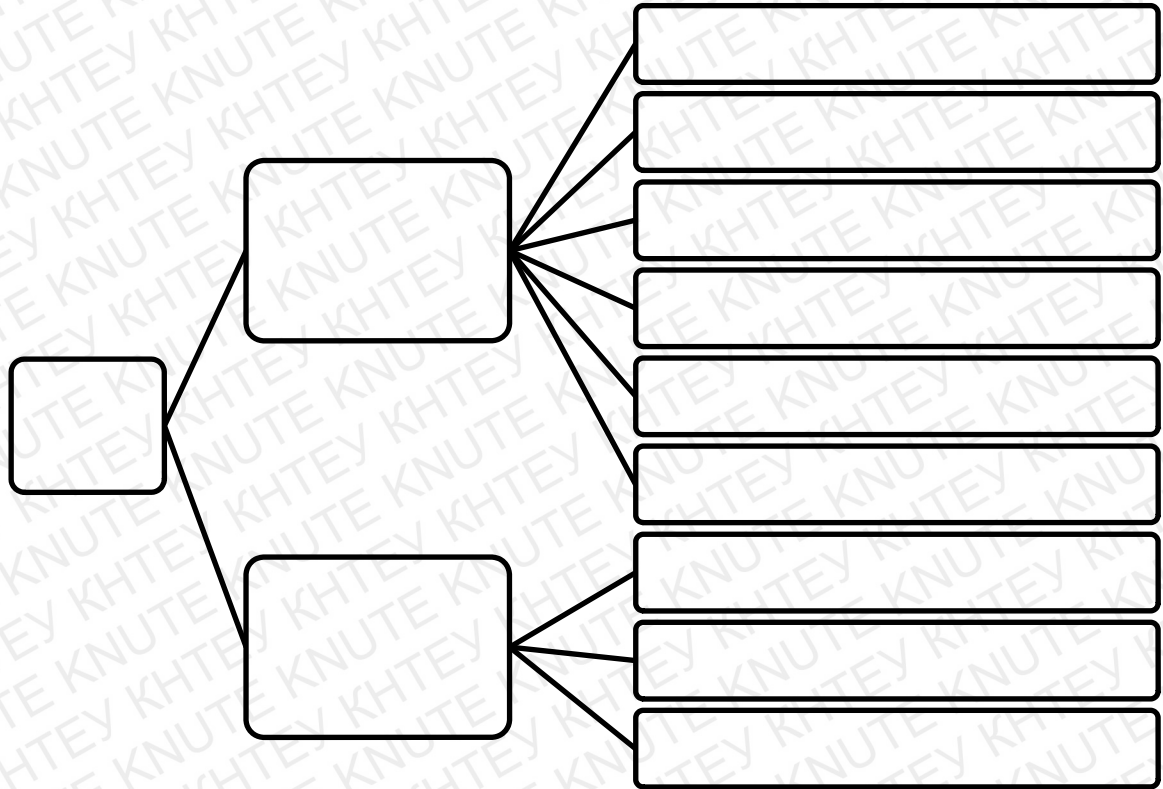

Рис. 2.11. Методичні прийоми обробки первинної інформації контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання

Джерело: розроблено автором на основі [89]

Обробка економічної інформації в організаційно-інформаційній моделі контролю дебіторської заборгованості здійснюється на суб'єктах господарювання за різними методами. Методичні прийоми обробки первинної інформації контролю дебіторської заборгованості включають: економіко-логічні методи (групування, порівняння, розрахунок відносних показників, розрахунок середніх показників, деталізація, елімінування) та економіко-математичні методи (методи обробки динамічних рядів, методи кореляційно-регресійного аналізу, методи моделювання).

Методичні прийоми обробки економічної інформації, які включено до організаційно-інформаційної моделі контролю дебіторської заборгованості

суб'єкта господарювання, дозволяють здійснити загальний та факторний аналіз дебіторської заборгованості, аналіз резерву сумнівних боргів, аналіз показників ефективності діяльності суб'єкта господарювання, граничний аналіз та оптимізацію дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання [89, с. 91-92].

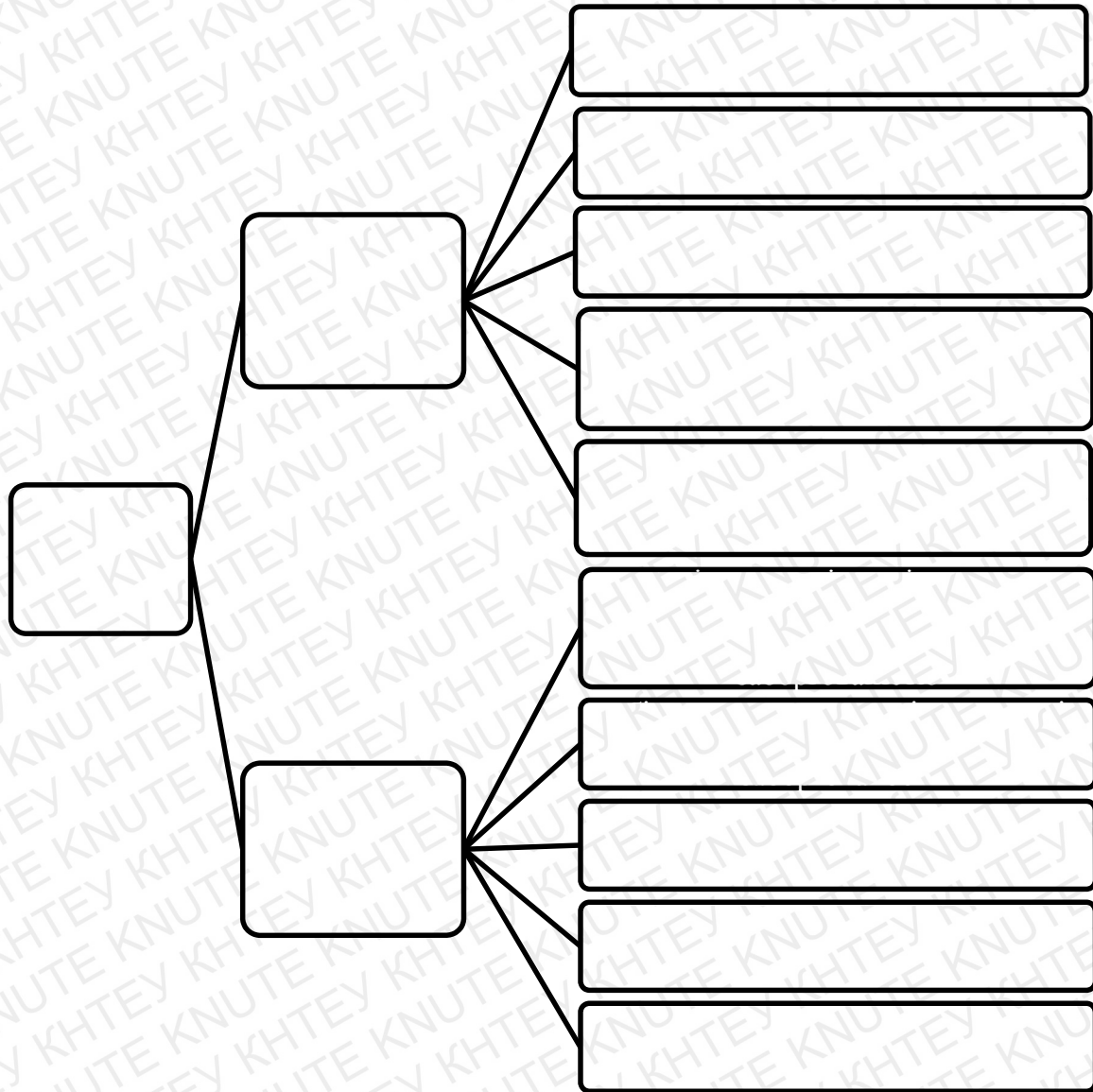

Рис. 2.12. Узагальнення та реалізація результатів контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання

Джерело: розроблено автором на основі [89]

Послідовність оцінки дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання визначається потребою поетапного розкриття економічної інформації

відповідно до мети і завдань, характеристику яких наведено в організаційно-інформаційній моделі контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання.

Завдяки розробці організаційно-інформаційної моделі контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання стає можливою ефективна оцінка економічних явищ, у вигляді дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання, так як вона потребує не лише вивчення явища у взаємозв'язку і взаємозалежності з іншими економічними явищами і процесами, а й дослідження формування, динаміку та структуру дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання.

Роль контролю в управлінні дебіторською заборгованістю суб'єкта господарювання полягає в тому, що він є однією з найважливіших функцій, на основі якої реалізуються принципи об'єктивності та ефективності управління суб'єктом господарювання, що легко простежується завдяки розробленій організаційно-інформаційній моделі контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання.

Таким чином, організаційно-інформаційна модель контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання є стислою характеристикою його об'єктів та суб'єктів, мети і завдань, системи показників, що визначають параметри об'єктів, інформаційної бази, методів і прийомів перетворення економічної інформації, узагальнення результатів контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання. Послідовна реалізація елементів наведених у організаційно-інформаційній моделі контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання забезпечує досягнення поставленої мети.

2.3. Особливості облікового відображення операцій з дебіторською заборгованістю суб'єкта господарювання

Нестабільна ситуація в країні призводить до того, що сьогодні більшість українських суб'єктів господарювання перебувають на межі фінансової кризи. Однією з найсуттєвіших проблем сьогодні виступає криза взаємонеоплатежів, яка пов'язана з великою сумою заборгованості. Наразі існує чимало нерозв'язаних питань, пов'язаних з обліком дебіторської заборгованості суб'єктів господарювання.

Більшість суб'єктів господарювання практично не мають можливості нормально функціонувати у зв'язку з наявністю дебіторської заборгованості, адже це відволікає кошти з обігу. У таких умовах суб'єктам господарювання потрібно приділяти досить велику увагу контролю розрахунків із дебіторами. Тому суб'єкти господарювання завжди повинні контролювати її рівень, при потребі та можливості створювати резерви сумнівних боргів, користуватися послугами факторингових компаній.

Проблема реальної оцінки дебіторської заборгованості пов'язана з тим, що дебіторська заборгованість з'являється під час продажу і визначається за первісною вартістю. Тобто доходи суб'єкт господарювання нараховує в одному періоді, а грошові кошти реально отримує в іншому. Ймовірність повернення дебіторської заборгованості тим більша, чим менший період між цими подіями [2, с. 6].

Основні проблеми обліку дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання: класифікація заборгованості суб'єкта господарювання, оцінка дебіторської заборгованості, співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості, оплати дебіторської заборгованості, створення резерву сумнівних боргів [73, с. 43].

Дебіторська заборгованість визнається активом в обліку та звітності, якщо вона відповідає двом критеріям: по-перше, існує ймовірність отримання суб'єктом господарювання майбутніх економічних вигод, пов'язаних з

дебіторською заборгованістю, по-друге, може бути достовірно визначена її сума. Для визнання дебіторської заборгованості необхідним є дотримання наведених нижче критеріїв визнання доходу від реалізації, визначених П(С)БО 15 «Дохід» [78]: покупцеві передані ризики й вигоди, пов'язані з правом власності на продукцію, товари, роботи, послуги; суб'єкт господарювання не здійснює надалі управління та контроль за реалізованою продукцією, товарами, роботами, послугами; сума доходу може бути достовірно визначена; є впевненість, що у результаті операції відбудеться збільшення економічних вигод, а витрати, пов'язані з цією операцією, можуть бути достовірно визначені.

Сума доходу від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг, яка виникає в результаті операції, також визнається договором між суб'єктом господарювання і покупцем. Ця сума вимірюється за справедливою вартістю компенсації, яка була отримана або підлягає отриманню. В більшості випадків дохід від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг обчислюється по номінальній сумі отриманої компенсації, яка отримана або підлягає отриманню і істотно не відрізняється від її справедливої вартості. Первинна вартість дебіторської заборгованості за реалізовану продукцію наближена до її справедливої вартості, а різниця, що виникає між ними, незначна.

В окремих випадках сума доходу може не співпадати із справедливою вартістю реалізованої продукції, товарів, робіт, послуг. Так, якщо продукція реалізована з торговою знижкою або із знижкою з обсягу, дохід визначається по найменшій сумі, ніж справедлива вартість. Дохід від реалізації продукції зменшується також на суму повернених товарів від покупців. Виходячи з цього, первинна вартість дебіторської заборгованості за реалізовану продукцію залежатиме від:

- надання покупцеві торгової знижки або знижок з обсягу до дати реалізації;
- надання покупцеві знижок після реалізації;
- повернення товарів від покупців.

У разі відстрочення платежу за продукцію, товари, роботи, послуги з утворенням від цього різниці між справедливою вартістю дебіторської заборгованості та номінальною сумою грошових коштів, що підлягають отриманню за продукцію, товари, роботи, послуги, така різниця визнається дебіторською заборгованістю за нарахованими доходами (процентами) у періоді її нарахування [48].

Для обліку сум дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання застосовується декілька видів оцінок [86]:

дисконтована вартість майбутніх платежів, що очікуються для погашення цієї заборгованості. Така оцінка застосовується орендодавцями для відображення платежів за договорами фінансової оренди. Сума майбутніх платежів, що очікуються для погашення заборгованості, повинна відображатися в сумі чистих інвестицій в оренду, що дорівнює загальній сумі мінімальних орендних платежів і негарантованої ліквідаційної вартості за вирахуванням незаробленого фінансового доходу;

чиста реалізаційна вартість. Така оцінка застосовується для поточної дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи і послуги, яка є фінансовим активом (крім придбаної заборгованості та заборгованості, призначеної для продажу). Суб'єкт господарювання, відвантажуючи продукцію, виконуючи роботи або надаючи послуги, не завжди отримує оплату від покупців і замовників негайно. Для визначення чистої реалізаційної вартості на дату балансу обчислюється величина резерву сумнівних боргів;

первісна вартість. Оцінка за первісною вартістю застосовується для всіх видів довгострокової і поточної дебіторської заборгованості, які не є заборгованістю за продукцію, товари, роботи чи послуги, або очікуваними платежами за договорами фінансової оренди. Для цих видів заборгованості резерв сумнівних боргів не створюється. Поточна дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги лише у момент свого виникнення оцінюється за первинною вартістю, яка визначається угодою між продавцем

та покупцем як справедлива вартість компенсації реалізованих активів, робіт, послуг, що підлягає отриманню; номінальна вартість. За такою вартістю в обліку та фінансовій звітності відображається дебіторська заборгованість, забезпечена векселями. Оцінка дебіторської заборгованості здійснюється на дату її виникнення, дату погашення або на дату складання балансу. Причому на дату виникнення вона відображається за сумою виставленого рахунку або за сумою, зменшеною на величину знижки, на дату погашення – за сумою з урахуванням знижки, на дату складання балансу – за сумою, скоригованою на знижку.

Для узагальнення інформації про поточну та довгострокову дебіторську заборгованість суб'єкта господарювання в обліку використовуються рахунки 1 класу «Необоротні активи» та 3 класу «Кошти розрахунки та інші активи» (рис. 2.13).

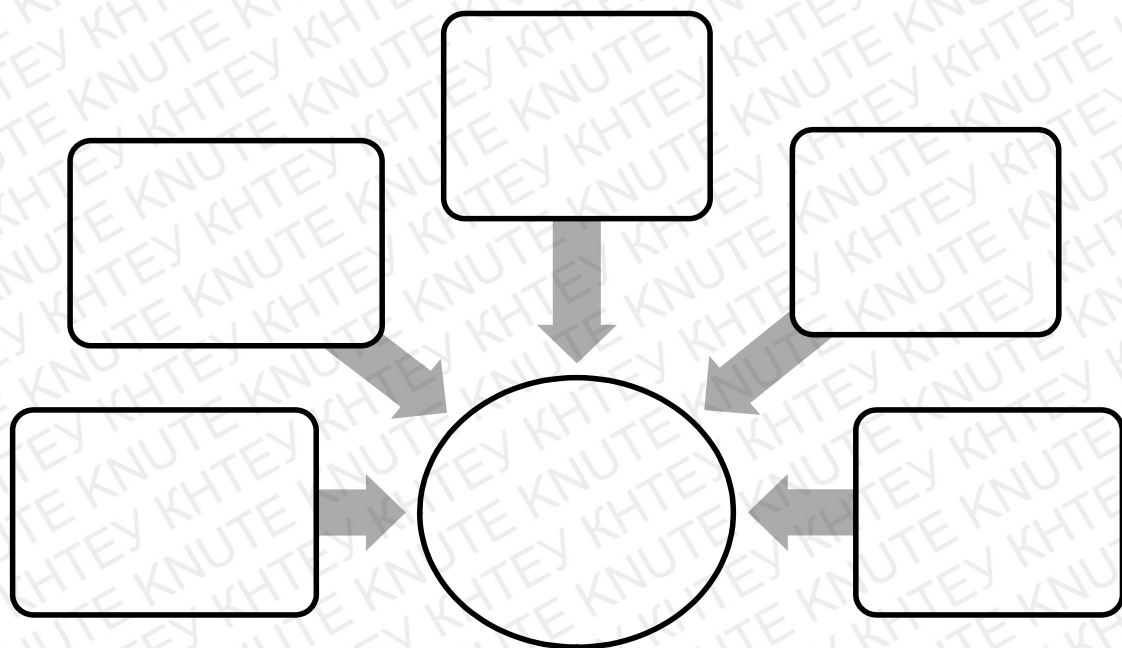

Рис. 2.13. Рахунки обліку дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання

Джерело: розроблено автором

Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги виникає, коли суб'єкт господарювання реалізує їх у кредит, тобто з відстрочкою платежу. Для бухгалтерського обліку такої дебіторської заборгованості

використовується активний рахунок 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками». За дебетом рахунку 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками» відображається продажна вартість реалізованої продукції, товарів, виконаних робіт, наданих послуг, яка включає усі обов'язкові платежі, що підлягають перерахуванню до бюджетів та позабюджетних фондів та включені у вартість реалізації, за кредитом – сума платежів, які надійшли на рахунки суб'єкта господарювання в банківських установах, у касу та інші види розрахунків. Сальдо рахунку показує заборгованість покупців та замовників за одержані продукцію (роботи, послуги) [46]. Типова кореспонденція рахунку 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками» наведена у табл. 2.1 [48].

Таблиця 2.1

Кореспонденція рахунків з обліку розрахунків з покупцями та замовниками

Зміст господарської операції	Бухгалтерська проводка	
	Дебет	Кредит
Реалізована готова продукція (товари, роботи, послуги) покупцям за договірними цінами	36	701 (702, 703)
Відображено податкове зобов'язання з ПДВ	701 (702, 703)	641
Надійшла оплата від покупців та замовників на поточний рахунок чи в касу	311 (301)	36
Визнання різниці між справедливою вартістю заборгованості і номінальною сумою грошових коштів, які підлягають отриманню за продукцію (роботи, послуги)	373	701 (702, 703)
Проведено взаємозалік заборгованості за отриманим раніше авансом	681	36
Проведено взаємозалік заборгованості при бартері	63 (685)	36
Списана безнадійна дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги за рахунок резерву сумнівних боргів	38	36
Списана безнадійна дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги, по якій не створювався резерв сумнівних боргів	944	36
Списана сума безнадійної дебіторської заборгованості, яка перевищує розмір створеного резерву сумнівних боргів	944	36

Закінчення табл. 2.1

Відображено відновлення в обліку дебіторської заборгованості, раніше списаної за рахунок резерву сумнівних боргів, у випадку поновлення платоспроможності дебіторів	36	716
---	----	-----

Відображена операційна курсова різниця при перерахунку товарної дебіторської заборгованості:		
при зростанні валютного курсу	362	714
при падінні валютного курсу	945	362
Отриманий вексель у рахунок погашення заборгованості покупців за товари, роботи, послуги	34, 182	36

Джерело: розроблено автором на основі [48]

У процесі діяльності суб'єкта господарювання виникає поточна дебіторська заборгованість, не пов'язана з реалізацією продукції, товарів, робіт, послуг. Для обліку такої заборгованості передбачений рахунок 37 «Розрахунки з різними дебіторами». За дебетом рахунку 37 «Розрахунки з різними дебіторами» відображається виникнення дебіторської заборгованості, за кредитом її погашення чи списання, сальдо означає наявність заборгованості дебіторів на початок чи кінець місяця. Типова кореспонденція рахунків з обліку розрахунків з іншими дебіторами наведена у табл. 2.2 [48].

Таблиця 2.2

Кореспонденція рахунків з обліку розрахунків з іншими дебіторами

Зміст господарської операції	Бухгалтерська проводка	
	Дебет	Кредит
Облік розрахунків з авансів виданих		
Перерахований постачальникам та підрядникам аванс за виробничі запаси, товари, роботи, послуги з каси (поточного рахунку). Відображений податковий кредит з ПДВ	371 641	311 (301) 644
Проведений взаємозалік заборгованості з виданого раніше авансу	63 (685)	371
Повернутий виданий раніше аванс	311 (301)	371
Облік розрахунків з підзвітними особами		
Відображено видачу авансу, виданого працівнику на відрядження або на господарські потреби	372	301 (311)
Видані під звіт грошові документи	372	30
Придбано підзвітною особою виробничі запаси, МШП, товари	20, 22, 28	372
Відображений податковий кредит з ПДВ	641	372
Наданий авансовий звіт підзвітної особи про фактично проведених відрядженнях, господарських витратах	91, 92, 93, 94	372

Продовження табл. 2.2

Наданий авансовий звіт підзвітної особи про сплату періодичних видань на майбутній період	39	372
Повернутий залишок невикористаної підзвітною особою суми в касу чи на поточний рахунок	301 (311)	372
Відображено перевитрачання підзвітною особою сум понад встановленої норми	949	372

Облік розрахунків з нарахованих доходів		
Нараховані доходи у вигляді дивідендів по акціям, що належать суб'єкту господарювання	373	731
Нараховані доходи у вигляді процентів на залишки грошових коштів у банку	373	719
Нараховані доходи у вигляді процентів по облігаціям, депозитам; позикам, наданим іншим суб'єктам господарювання; переданим у фінансову оренду необоротним	373	732
Нараховані інші фінансові доходи (наприклад, роялті)	373	733
Отримані фінансові доходи на поточний рахунок чи в касу	311 (301)	373
Виплачені дивіденди акціями	373	14
Облік розрахунків за претензіями		
Пред'явлена претензія постачальникам, транспортним організаціям за порушення умов договорів	374	63 (685)
Пред'явлена претензія постачальникам із-за браку	374	24
Пред'явлена претензія банку по помилково списаним грошовим коштам з поточного рахунку	311	374
Отримано грошові кошти в рахунок погашення заборгованості за претензію	301 (311)	374
Задоволена претензія шляхом додаткового постачання ТМЦ, що не надійшли раніше	20, 22, 28	374
Відображена сума претензій для погашення довгострокової дебіторської заборгованості при зверненні до суду	374	18
Облік розрахунків за відшкодуванням завданих збитків		
Віднесено на винну особу фактичну недостачу, що підлягає відшкодуванню	375	716
Списана нестача грошей у касі у нарахування винуватцю	375	301
Віднесена сума втрат по браку на винуватця	375	24
Проведені утримання із зарплати по заподіяним збиткам	661	375
Внесена готівка в касу чи на поточний рахунок в погашення заборгованості винуватця	301 (311)	375
Списана на витрати безнадійна дебіторська заборгованість винуватця при закінченні строку позовної давнини	944	375
Облік розрахунків з іншими дебіторами		
Нараховані доходи від передачі активів в операційну оренду	377	713
Видана позика працівникам суб'єкта господарювання	377	301 (311)
Переведена у склад поточної довгострокова дебіторська заборгованість, коли до строку її погашення залишилося менше 12 місяців	377	18
Відображений дохід від реалізації оборотних активів (виробничих запасів, МШП)	377	712
Передані ТМЦ чи грошові кошти у спільну діяльність	377	20, 22, 26, 28, 301, 311

Закінчення табл. 2.2

Відображено зарахування заборгованостей:		
- при бартері	631	377
- раніше отриманого авансу	681	377
Проведені утримання з зарплати працівників у погашення заборгованості з позики, за товари в кредит, за виконавчими листами	661	377

Внесено гроші в касу (поточний рахунок) працівниками в погашення заборгованості з позики, за товари в кредит	301 (311)	377
Отримані грошові кошти від продажу оборотних активів	311 (301)	377

Джерело: розроблено автором на основі [48]

До довгострокової дебіторської заборгованості відноситься: заборгованість орендаря за фінансовою орендою, яка відображається в балансі орендодавця; заборгованість з наданих позик іншим суб'єктом господарювання; заборгованість з наданих позик фізичним особам; заборгованість, що виникає при надзвичайних подіях – пожежі, повені, крадіжках. Для обліку довгострокової дебіторської заборгованості передбачено рахунок 18 «Довгострокова дебіторська заборгованість та інші необоротні активи». За дебетом відображається виникнення довгострокової дебіторської заборгованості, за кредитом її погашення. Сальдо означає наявність довгострокової дебіторської заборгованості на початок чи кінець місяця. Типова кореспонденція з обліку довгострокової заборгованості наведені у табл. 2.3 [48].

У залежності від платоспроможності дебіторів можуть мати місце [76]:

сумнівні борги (поточна дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги, відносно якої існує невпевненість у погашенні її боржником);

безнадійні борги (поточна дебіторська заборгованість, відносно якої існує впевненість у її непогашенні боржником або за якою минув строк позивної давнини. Наявність безнадійного боргу обумовлює втрату доходу та зменшення прибутку).

Безнадійна дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи або послуги списується в момент її визнання за рахунок резерву сумнівних боргів, який формується на дату балансу на підставі даних бухгалтерського обліку минулих звітних періодів.

Таблиця 2.3

Кореспонденція рахунків з обліку довгострокової дебіторської заборгованості

Зміст господарської операції	Бухгалтерська проводка	
	Дебет	Кредит
Видано довгострокову позику працівнику суб'єкта господарювання з каси (з поточного рахунку)	183	301 (311)
Передані у фінансову оренду основні засоби, нематеріальні активи та інші необоротні матеріальні активи	181	746 (719, 712)
Надана фінансова допомога іншим суб'єктам господарювання, строком погашення більше 12 місяців	183	31
Отриманий довгостроковий вексель в оплату за реалізовані основні засоби, продукцію, роботи, послуги	182	36, 37
Переведена у склад поточної довгострокова дебіторська заборгованість, коли до її погашення залишається менш ніж 12 місяців	377	18
Включена до складу поточної дебіторська заборгованість орендаря за об'єкт фінансової оренди за звітний рік	377	181
Погашена довгострокова дебіторська заборгованість достроково	311 (301)	377
Списана довгострокова безнадійна заборгованість дебіторів	977	18
Відображена сума претензій для погашення довгострокової дебіторської заборгованості при зверненні до суду	374	18
Погашено працівником довгострокову позику основними засобами за домовленістю сторін	10	183
Утримано із заробітної плати працівника неповернуту довгострокову позику	66	183
Погашено неповернуту частину безпроцентної позики за рахунок прибутку суб'єкта господарювання	443	183

Джерело: розроблено автором на основі [48]

При створенні резерву сумнівних боргів збільшуються інші витрати операційної діяльності, а списання безнадійної заборгованості відбувається не за рахунок зменшення раніше нарахованого доходу, а за рахунок зменшення резерву сумнівних боргів. У разі недостатності суми нарахованого резерву безнадійна дебіторська заборгованість послуги списується з активів на інші операційні витрати (944 «Сумнівні і безнадійні борги»). Сума відшкодування раніше списаної безнадійної дебіторської заборгованості включається до складу інших операційних доходів.

Після списання безнадійної дебіторської заборгованості суб'єкт господарювання зобов'язаний враховувати її суму на позабалансовому рахунку протягом не менше трьох років для спостереження за можливістю її стягнення у випадках зміни майнового стану боржника. Для обліку сум списаної заборгованості застосовується позабалансовий субрахунок 071

«Списана дебіторська заборгованість». Якщо протягом трьох років заборгованість не буде відшкодована, її суму остаточно списують із позабалансового рахунка.

Резерв сумнівних боргів формується суб'єктом господарювання на дату балансу. За рахунок створеного резерву будуть списуватися безнадійні борги наступного року. Існують два метода списання безнадійних боргів: метод прямого списання, метод нарахування резерву. Для нарахування резерву використовується рахунок 38 «Резерв сумнівних боргів». Резерв сумнівних боргів коригує рахунок дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги до його чистої реалізаційної вартості і дозволяє суб'єкту господарювання показати, що відповідна сума не може бути стягнута з дебіторів. За кредитом рахунка 38 відображається створення резерву, а за дебетом – списання сумнівної заборгованості та безнадійних боргів. Типова кореспонденція з обліку безнадійної заборгованості та резерву сумнівних боргів наведена у табл. 2.4 [48].

Дебіторська заборгованість відображається у Балансі (Звіті про фінансовий стан); нарахування резерву сумнівних боргів відображається у Звіті про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід); зміни в розмірах поточної дебіторської заборгованості відображаються у Звіті про рух грошових коштів; у Примітках до фінансової звітності наводиться інформація про дебіторську заборгованість (перелік дебіторів і суми дебіторської заборгованості, метод визначення величини резерву сумнівних боргів, залишок резерву сумнівних боргів суб'єкт господарювання за кожною статтею поточної дебіторської заборгованості, його утворення та використання у звітному році).

Таблиця 2.4

Типова кореспонденція рахунків з обліку безнадійної заборгованості та резерву сумнівних боргів

Зміст господарської операції	Бухгалтерська проводка	
	Дебет	Кредит
Нарахований резерв сумнівних боргів	944	38

Списана безнадійна дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги за рахунок резерву сумнівних боргів	38	36
У разі недостатності суми нарахованого резерву сумнівних боргів безнадійна сума заборгованості списана з активів на інші операційні витрати	944	36
Відображення дебіторської заборгованості за балансом	071	
Сума відшкодування списаної дебіторської заборгованості включена до складу інших операційних доходів	36	716
Сума дебіторської заборгованості списується з забалансового обліку		071
Погашення заборгованості боржником	301, 311	36
У випадку, коли резерв створюється під борг конкретного дебітора з урахуванням його платоспроможності, і потім заборгованість фактично погашається, списується сума створеного резерву	38	719
Списання поточної дебіторської заборгованості, не пов'язаної з реалізацією товарів, і визнаної безнадійною	944	37

Джерело: розроблено автором на основі [48]

Вдосконалення обліку дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання передбачає [72]:

своєчасно здійснювати контроль за співвідношенням дебіторської і кредиторської заборгованості. Значне перевищення дебіторської заборгованості створює загрозу фінансовій стабільності і робить необхідним залучення додаткових джерел фінансування;

знаходити можливості збільшення кількості замовників з метою зменшення масштабу ризику несплати;

контролювати стан розрахунків за простроченими заборгованостями;

створювати резерв сумнівних боргів;

своєчасно виявляти недопустимі види дебіторської заборгованості, до яких, передусім, відносяться прострочена заборгованість покупців понад три місяці.

Якість дебіторської заборгованості доцільно підвищувати через пошук новітніх напрямів її рефінансування, одним з яких є її сек'юритизація, тобто перетворення активів в цінні папери. Основне питання в сек'юритизації стосується визначення того, чи буде передача дебіторської заборгованості, продажем, або активи продовжуватимуть відображати на рахунках обліку.

Якщо мова йде про продаж, то грошові кошти, отримані від даної операції відображаються на рахунках обліку, і передача може призвести до прибутку або збитку від продажу. З іншого боку, якщо угода не розглядається як продаж, операція буде враховуватися на рівні з фінансовим зобов'язанням або кредитуванням під забезпечення (рис. 2.14) [71, с. 108-109].

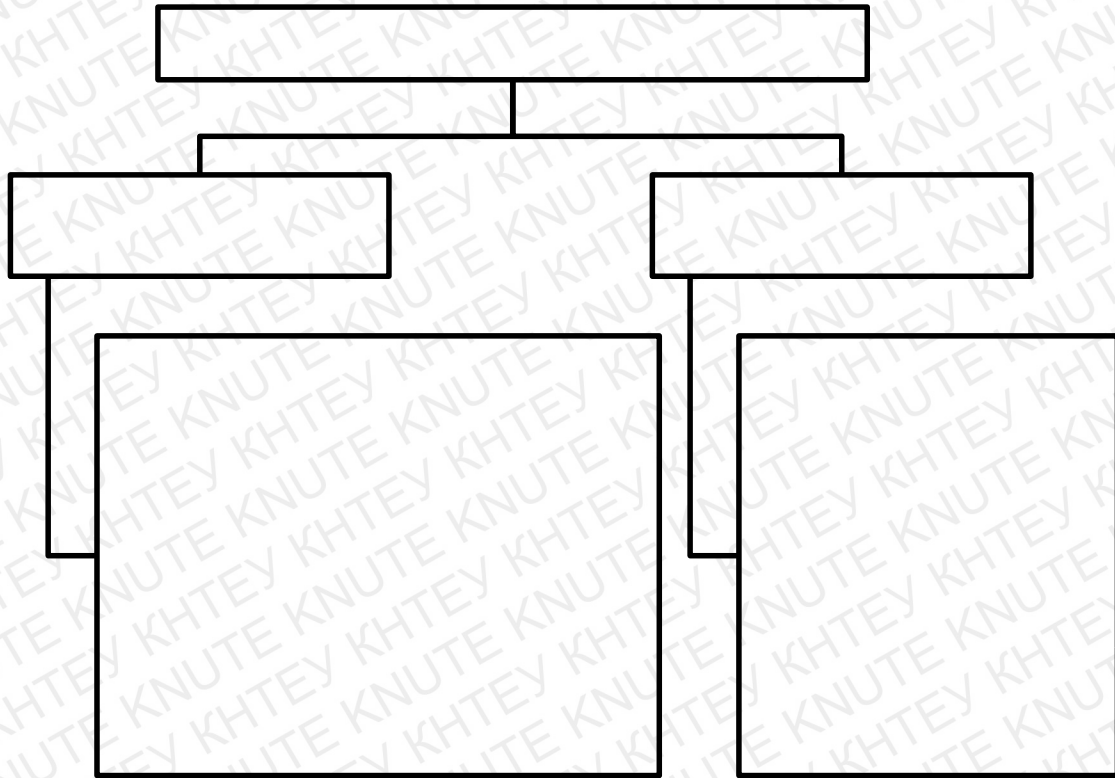

Рис. 2.14. Види сек'юрізації дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання

Джерело: розроблено автором на основі [71]

Сучасні умови розвитку економіки України передбачають динамічний розвиток взаєморозрахунків між контрагентами. За таких умов напрямком удосконалення обліку дебіторської заборгованості є: способи та форми розрахунку; систему знижок; програмне забезпечення. Науково-технічний прогрес сприяв появі інноваційних платіжних інструментів для здійснення безготівкових розрахунків, таких як електронні гроші, виникнення яких було викликано необхідністю збільшення ефективності та надійності платежів, а також зростаючими потребами фінансового ринку. На сьогоднішній день виділяють два основних види електронних грошей (рис. 2.15). Використання

мережі Інтернет як середовища обігу електронних грошей на програмній основі дозволяє їм миттєво перетинати кордони держав, легко обмінюватися на електронні гроші емітентів та номіновані в інших валютах [71, с. 113-119].

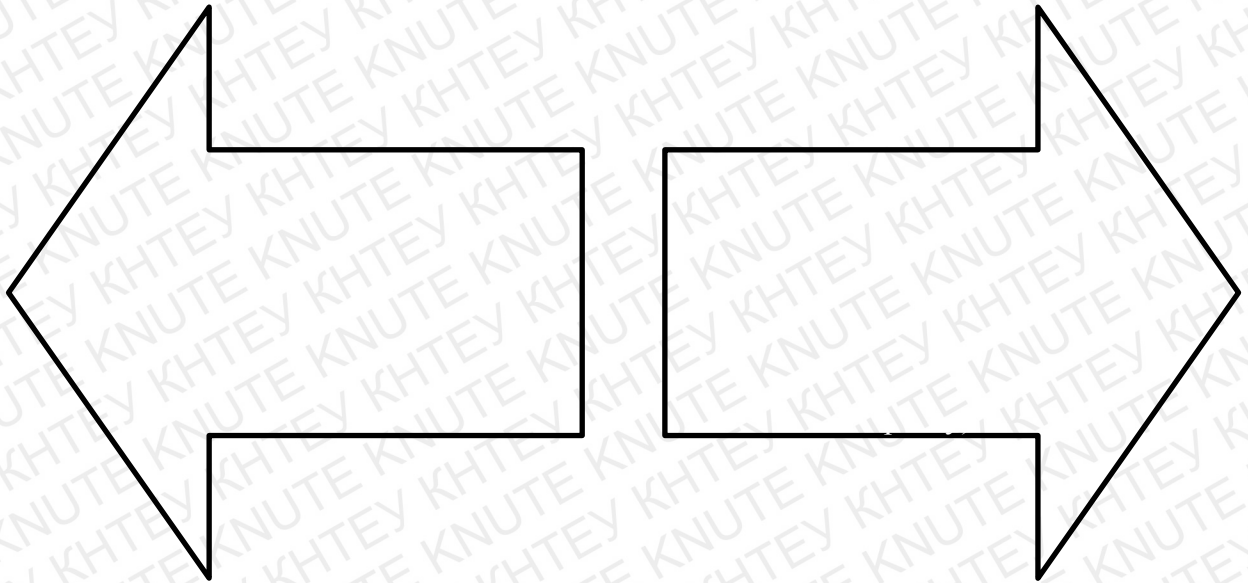

Рис. 2.15. Основні види електронних грошей для обліку дебіторською заборгованістю

Джерело: розроблено автором на основі [71]

Управління дебіторською заборгованістю суб'єкта господарювання є суттєвим елементом системи обліку. Специфічний характер завдань управління дебіторською заборгованістю знаходить відповідне відображення в організаційній системі, яка передбачає аналіз діяльності суб'єкта господарювання і контроль за виконанням прийнятих рішень.

Таким чином, ефективна організація обліку дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання забезпечує власників і всіх зацікавлених користувачів повною та достовірною інформацією про усі процеси на суб'єкті господарювання.

Висновки до розділу 2

КП «АТП-026» проводить наступну діяльність: грузові перевози автомобільним транспортом, технічне обслуговування та ремонт моторних транспортних засобів, неспеціалізована оптова торгівля, послуги в області

сухопутного транспорту, транспортна обробка вантажів, оренда та управління власною або орендованою нерухомістю, оренда та лізинг автомобілів та легких моторних транспортних засобів, оренда та лізинг вантажних транспортних засобів. Для оцінки діяльності суб'єкта господарювання, а саме КП «АТП-026» проаналізовано показники, які характеризують його ринкову привабливість

Аналізуючи діяльність КП «АТП-026», варто відзначити, що в цілому спостерігається позитивна тенденція, про що свідчать показники діяльності суб'єкта господарювання, наприклад, ріст прибутку склав 284,59 %, проте боргове навантаження зросло на 43,57 %, а рентабельність активів зменшилась на 29,33 %.

Організаційно-інформаційна модель контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання є стислою характеристикою контрольного процесу щодо його мети і завдань, суб'єктів і об'єктів дослідження, системи показників, які визначають параметри об'єктів, інформаційного та методичного забезпечення. Організаційно-інформаційної моделі є способом формалізації контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання. Вона складається з шести взаємопов'язаних блоків. Кожен блок загальної моделі визначає процеси та явища, оціночні показники та джерела їх інформації, а також зацікавлених суб'єктів контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання.

Ефективна організація обліку дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання забезпечує власників і всіх зацікавлених користувачів повною та достовірною інформацією про усі процеси на суб'єкті господарювання.

РОЗДІЛ 3. ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИКА КОНТРОЛЮ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ

3.1. Етапи проведення контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання

Стратегічне значення для суб'єкта господарювання має організація контролю дебіторської заборгованості. Результати цього процесу впливають на фінансову стійкість, конкурентоспроможність та прибутковість діяльності суб'єкта господарювання. Аналізуючи фінансовий стан суб'єкта господарювання доцільно вивчати динаміку, склад, структуру, а також причини, строки існування і давності створення дебіторської заборгованості. При проведенні контролю дебіторської заборгованості доцільно враховувати специфіку діяльності суб'єкта господарювання, сезонність роботи, зв'язки з покупцями та постачальниками та іншими контрагентами, конкретну виробничу ситуацію на суб'єкті господарювання.

Процес проведення контролю потребує удосконалення, так як контроль дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання здійснюється для підтвердження управлінських рішень щодо ефективності управління дебіторською заборгованістю суб'єкта господарювання. З урахуванням реалій сьогодення контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання може проводитись для перевірки правильності формування дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання та ведення обліку даного процесу, при зміні керівництва суб'єкта господарювання.

Проведення контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання може здійснюватися групою фахівців, у зв'язку з чим постає питання про сегментацію інформації, з метою її оптимального розподілу між учасниками. Даний процес містить наступні етапи: виділення сегментів інформації, формулювання завдання та визначення процедур. До проблемних питань в контролі дебіторської заборгованості відносять [71]:

проблема оплати дебіторської заборгованості (рефінансування), визначення допустимого рівня засобів, які вилучаються на дебіторську заборгованість, розробка оптимальної політики управління нею;

нормативно-рекомендована форма обліку дебіторської заборгованості передбачає наявність різних ознак класифікації і велику кількість методів оцінювання, а облікові реєстри не передбачають накопичення інформації про розрахунки з дебіторами різного рівня деталізації і узагальнення, що зумовлює неможливість отримання інформації про дебіторську заборгованість в обсязі і вигляді, достатньому для проведення аналізу розрахунків з дебіторами з метою прогнозування ймовірності настання платіжної кризи суб'єктів господарювання, складання рекомендацій щодо її попередження;

наявні невирішені проблеми відображення в обліку довгострокової дебіторської заборгованості, оцінки поточної дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи та послуги, обліку сумнівних боргів, зокрема резерву на їх покриття з метою зближення бухгалтерського та податкового обліку;

застосовування у вітчизняних умовах традиційної за кордоном методики аналізу та контролю дебіторської заборгованості не завжди доцільно через відсутність необхідного обсягу вірогідної і доступної інформації щодо розрахунків з дебіторами, проте використання вітчизняних методик не дає змоги однозначно оцінити стан дебіторської заборгованості, а також ступінь його впливу на фінансово-господарський стан суб'єкта господарювання.

Проведений правильно контроль, облік та аналіз зменшує величину дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання. Сьогодні практичний досвід управління суб'єкта господарювання показує, що доцільно здійснювати як кількісну, так і якісну оцінку показників поточного стану дебіторської заборгованості. Це забезпечує ефективність відповідних процесів господарювання. Комплексний алгоритм контроль дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання передбачає [50, с. 164-165]:

визначення об'єкта, мети та завдань контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання;
збирання і опрацювання джерел інформації для цілей контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання;
горизонтальний і вертикальний аналіз, порівняння, побудова аналітичних таблиць, оцінка динаміки, складу і структури дебіторської заборгованості, оцінка якісного складу дебіторської заборгованості, рекомендується проаналізувати прострочену та безнадійну дебіторську заборгованість суб'єкта господарювання, що дозволяє визначити найбільш вигідних клієнтів;
оцінка результатів досліджень контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання шляхом узагальнення та систематизації, необхідно сформулювати відповідні висновки щодо стану дебіторської заборгованості, а також накреслити заходи щодо прискорення погашення дебіторської заборгованості;
прийняття управлінських рішень, які будуть сприяти підвищенню ефективності господарської діяльності суб'єкта господарювання і зниження ризику неповернення боргів.

Процес контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання має містити повний перелік процедур на кожному етапі перевірки. Перш ніж приступити до їх виконання необхідно звернути особливу увагу на інформаційну базу контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання. Інформаційна база контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання наведена на рис. 3.1.

Інформаційна база контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання	нормативно-правове забезпечення
	плани, норми
	статистичні звіти
	дані засобів масової інформації
	інформація, яка стосується організаційної структури, основних напрямів діяльності
	інформація про контрагентів
	інформація, яка стосується основних систем (управління, контролю, інформаційних)
	інформація, яка стосується основних ризиків на макrorівні та мікрорівні
	ліцензія на здійснення діяльності
	статут, облікова політика
	первинні документи
	облікові реєстри з аналітичного та синтетичного обліку
	фінансова та управлінська звітність
	дані інвентаризацій
	акти та довідки про проведення попередніх перевірок, пояснювальні записки відповідальних осіб, аудиторські звіти, висновки

Рис. 3.1. Інформаційна база контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання

Джерело: розроблено автором

Процес контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання – це сукупність заходів, що дозволяють оцінити як діяльність суб'єкта господарювання в цілому, так і процес управління дебіторською заборгованістю суб'єкта господарювання зокрема та сформулювати об'єктивні висновки. Організація контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання є створенням організаційних передумов для оптимізації виконання контрольних процедур. В організації контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання розрізняють три етапи (рис. 3.2).

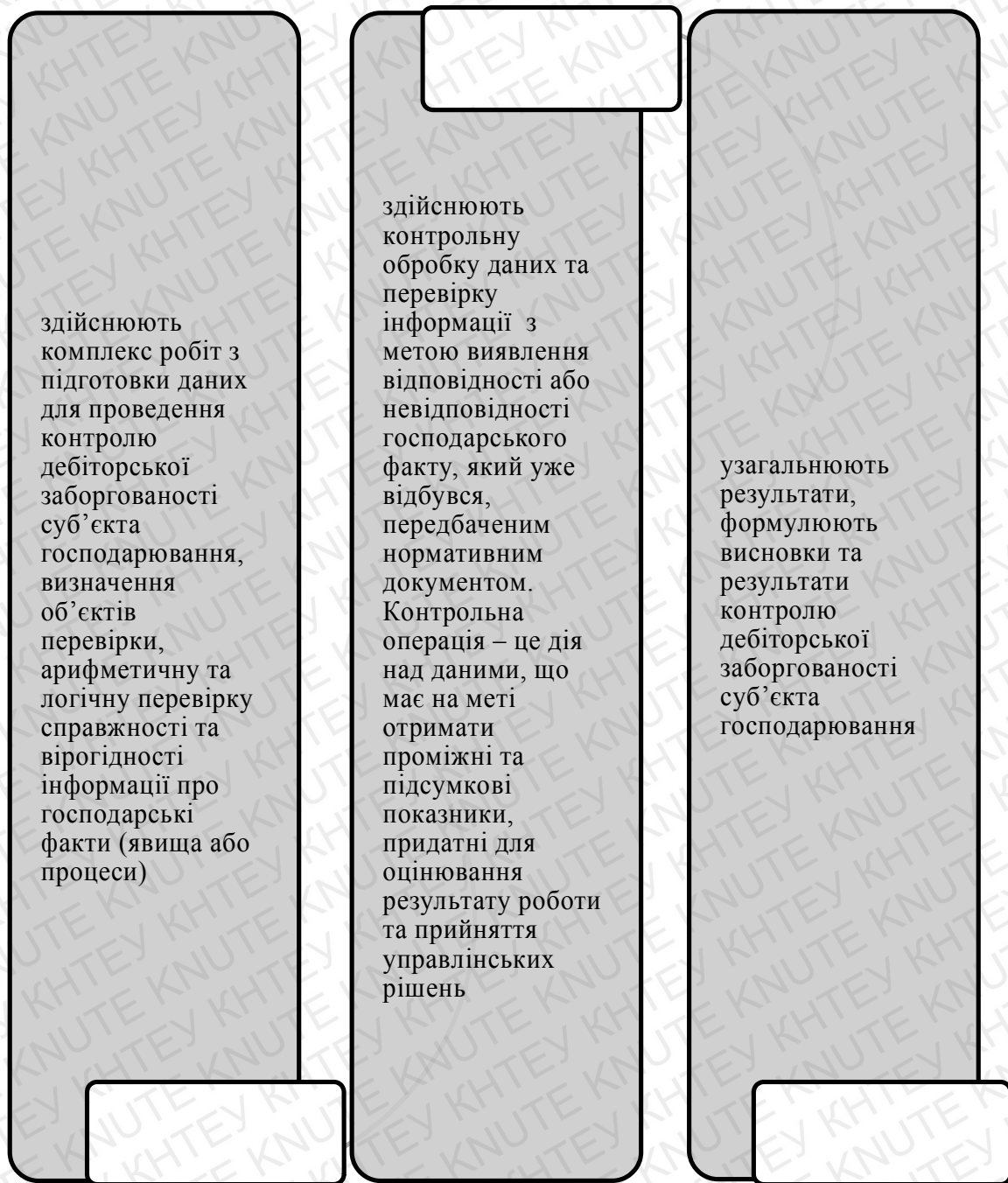

Рис. 2.2. Етапи контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання

Джерело: розроблено автором

Підготовчий етап включає такий комплекс робіт з організації контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання:

визначення мети перевірки, вибір об'єкта перевірки та інформації, яку необхідно систематизувати;

складання плану, програми перевірки;

логічна, арифметична та технічна перевірка вихідних даних і показників; обробка інформації щодо об'єкта контролю та підготовка даних і показників для проведення контролю.

Кожне завдання відповідно до мети контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання формують у межах структурного підрозділу. Для того щоб процес відбору даних контролю був ефективним, попередньо визначають об'єкти, які підлягають перевірці, й складають програму проведення контролю дебіторської заборгованості.

Важливим елементом програми перевірки є визначення виконавців проведення контролю, враховуючи, що його технологія охоплює не лише економічні служби. Саме тому у плані програми перевірки вказують різних виконавців та складають перелік їх функціональних обов'язків залежно від специфіки об'єкта контролю. Програму робіт із проведення контролю дебіторської заборгованості складають з врахуванням її видів, форм погашення та способів її виникнення. Також на формування програми проведення контролю впливає організація внутрішньогосподарських, орендних, кооперативних чи акціонерних відносин. Перелік контрольної інформації може бути досить великим, до нього, крім іншого, включають нормативні, планові, фактичні дані. В контролі дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання використовують не лише вихідні дані, які надійшли ззовні, а й ті, які створено в процесі контролю. При проведенні контролю використовують різні за характером натуральні та вартісні дані й показники.

Вимірювання контрольної інформації відбувається з використанням натуральних і вартісних показників у днях та гривнях. Первіряючий має перевіряти джерела інформації з врахуванням структури дебіторів, способів оцінювання їх платоспроможності та термінів погашення ними боргу. Відображення дебіторської заборгованості у фінансовій звітності суб'єкта господарювання охоплює такі форми, як «Баланс (Звіт про фінансовий стан)», «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)», «Примітки до річної фінансової звітності». До суми дебіторської заборгованості можна

включати: первісну вартість боргу, відсотки за відстрочку оплати, а також витрати, пов'язані з діями, спрямованими на відшкодування дебіторської заборгованості. На зменшення розміру дебіторської заборгованості впливають знижки, надані за скорочення терміну погашення дебіторської заборгованості. Контрольна інформація дає змогу обґрунтовано обирати або проектувати носії, формувати контрольні таблиці та джерела інформації, необхідні для проведення контролю.

Процедурний етап включає такий комплекс робіт з організації контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання:

- вибір технічних і методичних прийомів контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання, узгодження показників;
- побудова контрольних і розрахункових таблиць та графіків;
- виконання методичних і технічних прийомів;
- систематизація результатів обробки та визначення причин відхилень;
- визначення ступеня відповідальності за відхилення.

Контрольна інформація процедурного етапу має характеризувати різні відхилення від заданих параметрів і виявляти причинно-наслідкові зв'язки. Для цього визначають не лише економічні дані, а й операції господарської діяльності, які дають змогу з'ясувати, де саме прийнято неправильне рішення, порушено закон або інший нормативний акт, та охарактеризувати сутність господарського факту. Складність роботи з вибору контрольної інформації на процедурному етапі полягає в тому, що крім вихідних до контрольного процесу даних залучають також дані, які формують під час самого контрольного процесу. Для досягнення мети контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання, тобто перевірки, слід розробити специфічні носії контрольної інформації. Такими носіями можуть бути таблиці, у яких систематизують результати перевірки, виявляють ступінь порушення, відображують обсяги робіт та інші дані, необхідні для організації контрольної роботи. Таблиці слід будувати так, щоб уникати нагромаджень у них значної кількості показників. Форма та зміст перевірних таблиць мають

бути якомога простішими, відповідати вимогам щодо повноти відображення мети контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання та унаочнювати характер порушень, відхилень від норм, кошторису, що були виявлені в процесі перевірки. У контрольних таблицях найчастіше відображують нормативні, кошторисні, квотні та фактичні дані, визначають відхилення та наслідки, вказують сутність порушення.

Завершальний етап включає такий комплекс робіт з організації контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання:

- загальне оцінювання результатів контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання;

- надання висновків і пропозицій;

- розробка заходів щодо усунення недоліків і порушень;

- обговорення, оформлення та реалізація результатів перевірки;

- надання пропозицій та рекомендацій, їх упровадження у практику роботи суб'єкта господарювання.

Завершальним етапом контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання є оформлення результатів контролю залежно від мети, об'єктів, форм, методів та інших ознак. Основні форми відображення та носії підсумкової контрольної інформації містять:

- безтекстові таблиці, рисунки, креслення, схеми, графіки;

- текстові таблиці описового характеру – акти перевірки, оцінні й експертні висновки.

Основною метою контрольної обробки є визначення відхилень від заданих параметрів, виявлення їх причин та винних у цих відхиленнях. На кожному етапі контролю дебіторської заборгованості використовують окремі форми та носії інформації. Так, на підготовчому етапі контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання – це нормативні акти, кошториси, фактичні облікові дані; на процедурному етапі – розрахункові контрольні таблиці; на завершальному етапі контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання – контрольний висновок, експертна оцінка, акти та

інші форми. Так, відхилення або порушення, виявлені під час перевірки, мають слугувати для формування необхідних висновків. Наприклад, у висновках визначають умови непогашення протягом терміну позовної давності безнадійної дебіторської заборгованості, яку списують за рахунок створення резерву сумнівних боргів, при цьому вказують на відхилення від розміру резерву сумнівних боргів за звітний період.

Крім того, перевіряють величину резерву сумнівних боргів, яку визначають застосуванням:

абсолютної суми сумнівної заборгованості, коли величину резерву розраховують на основі аналізу платоспроможності дебіторів;
коефіцієнтів сумнівності, коли величину резерву розраховують множенням суми залишку дебіторської заборгованості на початок періоду на коефіцієнт сумнівності.

Коефіцієнт сумнівності можна розраховувати:

визначенням частки розміру безнадійних боргів у чистому доході;
розподілом дебіторської заборгованості за термінами непогашення;
визначенням середньої частки дебіторської заборгованості, яку було списано протягом періоду, відносно дебіторської заборгованості на початок відповідного періоду за 3-5 років.

Якщо резерву сумнівних боргів не вистачає, тоді безнадійну заборгованість, що перевищує резерв, списують з активів і переводять до складу інших операційних витрат. У разі визнання поточної дебіторської заборгованості у звітному періоді безнадійною, якщо на неї не передбачено створення резерву сумнівних боргів, розмір такої заборгованості збільшуватиме інші операційні витрати [20, с. 47-53].

Внутрішній контроль дебіторської заборгованості відіграє важливу роль в процесі ефективного функціонування суб'єкта господарювання. Модель внутрішнього контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання наведена на рис. 3.3 [88, с. 119].

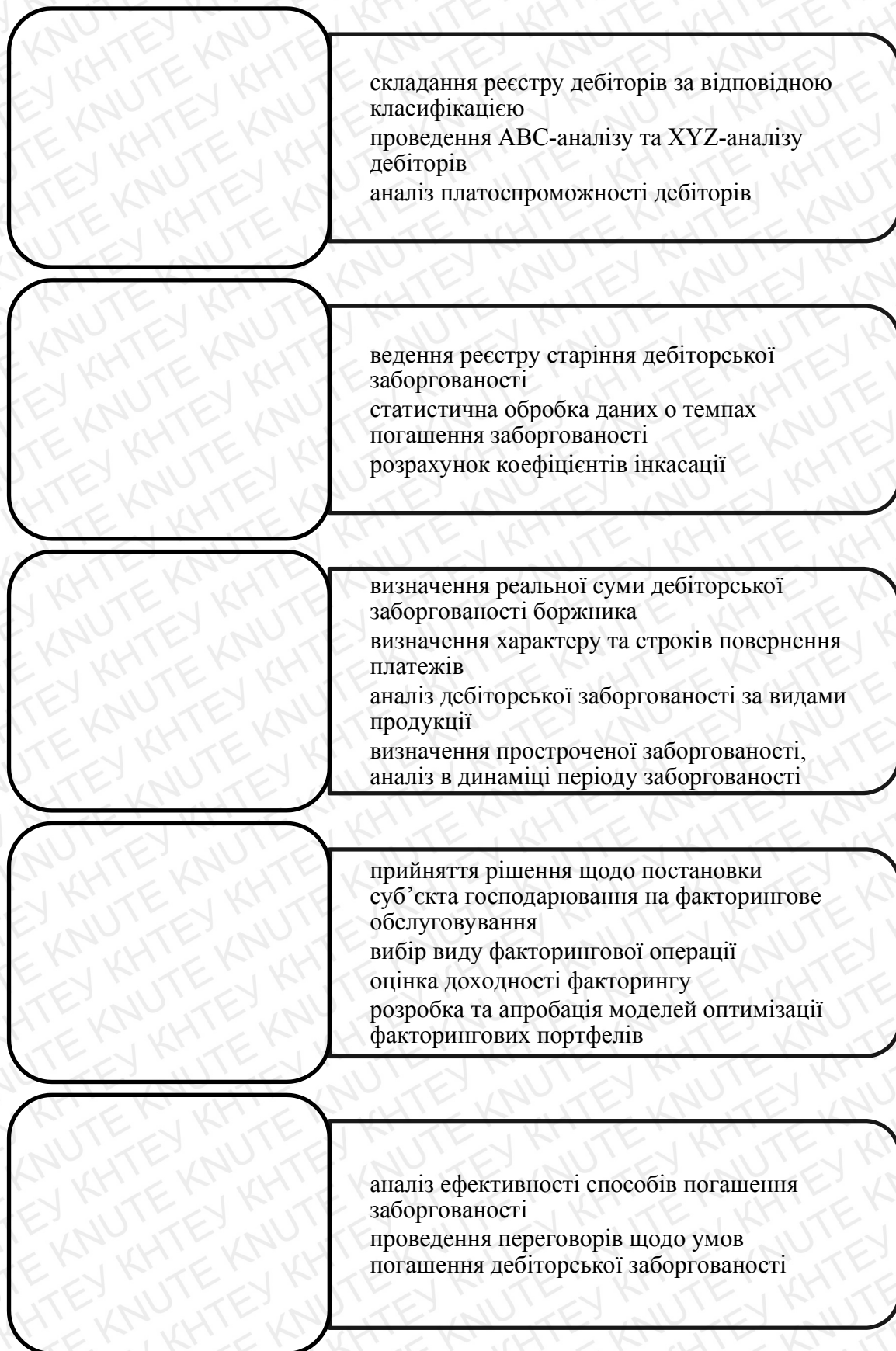

Рис. 3.3. Модель внутрішнього контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання

Джерело: розроблено автором на основі [88]

Результатами використання моделі внутрішнього контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання є [88, с. 119]:

I блок «Формування списку дебіторів та проведення його аналізу» – виключення з переліку дебіторів з високим рівнем ризику не повернення боргів, розширення кола споживачів, формування індивідуальних умов надання комерційних кредитів;

II блок «Планування грошових потоків на основі коефіцієнтів інкасації» створюється політика платежів компанії (використання моделей оптимізації грошових коштів Боумоля та Міллера-Орра);

III блок «Проведення аналізу дебіторської заборгованості та оцінка її реальної вартості» включає елементи: визначення реальної суми дебіторської заборгованості кожного боржника; визначення характеру та строків повернення платежів; аналіз дебіторської заборгованості за видами продукції; визначення простроченої заборгованості, аналіз в динаміці періоду заборгованості;

IV блок «Оцінка можливості факторингу та його реалізації». Визначення необхідності застосування факторингу як варіанту погашення дебіторської заборгованості із залученням третьої сторони можливо при застосуванні оптимізації факторингових портфельів;

V блок «Контроль за погашенням дебіторської заборгованості» включає такі складові: аналіз ефективності способів погашення заборгованості (факторингу, грошові платежі, бартер, взаємозалік, векселя); проведення переговорів щодо умов погашення дебіторської заборгованості, формування системи штрафів, причетність до проведення процедури банкрутства боржника.

Вдосконалення системи контролю дебіторською заборгованістю суб'єкта господарювання передбачає:

- виключення з числа партнерів суб'єкта господарювання з високим ступенем ризику;

- періодичний перегляд граничної суми кредиту;

використання можливості оплати дебіторської заборгованості векселями, цінними паперами;
формування принципів розрахунків суб'єкта господарювання з контрагентами на майбутній період;
виявлення фінансових можливостей надання суб'єктом господарювання товарного (комерційного) кредиту;
визначення можливої суми оборотних активів, що відволікаються в дебіторську заборгованість по товарному кредиту, а також по виданих авансах;
формування умов забезпечення стягнення заборгованості;
формування системи штрафних санкцій за прострочення виконання зобов'язань контрагентами;
використання сучасних форм рефінансування заборгованості;
диверсифікація клієнтів з метою зменшення ризику несплати монопольним замовником.

Таким чином, процес контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання є сукупністю заходів, що дозволяють оцінити як діяльність суб'єкта господарювання в цілому, так і процес управління дебіторською заборгованістю суб'єкта господарювання зокрема та сформулювати об'єктивні висновки. Організація контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання є створенням організаційних передумов для оптимізації виконання контрольних процедур. В організації контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання розрізняють три етапи: підготовчий, процедурний, завершальний.

3.2. Методика контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання

Контроль дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання є оцінкою дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання, що робить можливим визначення недоліків та прорахунків, виявлення та мобілізацію внутрішньогосподарських резервів, підвищення фінансових показників та поліпшення фінансово-господарської діяльності суб'єкта господарювання.

Метою контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання є: забезпечення систематичного спостереження за достовірністю облікових та звітних даних про наявність і зміну сум дебіторсько-кредиторської заборгованості; своєчасністю перерахування коштів кредиторам і відшкодування належних боргів із дебіторів; правильністю пред'явлення претензій і вчасністю їх погашення, дотриманням розрахунково-платіжної дисципліни на рівні її впливу на платоспроможність суб'єкта господарювання, що забезпечує його нормальну фінансово-господарську діяльність. Основні завдання контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання:

підтвердження достовірності господарських операцій з покупцями та формування дебіторської заборгованості у визначеному періоді

з'ясування законності та повноти проведення господарських операцій відповідно до чинного законодавства, обґрунтованості нарахування податкових зобов'язань

перевірка організації аналітичного обліку розрахунків з покупцями та взаємозв'язку аналітичного та синтетичного обліку

оцінка заходів, яких вживає адміністрація з метою своєчасного стягнення заборгованості з боржників, робота з дебіторами

Предметом контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання є фінансові відносини між господарюючими суб'єктами, пов'язані з виникненням та погашенням дебіторської заборгованості.

Основні джерела інформації для цілей контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання [31, с. 200-201]:

документи на право здійснення діяльності та ведення обліку;

первинні документи обліку дебіторської заборгованості (договори, рахунки-фактури, видаткові накладні, акти приймання-здачі виконаних робіт, податкові накладні, товарно-транспортні накладні, платіжні доручення, виписки банку, прибуткові касові ордери, розрахунки бухгалтерії);

облікові реєстри;

звітність суб'єкта господарювання;

акти та довідки про проведення попередніх перевірок, пояснювальні записки відповідальних осіб, аудиторські висновки.

До основних процедур зі збору доказів в контролі дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання належать: фактичний контроль, спостереження, опитування, підтвердження, підрахунок, документальні, аналітичні [70]. Основні типи доказів контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання: фізичні; підтвердження; документальні; усні; аналітичні [70, с. 134].

Контроль дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання передбачає визначення наступних основних моментів:

визначення середнього розміру фінансових активів, які знаходяться у формі дебіторської заборгованості, їх питомої ваги в загальній сумі оборотності активів суб'єкта господарювання;

визначення середнього періоду інкасації дебіторської заборгованості в днях;

поділ дебіторської заборгованості за окремими її видами та строками погашення;

аналіз і ранжування покупців залежно від обсягів закупівель, історії кредитних відносин і пропонованих умов оплати;

визначення прийомів прискорення вимоги боргів і зменшення безнадійних боргів.

При проведенні контролю дебіторською заборгованістю суб'єкта господарювання необхідно:

- систематизація і аналіз інформації про покупців, замовників та інших дебіторів суб'єкта господарювання;
- моніторинг заборгованості покупців, замовників та інших дебіторів за відвантаженою продукцією, виконаними роботами, наданими послугами та за іншими операціями, забезпеченими векселями;
- контроль за заборгованістю, строк сплати по якій ще не настав, а також заборгованістю, не сплаченою в строк;
- розрахунок прогностичного розміру резерву сумнівних боргів;
- сприяння зростанню обсягу продаж шляхом надання комерційного кредиту і тим самим зростанню прибутку;
- визначення знижок або надбавок для різних груп покупців з погляду дотримання ними платіжної дисципліни;
- підвищення конкурентоздатності за допомогою відстрочення платежів;
- визначення ступеня ризику несплати рахунків покупцями;
- надання рекомендацій щодо зменшення кількості фактично або потенційно неплатоспроможних покупців.

Контроль дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання передбачає:

- провести аналітичні процедури для визначення незвичайних тенденцій у динаміці дебіторської заборгованості;
- провести порівняння даних фінансової звітності, Головної книги і даних синтетичного та аналітичного обліку;
- перевірити передачу права власності на предмет договору (наявність первинного документа: акта виконаних робіт, видаткової накладної, акта прийому-передачі);
- порівняти дані, отримані в результаті перевірок активів і зобов'язань, з результатами перевірки доходів та витрат;
- перевірити подальші події після дати балансу з метою визначення суттєвих повернень товарів, сторнування реалізації;

за допомогою аналітичних процедур розрахувати розмір дебіторської заборгованості, резерву сумнівних боргів і порівняти його з даними обліку, оцінити суттєвість і причини відхилення.

Контроль дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання рекомендується проводити у такому порядку [26, с. 122-123]:

ознайомлення з організацією бухгалтерського обліку;

ознайомлення з послідовністю відображення на рахунках обліку основних господарських операцій та порівняння з встановленою методологією облікових операцій;

перевірка правильності, своєчасності і повноти відображення на рахунках бухгалтерського обліку здійснених господарських операцій шляхом звірки між даними аналітичного і синтетичного обліку, вступних залишків (сальдо), оборотів та вихідних залишків (сальдо);

звірка між узагальненими даними головної книги та показниками фінансової звітності;

перевірка повноти і своєчасності проведення інвентаризацій, правильності визначення розмірів збитків від недостач, розкрадань, знищення (псування) майна;

перевірка реальності дебіторської заборгованості, своєчасності і повноти проведення інвентаризацій розрахунки, підстав для списання з балансів дебіторської заборгованості, вжиття заходів до осіб, винних у тому, що строки позовної давності дебіторської заборгованості минули.

До слабких місць та типових помилок і порушень, які найчастіше трапляються в обліку дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання варто віднести: відсутність первинних документів або наявність первинних документів, які оформлені з порушенням дійсних вимог; відсутність налагодженого обліку дебіторської заборгованості, що призводить до неправильного формування інформації в обліку та звітності [5, с. 233-234].

Для того, щоб мати краще уявлення про фінансове становище суб'єкта господарювання необхідно провести аналіз показників діяльності КП «АТП-

026» (додатки А, Б, В, Г, Д). Далі розглянуто систему показників платоспроможності, фінансової стійкості, рентабельності та оборотності суб'єкта господарювання.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності (рис. 3.4) є найбільш жорсткий індикатор ліквідності, що відображає здатність компанії погашати поточні зобов'язання виключно за рахунок грошових коштів та їх еквівалентів. Індикатор дозволяє зрозуміти, чи є у фірми кошти для задоволення вимог кредиторів на поточну дату.

Рис. 3.4. Динаміка коефіцієнту абсолютної ліквідності КП «АТП-026» по відношенню до середнього показника по галузі за 2013-2017 рр.

Джерело: побудовано автором

Коефіцієнт автономії (рис. 3.5) – індикатор платоспроможності, який показує частку власного капіталу компанії в загальній сумі коштів, інвестованих в її діяльність. Чим вище цей коефіцієнт, тим більше компанія є фінансово незалежною від кредиторів.

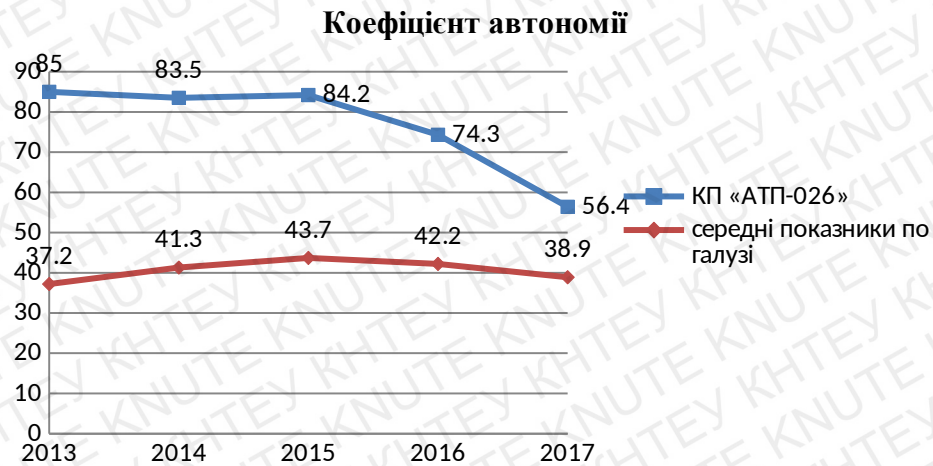

Рис. 3.5. Динаміка коефіцієнту автономії КП «АТП-026» по відношенню до середнього показника по галузі за 2013-2017 рр.

Джерело: побудовано автором

Чиста маржа є індикатором прибутковості суб'єкта господарювання, що відображає відношення чистого прибутку до загальної виручки. Чим вище чиста маржа, тим ефективнішим вважається суб'єкт господарювання з точки зору конвертації продажів в реальний прибуток (рис. 3.6). Негативні значення свідчать про збитки.

Рис. 3.6. Динаміка чистої маржі КП «АТП-026» по відношенню до середнього показника по галузі за 2013-2017 рр.

Джерело: побудовано автором

Рентабельність активів є індикатором прибутковості, який показує, скільки прибутку приносить кожна гривня активів суб'єкта господарювання (рис. 3.7). Коефіцієнт дає розуміння того, наскільки ефективно менеджмент використовує активи суб'єкта господарювання для генерації прибутку.

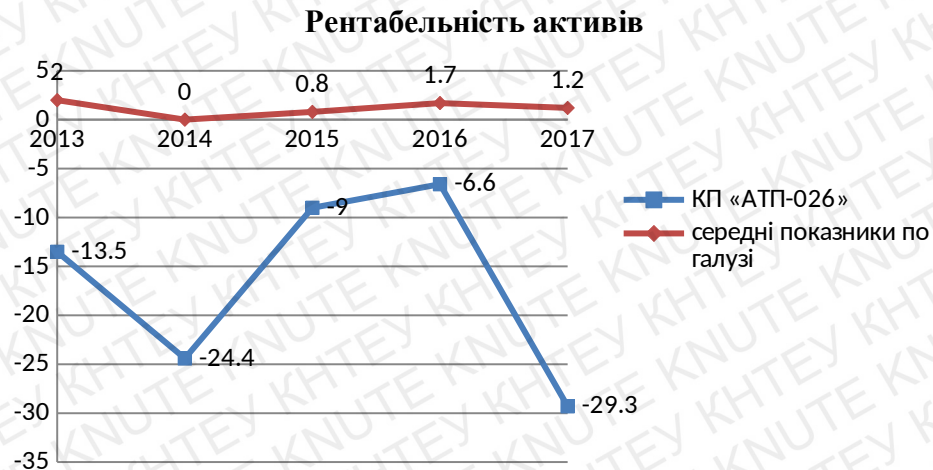

Рис. 3.7. Динаміка рентабельності активів КП «АТП-026» по відношенню до середнього показника по галузі за 2013-2017 рр.

Джерело: побудовано автором

Оборотність активів є індикатором ділової активності, що дозволяє оцінити продуктивність активів суб'єкта господарювання шляхом їх порівняння з обсягом виручки (рис. 3.8).

Рис. 3.8. Динаміка оборотності активів КП «АТП-026» по відношенню до середнього показника по галузі за 2013-2017 рр.

Джерело: побудовано автором

Оборотність власного оборотного капіталу є індикатором ділової активності, який показує ефективність використання капіталу суб'єкта господарювання з точки зору згенерованої виручки (рис. 3.9).

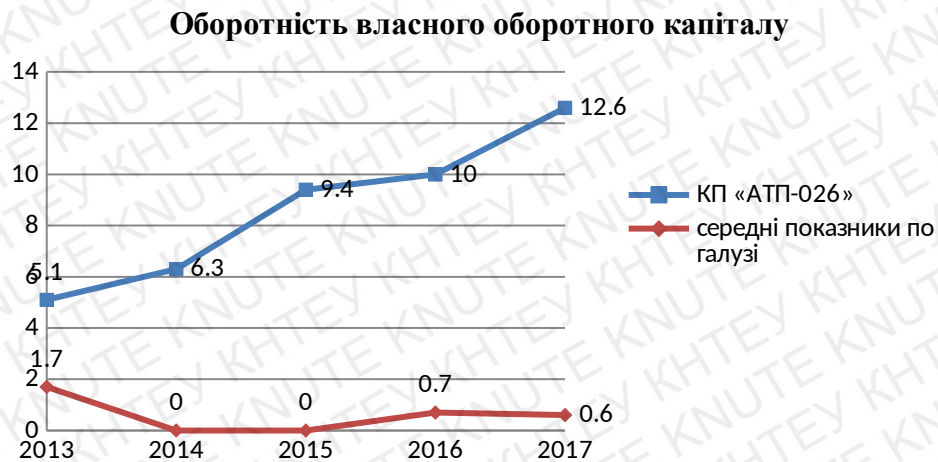

Рис. 3.9. Динаміка оборотності власного оборотного капіталу КП «АТП-026» по відношенню до середнього показника по галузі за 2013-2017 рр.

Джерело: побудовано автором

Оборотність дебіторської заборгованості є індикатором ділової активності, який показує скільки разів протягом року погашається дебіторська заборгованість (рис. 3.10). Чим вище значення показника, тим швидше суб'єкт господарювання здатен стягувати плату з клієнтів за надані товари або послуги.

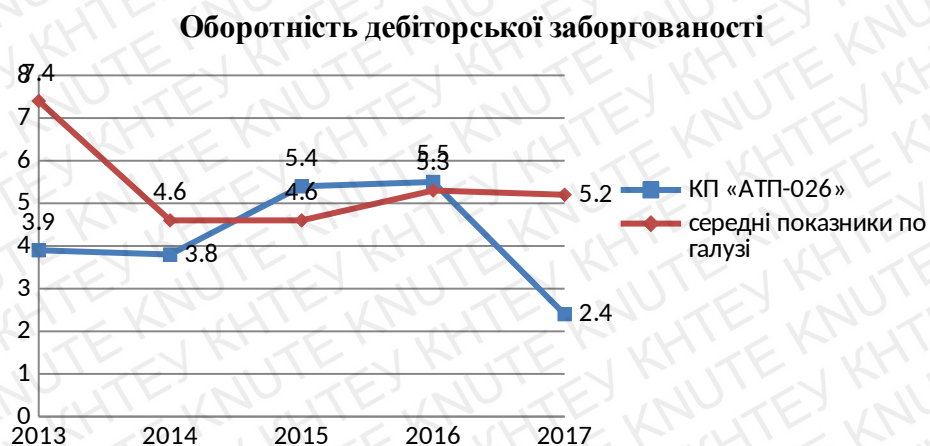

Рис. 3.10. Динаміка оборотності дебіторської заборгованості КП «АТП-026» по відношенню до середнього показника по галузі за 2013-2017 рр.

Джерело: побудовано автором

Дебіторська заборгованість на КП «АТП-026» представлена двома видами: дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги (рис. 3.11) та іншою поточною дебіторською заборгованістю (рис. 3.12).

Рис. 3.11. Динаміка дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги
КП «АТП-026» за 2013-2017 рр.

Джерело: побудовано автором

Рис. 3.12. Динаміка іншої поточної дебіторської заборгованості КП «АТП-026» за 2013-2017 рр.

Джерело: побудовано автором

Діяльність суб'єкта господарювання тісно пов'язана з виникненням дебіторської заборгованості. Їх величина впливає на фінансову стійкість та

платоспроможність суб'єкта господарювання. Дебіторська заборгованість у сучасних умовах для покупців виступає джерелом кредитування їх діяльності на дуже вигідній основі, тому що виступає безвідсотковим кредитом. Ця обставина обумовлює, крім перегляду традиційного розуміння самої сутності дебіторської заборгованості, ще й необхідність застосування ефективних управлінських дій, спрямованих на регулювання її розмірів.

Для покращення ефективності діяльності суб'єкта господарювання необхідно застосовувати якісний аналіз, основне завдання якого полягає у виявленні видів продукції, за якими виникає найбільша дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги, а також у визначенні найбільш важливих клієнтів (споживачів, посередників, постачальників) суб'єкта господарювання, основних видів продукції, за якими найчастіше виникає дебіторська заборгованість [52, с. 98]. Шляхи вирішення проблем по недоотриманню коштів по дебіторській заборгованості [50, с. 163]:

проведення моніторингу стану дебіторської заборгованості шляхом залучення до нього оперативної облікової інформації – підвищення рівня достовірності інформації про стан роботи з дебіторами, що знижує ризик непогашення;

розрахунок економічного ефекту від застосування факторингу для рефінансування дебіторської заборгованості – зменшення ризику втрати платоспроможності та мінімізації податкових наслідків;

розрахунок планового показника допустимого залишку дебіторської заборгованості за продукцію, що реалізується з відстрочкою платежу – достовірна оцінка оптимальних термінів надання відстрочки платежу з урахуванням обсягів реалізації продукції та тривалості обороту.

Таким чином, застосування в методиці контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання елементів аналізу сприяє підвищенню ефективності управління дебіторською заборгованістю суб'єкта господарювання. Ситуація з дебіторською заборгованістю на КП «АТП-026» за аналізовані 2013-2017 рр. покращується, як і фінансовий стан суб'єкта господарювання в цілому.

3.3. Шляхи удосконалення організації та методики контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання в умовах використання інформаційних технологій

Питання автоматизації контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання охоплюють увесь комплекс складних прикладних проблем, пов'язаних із застосуванням інформаційних технологій у контролі, аудиті та аналізі фінансової звітності суб'єкта господарювання, оцінці ефективності й надійності інформаційних технологій, а також організації роботи у сучасних умовах [36, с. 38]. Зважаючи на сучасний високий рівень використання комп'ютерних систем в бізнесі, слід бути компетентним, в тому числі, у галузі типових комп'ютерних інформаційних технологій. Так, у перевіряючого є можливість скористатися послугами спеціаліста з комп'ютерних інформаційних технологій, проте зазначимо, що при цьому підвищується ризики контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання [16, с. 35].

Інформаційні технології контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання – це сукупність методів та процедур, які забезпечують функції збирання, накопичення, зберігання, оброблення і передачі даних із застосуванням технічних засобів задля досягнення мети контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання за найліпших умов. Комп'ютерна інформаційна система може бути визначена як сукупність умов поєднання технічних і програмних засобів з метою формування, накопичення, зберігання, передавання та використання інформації. Комп'ютерна система включає такі елементи:

апаратні засоби (обладнання та прилади, з яких складається комп'ютер);
програмні засоби: системні програми – програми, що виконують загальні функції, наприклад, операційна система; прикладні програми – набір програм для обробки даних;

документація – опис структур і системи управління стосовно введення, обробки та виведення даних;

персонал – працівники, які керують системою, проектують її та постачають програми, експлуатують та контролюють систему обробки даних;

дані – інформація про господарські операції та інша необхідна інформація, яку вводять, зберігають та обробляють у системі;

процедури контролю – процедури, що забезпечують відповідний запис операцій, що попереджають та реєструють помилки.

Інтерактивні комп'ютерні системи дозволяють виконувати такі функції: введення операцій; наведення довідок; запити про надання звітів; оновлення основних файлів [96, с. 195-199].

Програмне забезпечення контролю складається з комп'ютерних програм, які використовуються перевіряючим як частина процедур перевірки, що обробляють дані контрольних тестів системи обліку об'єкта контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання. Програмне забезпечення контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання – це пакет програм або окремі програми спеціального призначення та утиліти.

Пакет програм контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання – це узагальнені комп'ютерні програми, призначені для виконання функцій з обробки даних, включаючи зчитування комп'ютерних файлів, відбір інформації, проведення розрахунків, створення файлів з даними і друкування звітів.

Програмами спеціального призначення є комп'ютерні програми, розроблені для виконання контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання за конкретних умов. У деяких випадках можуть використовуватися існуючі програми суб'єкта в їх первинному або модифікованому вигляді, що може бути більш ефективним, ніж розробка самостійних програм.

Програми-утиліти використовуються суб'єктом для виконання зальних функцій обробки даних, таких як сортування, створення друкування файлів. Незалежно від джерела виникнення програмного забезпечення контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання, необхідно довести можливість їх використання. До програм можна вносити зміни відповідно до вимог, які виникають з особливостей обліку суб'єкта господарювання. При плануванні контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання необхідно розглянути можливість комбінування даних з обробкою з використанням програмного забезпечення та без нього. Утиліти використовуються для того, щоб виконати загальні функції обробки даних, сортування, створення і виведення файлів на друк.

Перевірка методом тестування даних використовується під час проведення процедур контролю. Сукупність даних вводять у комп'ютерну систему суб'єкта господарювання і порівнюють з її результатами. Для тестування системи внутрішнього контролю використовується «фіктивний» модуль. Дії цього модуля визначені заздалегідь, наприклад, у посадових інструкціях. Результати тестування порівнюються з проходженням даних через аналогічний модуль програми суб'єкта господарювання. У тому випадку, коли контрольні дані обробляються разом реальними даними об'єкта, перевіряючий повинен бути впевненим, і після завершення тестування всі контрольні записи будуть вилучені з реального розрахунку суб'єкта господарювання.

Використання програмного забезпечення контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання може обмежуватися тестуванням окремих розділів або відслідковуванням руху однієї суми, включати процедури, пов'язані з формуванням звітності.

Ефективність контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання має підвищитися за допомогою застосування методів контролю для отримання найкращих доказів. Під час планування перевірки необхідно розглянути відповідну комбінацію організації та методів контролю

дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання за допомогою комп'ютера. Необхідно врахувати чинники, що впливають на прийняття рішень при використанні комп'ютера, а саме:

знання комп'ютера, кваліфікація і досвід;

сумісність методів аналізу системи контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання і технічних засобів для функціонування програмного забезпечення;

ефективність та результативність;

недоцільність застосування ручних методів;

синхронізація у часі.

Починаючи контроль дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання у середовищі електронної обробки даних, необхідно мати навички і досвід роботи з технікою, яка виконує підрахунки, або повинен залучити до роботи спеціаліста і делегувати йому частину своїх функцій. Повинен знати способи економічної обробки даних, щоб спланувати, виконати і використовувати результати застосування методів аналізу системи контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання. Рівень необхідних знань залежить від складності і конфігурації програмного забезпечення контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання.

Одним з обов'язків перевіряючого є оцінка ризику неефективності контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання. За цих умов адміністрація має забезпечити: повноту і своєчасність оновлення документації щодо комп'ютерних інформаційних систем; застосування такої системи обробки даних, яка зберігає контрольні записи виконаних операцій; надання доступу до ресурсів комп'ютерної системи і допомогу фахівців, відповідальних за роботу комп'ютерної системи [96, с. 201-207].

Сучасні умови розвитку економіки України передбачають динамічний розвиток взаєморозрахунків між контрагентами. За таких умов особливу увагу необхідно приділяти напрямкам удосконалення обліку дебіторської

заборгованості, до яких доцільно відносити такі елементи як способи та форми розрахунку; систему знижок; програмне забезпечення.

В теперішній час широкого розповсюдження набули сучасні технології розрахунків – системи дистанційного обслуговування, що прискорюють та спрощують процес подання платіжних документів у банк. До них відносять: платіжне доручення, платіжна вимога-доручення, платіжна вимога, розрахунковий чек, акредитив, вексель, електронні гроші. Дистанційне обслуговування здійснюється з використанням електронних розрахункових документів, хоча використання документів на паперових носіях не виключається, що сприяє зменшенню залежності облікового процесу від надзвичайних обставин (рис. 3.13).

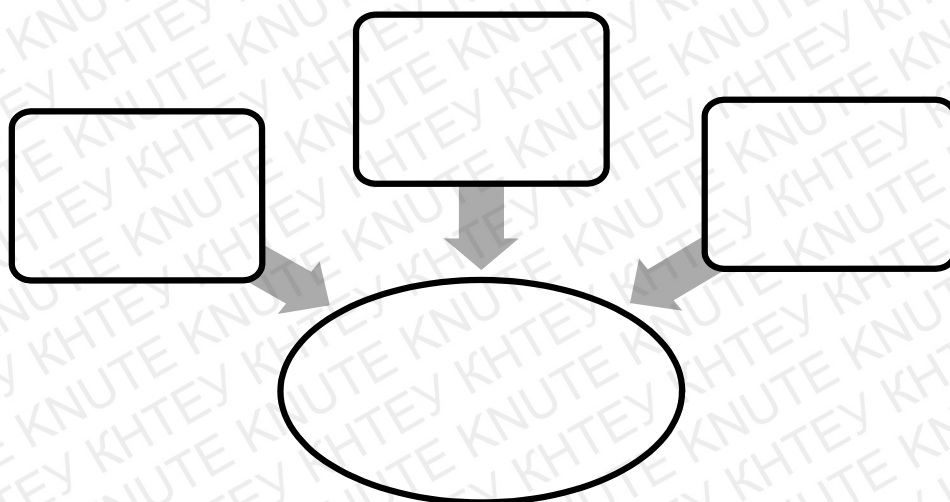

Рис. 3.13. Сучасні системи дистанційного обслуговування рахунку

Джерело: розроблено автором

Системи розрахунків, які включають останні досягнення науково-технічного прогресу, стають дедалі складнішими, разом з тим вони створюють додаткову можливість отримання прибутку для суб'єкта господарювання [71, с. 113-124].

Обов'язковою вимогою часу є підтримка електронних грошей в програмному забезпеченні автоматизації обліку та контролю. Підключення до єдиної бази даних електронних гаманців забезпечує оперативне та конфіденційне погашення заборгованості суб'єктом господарювання. Розрахунки електронними грошима суттєво оптимізують витрати на банківське

обслуговування рахунків суб'єкта господарювання. Формування первинних документів та відображення на рахунках обліку операцій з віртуальними валютами доцільно автоматизовано здійснювати на основі інформації з процесингового центру електронних грошових трансакцій.

Аналогічно єдину базу даних доцільно використовувати для контролю за станом розрахунків з дебіторами та формуванням резерву сумнівних боргів. Залежно від накопиченого досвіду щодо добросовісності контрагентів доцільно автоматизовано прогнозувати ймовірність непогашення дебіторської заборгованості. Виходячи з термінів та сум проведених дебіторами розрахунків у минулому, доцільно автоматизовано формувати резерв сумнівних боргів. З єдиної бази даних можливо отримати інформацію про платоспроможність, суми безнадійної дебіторської заборгованості за різними операціями, класифікацію дебіторської заборгованості в розрізі кожного контрагента. Одержана інформація може бути підставою для автоматизованого формування та обліку резерву сумнівних боргів за всіма можливими методами його обчислення. За обраним і затвердженим в обліковій політиці варіантом можливо своєчасно ідентифікувати проблемного дебітора, з'ясувати необхідність створення резерву та достовірно визначити його розмір з метою покриття безнадійної дебіторської заборгованості.

У всіх суб'єктів господарювання з'являється реальний механізм уникнення співпраці з недобросовісними суб'єктами господарювання та збитків від непогашення дебіторської заборгованості. Відбувається дисциплінування покупців та замовників. Своєчасне та достовірне формування резерву сумнівних боргів дозволяє зменшити вплив негативних тенденцій на фінансовий результат у випадку накопичення великих сум безнадійної дебіторської заборгованості. Інформація про розрахунки між контрагентами може використовуватися для обліку взаємозаліку заборгованості. В момент виникнення заборгованості доцільно автоматизовано перевіряти стан розрахунків з контрагентом [49, с. 114].

Використання засобів автоматизації дозволяє практично повністю вирішити проблему точності та оперативності інформації. Разом з тим, автоматизована інформаційна система є ефективною лише у тому випадку, коли вона орієнтована на користувача, а ефективність та якість управлінських рішень зростає після її запровадження.

На сьогоднішній день чисельні програмні розробки не схожі між собою: як за представленням вихідних даних і вихідних форм, так і за принципами використання, способами адаптації і прив'язування бухгалтерських систем до облікової політики конкретних суб'єктів господарювання.

На ринку сучасного програмного забезпечення для автоматизації обліку присутня велика кількість комп'ютерних програм. У всіх програмних продуктах реалізовані функції електронного документування, відображення у регістрах обліку та регламентованих і довільних звітних формах операцій з ідентифікації, оцінки, розрахунків з дебіторами. Забезпечується контроль за термінами виникнення та погашення дебіторської заборгованості, формуванням договірних зобов'язань та резерву сумнівних боргів, платіжною дисципліною та грошовими транзакціями. Оптимальним програмним забезпеченням автоматизованої системи обліку дебіторської заборгованості для національних суб'єктів господарювання є: «1С: Бухгалтерія для України», «Галактика», «Парус», «БЕСТ» [51, с. 22]. Неабияке значення для аналізу дебіторської заборгованості є функція моделювання та прогнозування можливих ситуацій у майбутньому. Для управління дебіторською заборгованістю OLAP-технологія є джерелом прийняття ефективних управлінських рішень, оскільки надає змогу спрогнозувати вплив визначеного обсягу дебіторської заборгованості на фінансовий стан суб'єкта господарювання [71, с. 130-133]. Програмні продукти для контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання наведено на рис. 3.14 [69, с. 42-44].

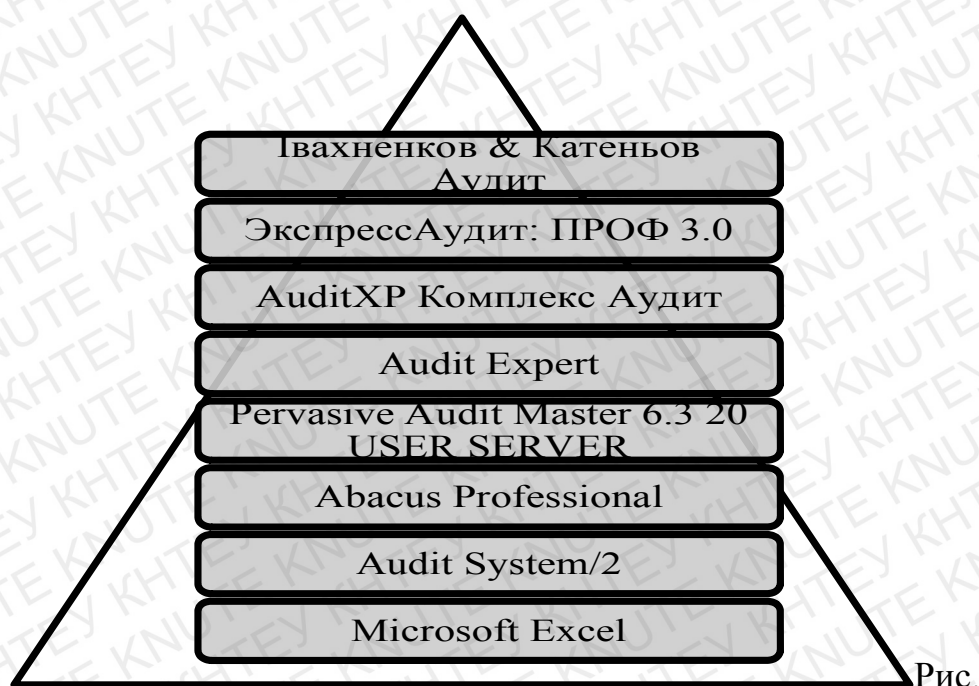

Рис.

3.14. Програмні продукти для цілей контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання

Джерело: розроблено автором

Застосування Microsoft Excel в контролі дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання зумовлене:

спеціальні програмні продукти вимагають значних витрат на придбання, встановлення та використання;

Microsoft Excel вважають дієвим та економічно вигідним програмним продуктом;

можливістю комп'ютерних програм контролю вилучати інформацію про діяльність суб'єкта господарювання з відповідних баз або вносити дані про нього і його облік самостійно, якщо облік ведеться вручну.

Невідповідностей в програмних продуктах контролю є чимало, хоча не можна заперечувати збільшення рівня їх якості за останні роки [69, с. 41-45].

В своїй основі програмне забезпечення має враховувати те, що програма повинна бути гнучка в налаштуванні при незначних змінах [3, с. 114].

Для контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання можна використовувати різні програмні продукти, які будуть дуже дорогими або йти у базовому наборі будь-якого комп'ютера. Microsoft Excel не є

ідеальною, проте є надійною, простою та ефективною у проведенні контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання. Можливостей у Microsoft Excel для контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання є майже вдосталь, залишається лише якісно їх використовувати.

Альтернативним варіантом програмного продукту в контролі дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання є програмне рішення CaseWare, яке використовується на території України для автоматизації процесу формування звітності згідно Міжнародним стандартам фінансової звітності, посилення процесів внутрішнього контролю, синхронізація великої кількості документів з різних форматів.

CaseWare включає в себе всі етапи перевірки від прийняття клієнта та планування до складання звітів, здійснює імпорт та експорт інформації в формати Word, Excel, PDF та інші; можливість завантаження даних клієнта з 60 бухгалтерських пакетів, в тому числі 1C, SAP. Крім того, надає можливість отримувати загальний зведений баланс згідно необхідного формату. Програмні рішення CaseWare забезпечують універсальні та надійні рішення для бухгалтерів, контролерів, аудиторів, фінансових директорів; широко використовуються в корпоративному секторі, де часто доводиться працювати з великою кількістю інформації [99].

Рішення проблем автоматизації контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання відображено на рис. 3.15.

Поняття захисту даних при використанні електронно-обчислювальних машин включає як розробку і впровадження відповідних методів захисту, так і постійне використання їх. Сучасні інформаційні технології створюють умови для зростання несанкціонованого доступу до інформації та дають змогу виконувати складні процедури її обробки. Для здійснення запобіжних функцій контролю, захист даних дає змогу уникнути зловживань особами, які мають доступ до баз даних [9].

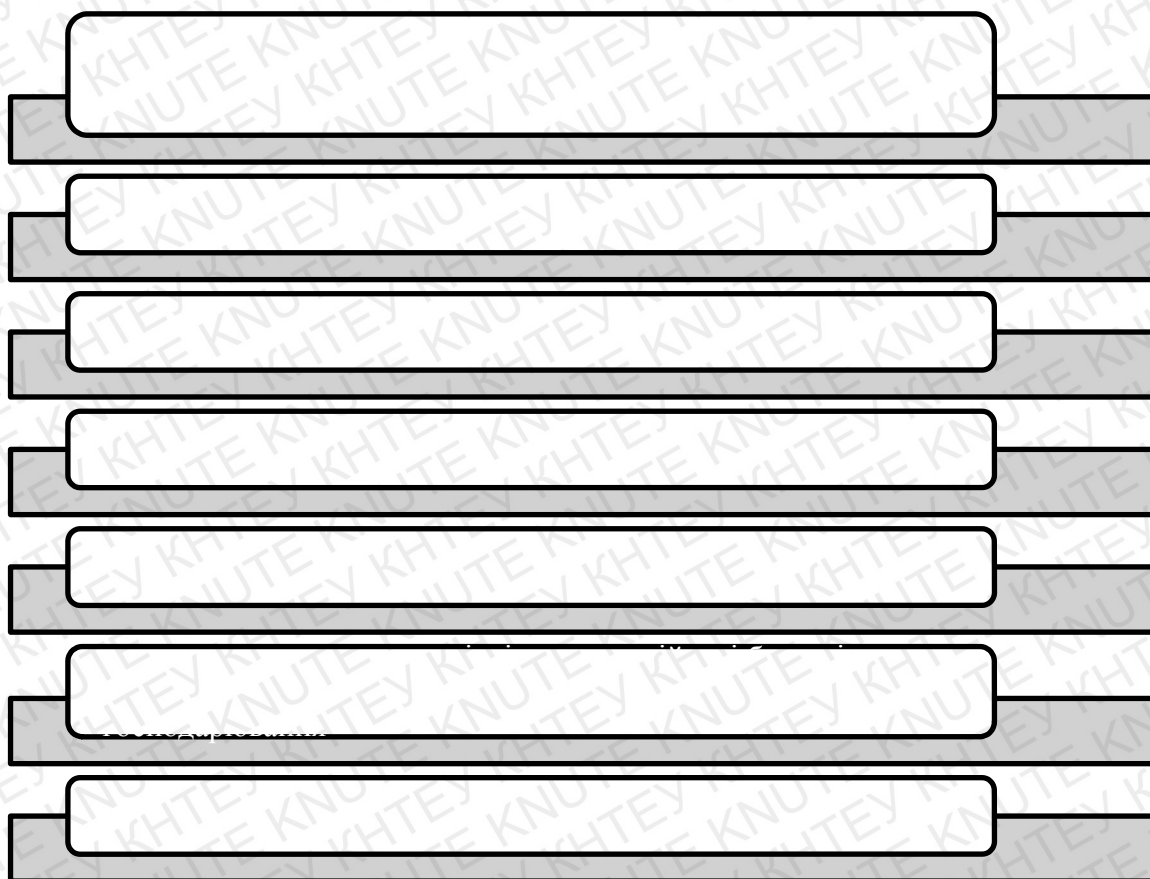

Рис. 3.15. Рішення проблем автоматизації контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання

Джерело: розроблено автором на основі [9]

В умовах автоматизованих систем обробки інформації, крадіжки цінностей здійснюються за участю працівників, які займаються її обробкою. Основною метою захисту даних є запобігання явищам, які негативно впливають на результати діяльності суб'єкта господарювання.

Таким чином, інформаційні технології контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання є сукупністю методів та процедур, які забезпечують функції збирання, накопичення, зберігання, оброблення і передачі даних із застосуванням технічних засобів задля досягнення мети контролю дебіторської заборгованості за найліпших умов. Використання інформаційних технологій контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання не заміщує сам процес контролю, а є лише інструментом, що дозволяє мінімізувати витрати часу і ресурсів.

Висновки до розділу 3

Процес контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання є сукупністю заходів, що дозволяють оцінити як діяльність суб'єкта господарювання в цілому, так і процес управління дебіторською заборгованістю суб'єкта господарювання зокрема та сформулювати об'єктивні висновки. Організація контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання є створенням організаційних передумов для оптимізації виконання контрольних процедур. В організації контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання розрізняють три етапи: підготовчий, процедурний, завершальний.

Застосування в методиці контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання елементів аналізу сприяє підвищенню ефективності управління дебіторською заборгованістю суб'єкта господарювання. Для кращого уявлення про фінансове становище суб'єкта господарювання проведено аналіз показників діяльності КП «АТП-026», а саме систему показників платоспроможності, фінансової стійкості, рентабельності та оборотності суб'єкта господарювання. Величина дебіторської заборгованості впливає на фінансову стійкість та платоспроможність суб'єкта господарювання. Ситуація з дебіторською заборгованістю на КП «АТП-026» за аналізовані 2013-2017 рр. покращується, як і фінансовий стан суб'єкта господарювання в цілому.

Інформаційні технології контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання є сукупністю методів та процедур, які забезпечують функції збирання, накопичення, зберігання, оброблення і передачі даних із застосуванням технічних засобів задля досягнення мети контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання за найліпших умов. Використання інформаційних технологій контролю дебіторської заборгованості не заміщує сам процес контролю, а є лише інструментом, що дозволяє мінімізувати витрати часу і ресурсів.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Дебіторська заборгованість в сучасному економічному житті є невід'ємним елементом відносин між суб'єктами господарювання, оскільки існують різні умови купівлі товарів, постачання. Для продовження виробничого циклу кожен суб'єкт господарювання бажає поскоріше реалізувати свою продукцію, однак у контрагентів може не бути у повному обсязі вільних грошових коштів, таким чином виникає своєрідна форма кредитних відносин – дебіторська заборгованість. Дебіторська заборгованість дещо полегшує відносини між суб'єктами господарювання оскільки на певний час відстрочує сплату за поставлені товари, однак є явищем негативним, оскільки спричиняє недоотримання грошових коштів, створює передумови для виникнення ризику неповернення. За таких умов суб'єкт господарювання змушений ще більше знімати коштів з грошового обороту для створення резервних фондів.

Дебіторська заборгованість суб'єкта господарювання є однією з найважливіших категорій фінансового управління. ПСБО 10 «Дебіторська заборгованість» визначає дебіторську заборгованість як суму заборгованості дебіторів суб'єкту господарювання на певну дату. Довгострокова дебіторська заборгованість є сумою дебіторської заборгованості, яка не виникає в ході нормального операційного циклу та буде погашена після дванадцяти місяців з дати балансу. Поточна дебіторська заборгованість є сумою дебіторської заборгованості, яка виникає в ході нормального операційного циклу або буде погашена протягом дванадцяти місяців з дати балансу.

Дебіторська заборгованість суб'єкта господарювання є активом, який виникає внаслідок контрактних взаємовідносин суб'єкта господарювання з фізичними та юридичними особами з приводу реалізації продукції, товарів, надання послуг, виконання робіт та інших господарських операцій, надає право на отримання грошових коштів у майбутньому за раніше здійснені операції постачання, відображає заборгованість на користь суб'єкта

господарювання на певну дату та слугує інструментом його фінансової діяльності.

Управління дебіторською заборгованістю здійснюється виходячи з інтересів власників суб'єкта господарювання та може мати місце різна сукупність цільових установок, рангованих за пріоритетністю або упорядкованих у вигляді дерева цілей, які встановлюються власниками залежно від їх менталітету, стадії життєвого циклу суб'єкта господарювання, ринкової ситуації. В сучасній економічній теорії генеральною метою управління слід вважати максимізацію ринкової вартості суб'єкта господарювання шляхом нарощування його капіталізованої вартості та забезпечення зростання добробуту власників. Концептуальні основи наукового дослідження проблеми управління дебіторською заборгованістю можуть бути виражені шляхом формування та ідентифікації об'єкта, суб'єкта, предмета та методу.

Виникнення дебіторської заборгованості на суб'єкті господарювання є об'єктивним явищем та зумовлюється розширенням ринку збуту, подоланням конкуренції за рахунок збільшення обсягів продажу товарів з відстроченням платежу, несвоечасністю оплати або несплати покупцями. Ці чинники призводять до збільшення дебіторської заборгованості, уповільнення оборотності грошових коштів, що супроводжується необхідністю залучення додаткових джерел фінансування. За даними Державної служби статистики України за період з 2008 по початок 2018 р. загальний обсяг дебіторської заборгованості зріс на 151,2 %, а частка дебіторської заборгованості в оборотних активах склала 59-68 %, що є високим показником та потребує постійного контролю керівництвом суб'єкта господарювання з метою забезпечення стабільного розвитку суб'єкта господарювання та показників його діяльності, а саме платоспроможності, фінансової стійкості, рентабельності, ділової активності суб'єкта господарювання.

Система управління дебіторською заборгованістю являє собою частину загальної політики управління дебіторською заборгованістю та

маркетингової політики суб'єкта господарювання, спрямованої на розширення обсягу реалізації продукції. Вона полягає в оптимізації загального обсягу дебіторської заборгованості та забезпеченні своєчасної її інкасації. Формування системи управління дебіторською заборгованістю суб'єкта господарювання здійснюється за наступними основними етапами: аналіз дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання в попередньому періоді; формування принципів кредитної політики стосовно покупців продукції; визначення можливої суми оборотного капіталу, що відволікається в дебіторську заборгованість; формування системи кредитних умов; формування стандартів оцінки покупців і диференціація умов надання кредиту; формування процедури інкасації дебіторської заборгованості; забезпечення використання сучасних форм рефінансування дебіторської заборгованості; побудова ефективних систем контролю за рухом та своєчасною інкасацією дебіторської заборгованості.

Контроль дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання є оцінкою дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання, що робить можливим визначення недоліків та прорахунків, виявлення та мобілізацію внутрішньогосподарських резервів, підвищення фінансових показників та поліпшення фінансово-господарської діяльності суб'єкта господарювання в цілому. Метою контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання є: забезпечення систематичного спостереження за достовірністю облікових та звітних даних про наявність і зміну сум дебіторсько-кредиторської заборгованості; своєчасністю перерахування коштів кредиторам і відшкодування належних боргів із дебіторів; правильністю пред'явлення претензій і вчасністю їх погашення, дотриманням розрахунково-платіжної дисципліни на рівні її впливу на платоспроможність суб'єкта господарювання, що забезпечує його нормальну фінансово-господарську діяльність.

У сучасних умовах суб'єкти господарювання України мають дуже великі обсяги дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи і послуги,

що значно погіршує їх платоспроможність та фінансову стабільність. Створення чіткої та дієвої система контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання здатне забезпечити його ефективне функціонування. Першочерговими завданнями при здійсненні контролю дебіторської заборгованості є аналіз заборгованості за кожним дебітором та визначення причин її виникнення, перевірка обґрунтованості кожної суми заборгованості, здійснення заходів щодо стягнення заборгованості, регулярне проведення інвентаризації розрахунків.

Колективне Підприємство «Автотранспортне Підприємство – 0262» (КП «АТП-026») створено відповідно з чинним законодавством України. КП «АТП-026» проводить наступну діяльність: грузові перевозки автомобільним транспортом, технічне обслуговування та ремонт моторних транспортних засобів, неспеціалізована оптова торгівля, послуги в області сухопутного транспорту, транспортна обробка вантажів, оренда та управління власною або орендованою нерухомістю, оренда та лізинг автомобілів та легких моторних транспортних засобів, оренда та лізинг вантажних транспортних засобів. Аналізуючи діяльність КП «АТП-026», варто відзначити, що в цілому спостерігається позитивна тенденція, про що свідчать показники діяльності суб'єкта господарювання, наприклад, ріст прибутку склав 284,59 %, проте боргове навантаження зросло на 43,57 %, а рентабельність активів зменшилась на 29,33 %.

Організаційно-інформаційна модель контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання є стислою характеристикою контрольного процесу щодо його мети і завдань, суб'єктів і об'єктів дослідження, системи показників, які визначають параметри об'єктів, інформаційного та методичного забезпечення. Організаційно-інформаційної моделі є способом формалізації контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання. Вона складається з шести взаємопов'язаних блоків. Кожен блок загальної моделі визначає процеси та явища, оціночні показники та

джерела їх інформації, а також зацікавлених суб'єктів контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання.

Ефективна організація обліку дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання забезпечує власників і всіх зацікавлених користувачів повною та достовірною інформацією про усі процеси на суб'єкті господарювання. Для узагальнення інформації про поточну та довгострокову дебіторську заборгованість суб'єкта господарювання в обліку використовуються рахунки 1 класу «Необоротні активи» та 3 класу «Кошти розрахунки та інші активи», а саме: 18 «Довгострокова дебіторська заборгованість та інші необоротні активи», 34 «Короткострокові векселі одержані», 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками», 37 «Розрахунки з різними дебіторами», 38 «Резерв сумнівних боргів».

Процес контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання є сукупністю заходів, що дозволяють оцінити як діяльність суб'єкта господарювання в цілому, так і процес управління дебіторською заборгованістю суб'єкта господарювання зокрема та сформулювати об'єктивні висновки. Організація контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання є створенням організаційних передумов для оптимізації виконання контрольних процедур. В організації контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання розрізняють три етапи: підготовчий, процедурний та завершальний. Внутрішній контроль дебіторської заборгованості відіграє важливу роль в процесі ефективного функціонування суб'єкта господарювання.

Для покращення ефективності діяльності суб'єкта господарювання необхідно застосовувати якісний аналіз, основне завдання якого полягає у виявленні видів продукції, за якими виникає найбільша дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги, а також у визначенні найбільш важливих клієнтів суб'єкта господарювання, основних видів продукції, за якими найчастіше виникає дебіторська заборгованість. Для того, щоб мати краще уявлення про фінансове становище суб'єкта господарювання необхідно провести аналіз

показників діяльності КП «АТП-026». Застосування в методиці контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання елементів аналізу сприяє підвищенню ефективності управління дебіторською заборгованістю суб'єкта господарювання. Ситуація з дебіторською заборгованістю на КП «АТП-026» за аналізовані 2013-2017 рр. покращується, як і фінансовий стан суб'єкта господарювання в цілому.

Питання автоматизації контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання охоплюють увесь комплекс складних прикладних проблем, пов'язаних із застосуванням інформаційних технологій у контролі, аудиті та аналізі фінансової звітності суб'єкта господарювання, оцінці ефективності й надійності інформаційних технологій, а також організації роботи у сучасних умовах. Інформаційні технології контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання – це сукупність методів та процедур, які забезпечують функції збирання, накопичення, зберігання, оброблення і передачі даних із застосуванням технічних засобів задля досягнення мети контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання за найліпших умов.

Оптимальним програмним забезпеченням автоматизованої системи обліку дебіторської заборгованості для національних суб'єктах господарювання є: «1С: Бухгалтерія для України», «Галактика», «Парус», «БЕСТ». Неабияке значення для аналізу дебіторської заборгованості є функція моделювання та прогнозування можливих ситуацій у майбутньому. Для управління дебіторською заборгованістю OLAP-технологія є джерелом прийняття ефективних управлінських рішень, оскільки надає змогу спрогнозувати вплив визначеного обсягу дебіторської заборгованості на фінансовий стан суб'єкта господарювання. Програмні продукти для контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання: Івахненко&Катеньов Аудит, ЕкспрессАудит, AuditXP Комплекс Аудит, Audit Expert, Pervasive Audit Master, Abacus Professional, Audit System/2, Microsoft Excel

Можливостей у Microsoft Excel для контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання є майже вдосталь, залишається лише якісно їх використовувати. Альтернативним варіантом програмного продукту в контролі дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання є програмне рішення CaseWare, яке використовується на території України для автоматизації процесу формування звітності згідно Міжнародним стандартам фінансової звітності, посилення процесів внутрішнього контролю, синхронізація великої кількості документів з різних форматів. Використання інформаційних технологій контролю дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання не заміщує сам процес контролю, а є лише інструментом, що дозволяє мінімізувати витрати часу і ресурсів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Адамішин М. В. Сутність та класифікація дебіторської заборгованості / М. В. Адамішин // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Розвиток соціально-економічних систем в геоekonomічному просторі: теорія, методологія, організація обліку та оподаткування». – 2017. – С. 44-45.
- Адамовська В. С. Удосконалення обліку довгострокової дебіторської заборгованості, зумовлене сучасною економічною ситуацією / В. С. Адамовська, О. І. Сидорова // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. – 2016. – № 6 (1). – С. 6-9.
- Арабаджі І. К. Проблеми та перспективи комп'ютеризації обліку в бюджетних установах / І. К. Арабаджі // Управління розвитком. – 2011. – № 2 (99). – С. 114-116.
- Аудит: підручник / М.О. Никонович, К.О. Редько; за ред. Є.В. Мниха. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2014. – 748 с.
- Аудит: підручник / Г. М. Давидов, І. Г. Давидов, Ю. Г. Давидов та ін.; за ред. Г. М. Давидова, М. В. Кужельного. – К.: Знання, 2009. – 495 с.
- Бетехтіна Л.О. Економічна сутність дебіторської заборгованості підприємства / Л.О. Бетехтіна // Держава і регіони. Серія: Економіка і підприємництво. – 2012. – № 6. – С. 378-381.
- Белозерцев В. С. Фактори впливу на динаміку та якість дебіторської заборгованості підприємства: теоретичний аспект / В. С. Белозерцев // Технологический аудит и резервы производства. – 2015. – № 4. – С. 4-10.
- Білуха М. Методологія бухгалтерського обліку в електронному середовищі / М. Білуха, Т. Микитенко // Бухгалтерський облік і аудит. – 2011. – № 8. – С. 50-54.
- Білуха М. Основні напрями розвитку обліку та контролю за електронною технологією в ХХІ столітті / М. Білуха // Вісник КНТЕУ. – 2005. – № 3. – С. 13-17.

- Бланк І. О. Управління фінансами підприємств / І. О. Бланк, Г. В. Ситник. – К.: КНЕУ, 2012. – 780 с.
- Бойчик І.М. Економіка підприємства: навчальний посібник / І.М. Бойчик. – К.: Атіка, 2016. – 528 с.
- Бурбело О.А. Оцінка ефективності формування дебіторської заборгованості / О.А. Бурбело, О.І. Зуєва // Економіка АПК. – 2015. – № 11. – С. 50-53.
- Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський фінансовий облік / Ф.Ф. Бутинець. – Житомир: ПП «Рута», 2014. – 321 с.
- Вістяка Т. Контролінг в системі управління підприємством / Т. Вістяка // Вісник Київського інституту бізнесу та технологій. – 2017. – № 1. – С. 68-70.
- Володькіна М. В. Економіка промислового підприємства: навчальний посібник / М. В. Володькіна. – К.: Центр навчальної літератури, 2015. – 196 с.
- Венгерук Н. П. Аудиторський ризик у комп'ютерному середовищі / Н.П. Венгерук // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Сер.: Економіка, аграрний менеджмент, бізнес. – 2013. – № 181 (3). – С. 31-36.
- Власова Н.О. Чинники формування дебіторської заборгованості підприємств роздрібної торгівлі / Н.О. Власова, М.В. Чорна, О.В. Михайлова // Актуальні проблеми економіки. – 2012. – № 8. – С. 156-163.
- Голов С.Ф. Бухгалтерський облік та фінансова звітність за міжнародними стандартами: практ. посібник / С.Ф. Голов, В.М. Костюченко. – К.: Лібра, 2014. – 289 с.
- Гончарук Я. Концептуальні основи застосування аналітичних процедур у зовнішньому та внутрішньому аудиті / Я. Гончарук, К. Редченко // Вісник ЛКА. – 2012. – № 16. – С. 392- 396.
- Городянська Л. Організація контролю дебіторської заборгованості на підприємстві / Л. Городянська // Бухгалтерський облік і аудит. – 2013. – № 5. – С. 46-53.
- Гребець О.Б. Контролінг як сучасна система управління / О.Б. Гребець // Економіка та держава. – 2017. – № 12. – С. 84-91.

- Григораш І.О. Класифікація інструментів контролінгу / І.О. Григораш // Формування ринкової економіки: зб. наук. праць. – 2010. – Спец. випуск: Економіка підприємства: теорія і практика. – С. 244 – 252.
- Губарик О.М. Оборотні активи в управлінському обліку підприємства / О.М. Губарик // АгроСвіт. – 2014. – № 20. – С. 25-28.
- Губіна І.А. Аналіз оборотного капіталу / І.А. Губіна // Світ бухгалтерського обліку. – 2016. – №3. – С. 71-76.
- Гусева О. Оцінка джерел фінансування поточних активів торговельних підприємств / О. Гусева // Торгівля і ринок України: Тематичний збірник наукових праць з проблем торгівлі і громадського харчування. – 2011. – № 10. – С. 159-168.
- Гуцаленко Л. В. Державний фінансовий контроль: навч. посібник / Л. В. Гуцаленко, В. А. Дерій, М. М. Коцупатрий. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 424 с.
- Деменіна О.В. Організаційно-економічні аспекти формування системи оперативного контролінгу на вітчизняних підприємствах / О.В. Деменіна // Проблеми науки. – 2017. – № 8. – С. 32-37.
- Демченко Т. А. Оборотні активи та їх відображення в бухгалтерському обліку і фінансовій звітності / Т. А. Демченко // Актуальні проблеми економіки. – 2016. – № 9. – С. 2-27.
- Демченко Т.А. Економічна суть дебіторської заборгованості і проблеми їх визнання й класифікації / Т.А. Демченко // Актуальні проблеми економіки. – 2016. – № 12. – С. 175-180.
- Державний фінансовий аудит: методологія і організація: монографія / Є.В. Мних, М.О. Никонович, Н.С. Барабаш та ін.; за ред. Є.В. Мниха. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2009. – 319 с.
- Державний фінансовий контроль: навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисципліни / Н. С. Вітвицька, І. Ю. Чумакова, М. М. Коцупатрий, М. Т. Фетченко. – К. : КНЕУ, 2004. – 408 с.

Должанський А. М. Теоретичні аспекти та класифікація дебіторської заборгованості / А. М. Должанський, А. М. Когутич // Науковий вісник НЛТУ України. – 2014. – № 24. – С. 222-227.

Домбровська Л. В. Дебіторська заборгованість підприємств України: стан та ефективність управління / Л. В. Домбровська, І. М. Вакіш // Ефективна економіка. – 2018. – №7. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/7_2018/44.pdf.

Драгун Л.М. Удосконалення аналізу ефективності використання обігових коштів підприємства / В.Ф. Шевченко, О.Л. Бондаренко // Фінанси України. – 2015. – № 12. – С. 12-25.

Жаворонок А.В. Управління дебіторською заборгованістю / А.В. Жаворонок, Н.І. Григорович // Молодий вчений. – 2017. – № 6. – С. 419-422.

Івахненко С. В. Аудиторське програмне забезпечення для аналізу даних: перший український досвід / С.В. Івахненко // Бухгалтерський облік і аудит. – 2009. – № 10. – С. 38-45.

Казакова А.Х. Финансовый контроллинг как инструмент достижения оперативных и стратегических целей / А.Х. Казакова // Экономист. – 2016. – № 2. – С. 54-61.

Карцева В.В. Систематизація інструментарію контролінгу на підприємстві: теоретичний аспект / В.В. Карцева // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. – 2010. – № 1. – С. 118 – 127.

Клюс Ю.І. Удосконалення внутрішнього контролю дебіторської заборгованості / Ю.І. Клюс // Вісник Східноукраїнського національного університету імені В. Даля. – 2011. – № 8 (162). – С. 160-164.

Ковальчук Н.О. Нормування дебіторської заборгованості як одна з передумов підвищення ефективності діяльності вітчизняних підприємств / Н.О. Ковальчук // Матеріали міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. «Фінансово-економічне, обліково-аналітичне та організаційно-правове забезпечення

відтворювальних процесів на шляху до економіки знань». – 2012. – С. 277-279.

Ковальчук Н.О. Особливості управління дебіторською заборгованістю на вітчизняних підприємствах / Н.О. Ковальчук // Науковий вісник. Економічні науки. – 2014. – №1. – С. 99-107.

Колодяжна К.А. Управління оборотними коштами і їхня роль в діяльності торгових підприємств / К.А. Колодяжна // Торгівля і ринок. – 2016. – № 28. – С. 166-182.

Колчина В.В. Аналіз фінансового стану як передумова ефективного управління підприємством / В.В. Колчина, О.Н. Волкова // Економіка, фінанси, право. – 2014. – № 6. – С. 71-74.

Контроль у системі інноваційного менеджменту підприємства: монографія / Є.В. Мних, С.В. Бардаш, О.А. Шевчук та ін.; за ред. Є.В. Мниха. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2011. – 452 с.

Корінев В.Л. Актуальні аспекти формування системи контролінгу на підприємстві / В.Л. Корінев // Актуальні проблеми економіки. – 2018. – № 5. – С. 102-109.

Костюнік О. В. Шляхи вдосконалення обліку дебіторської заборгованості / О. В. Костюнік, Л. Л. Турова, В. М. Ковтуненко // Агросвіт. – 2016. – № 6. – С. 29-31.

Крамаренко Г. О. Фінансовий менеджмент: підручник / Г. О. Крамаренко, О. Є. Чорна. – К.: Центр навчальної літератури, 2012. – 520 с.

Крупка Я. Д. Фінансовий облік / Я. Д. Крупка, З. В. Задорожний, Н. В. Гудзь та ін. – Тернопіль: ТНЕУ. – 2017. – 451 с.

Кручак Л. Автоматизація обліку дебіторської заборгованості на основі інтегрованої бази даних контрагентів / Л. Кручак, В. Муравський // Вісник Тернопільського національного економічного університету. – 2017. – № 1. – С. 109-118.

Кручак Л. В. Методика аналізу дебіторської заборгованості в системі управління підприємством / Л. В. Кручак // Науковий вісник Міжнародного

гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент. – 2016. – № 22. – С. 161-165.

Кручак Л. Селекція програмного забезпечення для автоматизації обліку дебіторської заборгованості / Л. Кручак // Економіст. – 2017. – № 1. – С. 18-22.

Кручак Л. В. Аналіз стану дебіторської та кредиторської заборгованості суб'єкта господарювання / Л. В. Кручак // Економічний аналіз. – 2016. – № 2. – С. 93-98.

Кулаковська Л.П. Організація і методика аудиту / Л.П. Кулаковська, Ю.В. Піча. – К.: Куаравела, 2005. – 560 с.

Лежненко Л. І. Організаційно-інформаційна модель аналізу фінансових результатів підприємства / Л. І. Лежненко // Вісник Одеського національного університету. Серія: Економіка. – 2013. – № 4/2. – С. 127–130.

Мазаракі А. А. Економіка підприємства торгівлі / А. А. Мазаракі, Л. О. Лігоненко, Н. М. Ушакова. – К.: Хрещатик, 2012. – 800 с.

Макаренко А. П. Удосконалення аудиту короткострокової дебіторської заборгованості / А. П. Макаренко, Д. В. Ахмедова // Агросвіт. – 2018. – № 2. – С. 45-51.

Маргасова В.Г. Аналіз існуючих методів управління дебіторською заборгованістю підприємства // Вісник Українського державного університету водного господарства та природокористування. – 2015. – № 1 (20). – С. 254-259.

Маргасова В. Г. Стратегія управління оборотним капіталом / В. Г. Маргасова // Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. – 2014. – № 4. – С. 218-224.

Масленніков Є. І. Напрямки удосконалення відображення дебіторської заборгованості у звіті про фінансовий стан промислових підприємств / Є. І. Масленніков, Л. О. Волощук, О. І. Носовець // Економіка: реалії часу. – 2014. – № 4. – С. 84-88.

Меліхова Т.О. Концептуальні основи визначення дебіторської заборгованості / Т.О. Меліхова, Д. Мась // Наукові праці Полтавської державної аграрної академії. – 2015. – № 1 (10). – С. 189-196.

Мельничук К.С. Управління дебіторською заборгованістю підприємства як необхідна складова забезпечення їх ефективної діяльності / К.С. Мельничук // Наука й економіка. – 2012. – № 4 (16). – С. 108-112.

Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 32 «Фінансові інструменти: визнання та оцінка». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/929_015.

Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 39 «Фінансові інструменти: подання». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/929_029.

Міжнародний стандарт фінансової звітності 7 «Фінансові інструменти: розкриття». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/929_007.

Мних Є. В. Ефективність й ефект внутрішнього контролю: онтологічна інтерпретація сутності, складу та взаємозв'язку / Є.В. Мних, С.В. Бардаш // Наукові записки Української академії друкарства. – 2011. – № 2. – С. 116-123.

Москалюк Г.О. Облік та контроль дебіторської заборгованості: існуючі проблеми та шляхи їх вирішення / Г.О. Москалюк // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». – 2012. – № 721. – С. 173-178.

Носов П.Л. Сучасна класифікація дебіторської заборгованості / П.Л. Носов, Г.І. Купалова // Економіка і держава. – 2012. – № 7. – С. 43-46.

Назарова К.О. Аудит: еволюція, потенціал, ефективність: монографія / К.О. Назарова. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2015. – 464 с.

Несходовський І. С. Інформаційні системи і технології фінансового контролю: навч. посіб. / І. С. Несходовський. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2011. – 231 с.

Никонович М. О. Організація і методика аудиту: Навч. посіб. / М. О. Никонович, К. О. Редько, О. А. Юр'єва; За ред. Є. В. Мниха. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2006. – 472 с.

Облік та аналіз дебіторської заборгованості в системі управління підприємств оптової торгівлі: монографія / Н. С. Акімова, О. В. Топоркова, Т. О. Євлаш, О. О. Говоруха. – Х.: ХДУХТ. – 2016. – 285 с.

Олійник С.О. Шляхи удосконалення обліку дебіторської заборгованості / С.О. Олійник // Науковий огляд. – 2018. – № 5 (48). – С. 79-86.

П'ятигорець Г. С. Шляхи удосконалення обліку дебіторської заборгованості / Г. С. П'ятигорець, К. В. Ніколайчук // Проблеми економіки транспорту. – 2017. – №. 13. – С. 40-46.

Поддєрьогін А. М. Фінанси підприємств / А.М. Поддєрьогін. – К.: КНЕУ, 2012. – 571 с.

Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.

Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 08.10.1999 р. № 237. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99>.

Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 13 «Фінансові активи», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 30.11.2001 р. № 559. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1050-01>.

Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 29.11.1999 № 290. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99>.

Радионон Р.А. Новые подходы к нормированию оборотных средств на предприятии / Р.А. Радионон // Финансовый менеджмент. – 2014. – № 3. – С. 21-33.

Радионова О.А. Методология нормирования, риски и надежность обеспечения запасами и оборотными средствами / О.А. Радионова // Финансовый бизнес. – 2015. – № 5. – С. 15-34.

Рибалко О.М. Деякі аспекти ефективного управління дебіторською заборгованістю / О.М. Рибалко, М.Б. Сичова // Вісник Запорізького національного університету. – 2010. – № 1. – С. 164-169.

Римарчук А. М. Економічна сутність дебіторської заборгованості та їх класифікація / А. М. Римарчук // Формування ринкових відносин в Україні. – 2015. – № 7 (110). – С. 64-70.

Савчук, В. П. Управление финансами предприятия: учебный курс / В. П. Савчук. – М., 2014. – 480 с.

Соловей Н.В. Проблеми обліку дебіторської заборгованості / Н.В. Соловей, К.І. Маліношевська // Проблеми підвищення ефективності інфраструктури. – 2010. – № 25. – С. 125-130.

Сословський В.Г. Вибір методу планування дебіторської заборгованості підприємств / В.Г. Сословський, І.О. Лисненко. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Fkd/2011_2/part1/24.pdf.

Сук Л.К. Фінансовий облік: навч. посібник / Л.К. Сук, П.Л. Сук. – К.: «Знання». – 2015. – 647 с.

Таратута Л.В. Управління поточною дебіторською заборгованістю в умовах кризи / Л.В. Таратута // Сталий розвиток економіки. – 2011. – № 4. – С. 220-228.

Фаринович І. В. Формування моделі управління дебіторської заборгованості торговельних підприємств на засадах факторингу / І. В. Фаринович // Інтелект XXI. – 2015. – № 5. – С. 115-121.

Фінансовий аналіз: навч. посібник / Г. В. Митрофанов, Г. О. Кравченко, Н. С. Барабаш та ін.; за ред. проф. Г. В. Митрофанова. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т: 2002, – 301 с.

- Фінансовий аудит: інформаційно-аналітичне забезпечення: монографія / Є.В. Мних, С.В. Бардаш, К.О. Назарова, О.Л. Шерстюк, В.П. Белякова, В.П. Міняйло; за ред. Є.В. Мниха. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2015. – 416 с.
- Цивільний кодекс України 16 січня 2003 року № 435-IV. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.
- Чорнак Т. В. Удосконалення оцінки дебіторської заборгованості та її відображення у звітності / Т. В. Чорнак // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Економіка. – 2010. – № 29. – С. 250–253.
- Чубка О.М. Оцінка методів управління дебіторською заборгованістю промислових підприємств / О.М. Чубка, О.М. Рудницька // Економіка і ринок: облік, аналіз, контроль. – 2014. – № 13. – С. 440-445.
- Чухно І.С. Удосконалення системи обліку, контролю і аналізу ефективного формування дебіторської заборгованості підприємства // І.С. Чухно, С.В. Рилєєв. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://intkonf.org/udoskonalennya-obliku-kontrolyu-i-analizu-oborotnih-aktiviv-pidpriemstva>.
- Шестерикова Е.Н. Реинжиниринг бизнес-процессов в системе управления оборотным капиталом промышленного предприятия / Е.Н. Шестерикова // Экономические науки. – 2016. – № 36. – С. 33-37.
- Шерстюк О. Л. Аудит державних фінансів / О.Л. Шерстюк. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2010. – 340 с.
- Ямненко Г. Механізм управління дебіторською заборгованістю підприємства / Г. Ямненко // Траектория науки. – 2017. – № 2. – С. 51-57.
- Державна служба статистики України. Офіційна сторінка. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/fin.htm.
- CaseWare Ukraine. Офіційна сторінка. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://caseware.com.ua/>.

ДОДАТКИ

Додаток 1
до Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 25 «Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва»

ФІНАНСОВИЙ ЗВІТ
суб'єкта малого підприємництва

		Дата (рік, місяць, число)	КОДИ
			01
Підприємство	КОЛЕКТИВНЕ ПІДПРИЄМСТВО «АВТОТРАНСПОРТНЕ ПІДПРИЄМСТВО – 0262»	за ЄДРПОУ	
Територія		за КОАТУУ	
Організаційно-правова форма господарювання		за КОПФГ	
Вид економічної діяльності		за КВЕД	
Середня кількість працівників, осіб			
Одиниця виміру: тис. грн з одним десятковим знаком			
Адреса, телефон			

1. Баланс
на 31 грудня 2017 р.

Форма № 1-м Код за ДКУД

1801006

Актив	Код рядка	На початок звітного року	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Незавершені капітальні інвестиції	1005	-	-
Основні засоби:	1010	790	670
первісна вартість	1011	3600	3600
знос	1012	(2800)	(2800)
Довгострокові біологічні активи	1020	-	-
Довгострокові фінансові інвестиції	1030	-	-
Інші необоротні активи	1090	-	-
Усього за розділом I	1095	790	670
II. Оборотні активи			
Запаси:	1100	85	15
у тому числі готова продукція	1103	-	-
Поточні біологічні активи	1110	-	-
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	1125	370	320

Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	1135	-	10
у тому числі з податку на прибуток	1136	-	-
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	10	35
Поточні фінансові інвестиції	1160	-	-
Гроші та їх еквіваленти	1165	50	85
Витрати майбутніх періодів	1170	-	10
Інші оборотні активи	1190	-	-
Усього за розділом II	1195	510	450
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	-	-
Баланс	1300	1300	1200

Пасив	Код рядка	На початок звітного року	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	1800	1800
Додатковий капітал	1410	-	-
Резервний капітал	1415	-	-
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	-	-
Неоплачений капітал	1425	(820)	(1200)
Усього за розділом I	1495	960	630
II. Довгострокові зобов'язання, цільове фінансування та забезпечення	1595	-	-
III. Поточні зобов'язання			
Короткострокові кредити банків	1600	-	-
Поточна кредиторська заборгованість за: довгостроковими зобов'язаннями	1610	-	-
товари, роботи, послуги	1615	50	10
розрахунками з бюджетом	1620	45	40
у тому числі з податку на прибуток	1621	-	-
розрахунками зі страхування	1625	15	10
розрахунками з оплати праці	1630	170	15
Доходи майбутніх періодів	1665	-	-
Інші поточні зобов'язання	1690	70	430
Усього за розділом III	1695	340	490
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700	-	-
Баланс	1900	1300	1200

2. Звіт про фінансові результати

за 2017 р.

Форма № 2-м

Код за ДКУД

1801007

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	860	1800
Інші операційні доходи	2120	-	130
Інші доходи	2240	-	290
Разом доходи (2000 + 2120 + 2240)	2280	860	2200
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(1100)	(2200)
Інші операційні витрати	2180	(160)	(130)
Інші витрати	2270	(-)	(-)
Разом витрати (2050 + 2180 + 2270)	2285	(1200)	(2300)
Фінансовий результат до оподаткування (2280 – 2285)	2290	(330)	(90)
Податок на прибуток	2300	(-)	(-)
Чистий прибуток (збиток) (2290 – 2300)	2350	(330)	(90)

Керівник

(підпис)

(ініціали, прізвище)

Головний бухгалтер

(підпис)

(ініціали, прізвище)

Додаток 1

до Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 25 «Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва»

ФІНАНСОВИЙ ЗВІТ суб'єкта малого підприємництва

КОДИ

Дата (рік, місяць, число)

		01

Підприємство

КОЛЕКТИВНЕ ПІДПРИЄМСТВО
«АВТОТРАНСПОРТНЕ ПІДПРИЄМСТВО – 0262»

за ЄДРПОУ

Територія

за КОАТУУ

Організаційно-правова
форма господарювання

за КОПФГ

Вид економічної діяльності

за КВЕД

Середня кількість працівників, осіб

Одиниця виміру: тис. грн з одним десятковим знаком

Адреса, телефон

1. Баланс

Форма № 1-м

Код за ДКУД

1801006

на 31 грудня 2016 р.

Актив	Код рядка	На початок звітнього року	На кінець звітнього періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Незавершені капітальні інвестиції	1005	-	-
Основні засоби:	1010	870	790
первісна вартість	1011	3600	3600
знос	1012	(2800)	(2800)
Довгострокові біологічні активи	1020	-	-
Довгострокові фінансові інвестиції	1030	-	-
Інші необоротні активи	1090	-	-
Усього за розділом I	1095	870	790
II. Оборотні активи			
Запаси:	1100	100	85
у тому числі готова продукція	1103	-	-
Поточні біологічні активи	1110	-	-
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	1125	260	370
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	1135	10	-
у тому числі з податку на прибуток	1136	-	-
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	10	10
Поточні фінансові інвестиції	1160	-	-
Гроші та їх еквіваленти	1165	10	50
Витрати майбутніх періодів	1170	-	-
Інші оборотні активи	1190	-	-
Усього за розділом II	1195	380	510
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	-	-
Баланс	1300	1300	1300

Пасив	Код рядка	На початок звітнього року	На кінець звітнього періоду
1	2	3	4
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	1800	1800
Додатковий капітал	1410	-	-
Резервний капітал	1415	-	-
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	-	-
Неоплачений капітал	1425	(730)	(820)
Усього за розділом I	1495	1100	960
II. Довгострокові зобов'язання, цільове фінансування та забезпечення	1595	-	-
III. Поточні зобов'язання			
Короткострокові кредити банків	1600	-	-
Поточна кредиторська заборгованість за: довгостроковими зобов'язаннями	1610	-	-
товари, роботи, послуги	1615	45	50
розрахунками з бюджетом	1620	25	45
у тому числі з податку на прибуток	1621	-	-
розрахунками зі страхування	1625	25	15
розрахунками з оплати праці	1630	45	170
Доходи майбутніх періодів	1665	-	-
Інші поточні зобов'язання	1690	60	70
Усього за розділом III	1695	200	340
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700	-	-
Баланс	1900	1300	1300

2. Звіт про фінансові результати

за 2016 р.

Форма № 2-м
Код за ДКУД

1801007

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	1800	1600
Інші операційні доходи	2120	130	90
Інші доходи	2240	290	260

Разом доходи (2000 + 2120 + 2240)	2280	2200	1900
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(2200)	(2000)
Інші операційні витрати	2180	(130)	(90)
Інші витрати	2270	(-)	(-)
Разом витрати (2050 + 2180 + 2270)	2285	(2300)	(2000)
Фінансовий результат до оподаткування (2280 – 2285)	2290	(90)	(120)
Податок на прибуток	2300	(-)	(-)
Чистий прибуток (збиток) (2290 – 2300)	2350	(90)	(120)

Керівник

(підпис)

(ініціали, прізвище)

Головний бухгалтер

(підпис)

(ініціали, прізвище)

Додаток 1

до Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 25 «Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва»

ФІНАНСОВИЙ ЗВІТ суб'єкта малого підприємництва

КОДИ

Дата (рік, місяць, число)

		01

Підприємство КОЛЕКТИВНЕ ПІДПРИЄМСТВО
«АВТОТРАНСПОРТНЕ ПІДПРИЄМСТВО – 0262»

за ЄДРПОУ

Територія _____

за КОАТУУ

Організаційно-правова
форма господарювання _____

за КОПФГ

Вид економічної діяльності _____

за КВЕД

Середня кількість працівників, осіб _____

Одиниця виміру: тис. грн з одним десятковим знаком

Адреса, телефон

1. Баланс

Форма № 1-м

Код за ДКУД

1801006

на 31 грудня 2015 р.

Актив	Код рядка	На початок звітного року	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Незавершені капітальні інвестиції	1005	-	-
Основні засоби:	1010	1100	870
первісна вартість	1011	3800	3600

знос	1012	(2800)	(2800)
Довгострокові біологічні активи	1020	-	-
Довгострокові фінансові інвестиції	1030	-	-
Інші необоротні активи	1090	-	-
Усього за розділом I	1095	1100	870
II. Оборотні активи			
Запаси:	1100	60	100
у тому числі готова продукція	1103	-	-
Поточні біологічні активи	1110	-	-
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	1125	280	260
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	1135	35	10
у тому числі з податку на прибуток	1136	-	-
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	10	10
Поточні фінансові інвестиції	1160	-	-
Гроші та їх еквіваленти	1165	10	10
Витрати майбутніх періодів	1170	-	-
Інші оборотні активи	1190	-	-
Усього за розділом II	1195	380	380
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	-	-
Баланс	1300	1400	1300

Пасив	Код рядка	На початок звітного року	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	1800	1800
Додатковий капітал	1410	-	-
Резервний капітал	1415	-	-
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	-	-
Неоплачений капітал	1425	(620)	(730)
Усього за розділом I	1495	1200	1100
II. Довгострокові зобов'язання, цільове фінансування та забезпечення	1595	-	-
III. Поточні зобов'язання			
Короткострокові кредити банків	1600	-	-
Поточна кредиторська заборгованість за: довгостроковими зобов'язаннями	1610	-	-

товари, роботи, послуги	1615	40	45
розрахунками з бюджетом	1620	30	25
у тому числі з податку на прибуток	1621	-	-
розрахунками зі страхування	1625	-	25
розрахунками з оплати праці	1630	80	45
Доходи майбутніх періодів	1665	-	-
Інші поточні зобов'язання	1690	90	60
Усього за розділом III	1695	230	200
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700	-	-
Баланс	1900	1400	1300

2. Звіт про фінансові результати

за 2015 р.

Форма № 2-м

Код за ДКУД

1801007

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	1600	1600
Інші операційні доходи	2120	90	70
Інші доходи	2240	260	170
Разом доходи (2000 + 2120 + 2240)	2280	1900	1800
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(2000)	(2100)
Інші операційні витрати	2180	(90)	(70)
Інші витрати	2270	(-)	(-)
Разом витрати (2050 + 2180 + 2270)	2285	(2000)	(2200)
Фінансовий результат до оподаткування (2280 – 2285)	2290	(120)	(340)
Податок на прибуток	2300	(-)	(-)
Чистий прибуток (збиток) (2290 – 2300)	2350	(120)	(340)

Керівник

(підпис)

Головний бухгалтер

(підпис)

(ініціали, прізвище)

(ініціали, прізвище)

Додаток 1

до Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 25 «Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва»

ФІНАНСОВИЙ ЗВІТ

суб'єкта малого підприємництва

КОДИ

Дата (рік, місяць, число)

		01

Підприємство КОЛЕКТИВНЕ ПІДПРИЄМСТВО
«АВТОТРАНСПОРТНЕ ПІДПРИЄМСТВО – 0262»

за ЄДРПОУ

Територія _____

за КОАТУУ

Організаційно-правова
форма господарювання _____

за КОПФГ

Вид економічної діяльності _____

за КВЕД

Середня кількість працівників, осіб _____

Одиниця виміру: тис. грн з одним десятковим знаком

Адреса, телефон

1. Баланс

Форма № 1-м

Код за ДКУД

1801006

на 31 грудня 2014 р.

Актив	Код рядка	На початок звітного року	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Незавершені капітальні інвестиції	1005	-	-
Основні засоби:	1010	1200	1100
первісна вартість	1011	3800	3800
знос	1012	(2700)	(2800)
Довгострокові біологічні активи	1020	-	-
Довгострокові фінансові інвестиції	1030	-	-
Інші необоротні активи	1090	-	-
Усього за розділом I	1095	1200	1100
II. Оборотні активи			
Запаси:	1100	85	60
у тому числі готова продукція	1103	-	-
Поточні біологічні активи	1110	-	-
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	1125	500	280
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	1135	-	35
у тому числі з податку на прибуток	1136	-	-
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	10	10
Поточні фінансові інвестиції	1160	-	-

Гроші та їх еквіваленти	1165	15	10
Витрати майбутніх періодів	1170	-	-
Інші оборотні активи	1190	-	-
Усього за розділом II	1195	600	380
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	-	-
Баланс	1300	1800	1400

Пасив	Код рядка	На початок звітнього року	На кінець звітнього періоду
1	2	3	4
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	1800	1800
Додатковий капітал	1410	-	-
Резервний капітал	1415	-	-
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	-	-
Неоплачений капітал	1425	(290)	(620)
Усього за розділом I	1495	1500	1200
II. Довгострокові зобов'язання, цільове фінансування та забезпечення	1595	-	-
III. Поточні зобов'язання			
Короткострокові кредити банків	1600	-	-
Поточна кредиторська заборгованість за: довгостроковими зобов'язаннями	1610	-	-
товари, роботи, послуги	1615	50	40
розрахунками з бюджетом	1620	20	30
у тому числі з податку на прибуток	1621	-	-
розрахунками зі страхування	1625	25	-
розрахунками з оплати праці	1630	95	80
Доходи майбутніх періодів	1665	-	-
Інші поточні зобов'язання	1690	85	90
Усього за розділом III	1695	270	230
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700	-	-
Баланс	1900	1800	1400

2. Звіт про фінансові результати

за 2014 р.

Форма № 2-м

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	1600	2100
Інші операційні доходи	2120	70	60
Інші доходи	2240	170	120
Разом доходи (2000 + 2120 + 2240)	2280	1800	2300
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(2100)	(2500)
Інші операційні витрати	2180	(70)	(60)
Інші витрати	2270	(-)	(-)
Разом витрати (2050 + 2180 + 2270)	2285	(2200)	(2500)
Фінансовий результат до оподаткування (2280 – 2285)	2290	(340)	(240)
Податок на прибуток	2300	(-)	(-)
Чистий прибуток (збиток) (2290 – 2300)	2350	(340)	(240)

Керівник

(підпис)

(ініціали, прізвище)

Головний бухгалтер

(підпис)

(ініціали, прізвище)

Додаток 1

до Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 25 «Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва»

ФІНАНСОВИЙ ЗВІТ
суб'єкта малого підприємництва

КОДИ

Дата (рік, місяць, число)

01

Підприємство

КОЛЕКТИВНЕ ПІДПРИЄМСТВО
«АВТОТРАНСПОРТНЕ ПІДПРИЄМСТВО – 0262»

за ЄДРПОУ

Територія

за КОАТУУ

Організаційно-правова
форма господарювання

за КОПФГ

Вид економічної діяльності

за КВЕД

Середня кількість працівників, осіб

Одиниця виміру: тис. грн з одним десятковим знаком

Адреса, телефон

на 31 грудня 2013 р.

Актив	Код рядка	На початок звітнього року	На кінець звітнього періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Незавершені капітальні інвестиції	1005	-	-
Основні засоби:	1010	1300	1200
первісна вартість	1011	4000	3800
знос	1012	(2700)	(2700)
Довгострокові біологічні активи	1020	-	-
Довгострокові фінансові інвестиції	1030	-	-
Інші необоротні активи	1090	-	-
Усього за розділом I	1095	1300	1200
II. Оборотні активи			
Запаси:	1100	80	85
у тому числі готова продукція	1103	-	-
Поточні біологічні активи	1110	-	-
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	1125	550	500
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	1135	-	-
у тому числі з податку на прибуток	1136	-	-
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	15	10
Поточні фінансові інвестиції	1160	-	-
Гроші та їх еквіваленти	1165	20	15
Витрати майбутніх періодів	1170	-	-
Інші оборотні активи	1190	-	-
Усього за розділом II	1195	660	600
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	-	-
Баланс	1300	2000	1800

Пасив	Код рядка	На початок звітнього року	На кінець звітнього періоду
1	2	3	4
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	1800	1800
Додатковий капітал	1410	-	-

Резервний капітал	1415	-	-
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	-	-
Неоплачений капітал	1425	(50)	(290)
Усього за розділом I	1495	1800	1500
II. Довгострокові зобов'язання, цільове фінансування та забезпечення	1595	-	-
III. Поточні зобов'язання			
Короткострокові кредити банків	1600	-	-
Поточна кредиторська заборгованість за: довгостроковими зобов'язаннями	1610	-	-
товари, роботи, послуги	1615	55	50
розрахунками з бюджетом	1620	25	20
у тому числі з податку на прибуток	1621	-	-
розрахунками зі страхування	1625	30	25
розрахунками з оплати праці	1630	65	95
Доходи майбутніх періодів	1665	-	-
Інші поточні зобов'язання	1690	20	85
Усього за розділом III	1695	180	270
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700	-	-
Баланс	1900	2000	1800

2. Звіт про фінансові результати

за 2013 р.

Форма № 2-м
Код за ДКУД

1801007

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	2100	-
Інші операційні доходи	2120	60	-
Інші доходи	2240	120	-
Разом доходи (2000 + 2120 + 2240)	2280	2300	-
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(2500)	(-)
Інші операційні витрати	2180	(60)	(-)
Інші витрати	2270	(-)	(-)
Разом витрати (2050 + 2180 + 2270)	2285	(2500)	(-)

Фінансовий результат до оподаткування (2280 – 2285)	2290	(240)	-
Податок на прибуток	2300	(-)	(-)
Чистий прибуток (збиток) (2290 – 2300)	2350	(240)	-

Керівник

(підпис)

(ініціали, прізвище)

Головний бухгалтер

(підпис)

(ініціали, прізвище)